

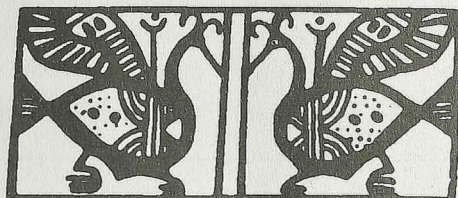

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

MICHELE IANNELLI, Γ. ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΗΣ, ΜΑΡΙΝΑ ΠΑΠΑΓΑΒΡΙΗΛ - ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ, ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ, ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΝΤΗΣ, ΠΟΠΗ ΣΦΑΛΛΑΚΑΚΟΥ, ΠΑΝΟΣ Ν. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥΝΗΣ, ΚΑΛΟΜΟΙΡΑ Ο. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ, ΝΙΤΣΑ ΣΟΛΟΜΩΝΙΔΟΥ - ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ, ΤΑΣΟΣ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ, ΛΟΥΛΑ Δ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ, ΑΡΗΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ, ΓΙΩΤΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ - ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΑ, ΣΤΕΛΛΑ ΣΠΥΡΟΥ, ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΧΡ. ΜΠΟΣΙΝΑΚΗΣ, ΑΝΤ. ΔΕΛΩΝΗΣ, ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΙΛΛΑΣ, ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΣΤ. ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ, ΜΙΧΑΛΗΣ ΚΑΡΥΚΙΔΗΣ, ΑΝΤΩΝΗΣ Ν. ΣΥΜΙΓΔΑΛΑΣ, ΒΕΡΑ ΚΟΡΦΙΩΤΗ, ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ ΧΑΤΖΗΠΑΝΑΓΗ, ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΕΤΡΟΠΥΛΟΣ, ΑΝΔΡΕΑΝΗ ΗΛΙΟΦΩΤΟΥ, ΝΙΚΗ ΛΑΔΑΚΗ - ΦΙΛΙΠΠΟΥ

403

ISSN 0554 - 3363

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΤΕΤΡΑΜΗΝΙΑΙΟ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ

Υπεύθυνη εκδότρια: ΛΟΥΛΑ ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ
Ανδροκλέους 2, 1060 Λευκωσία ή Ταχ. Θυρ. 27355, 1644 Λευκωσία
Τηλ. 22764900

Έτήσια συνδρομή	Κ€6.00
Έτήσια συνδρομή Ελλάδος	25 ΕΥΡΩ
Έτήσια συνδρομή εξωτερικού	\$25 (δολάρια)
Τιμή τεύχους	Κ€2.50
Συνδρομή για βιβλιοθήκες, σχολεία και Όργανισμούς	Κ€10.00

Τα χειρόγραφα δέν επιστρέφονται. Φωτογραφίες επιστρέφονται. Ανάτυπα πληρώνονται στον τυπογράφο.

Για τους συνδρομητές Ελλάδος:
ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΕΛΛΑΔΟΣ - Λογαριασμός 080/51260530
στο όνομα Παναγιώτης Κ. Χρυσάνθης.
Αιτιολογία: Συνδρομή Περιοδικού «Πνευματική Κύπρος»
και να αποστέλλεται στο περιοδικό η απόδειξη.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Michele Iannelli: Στά όνειρά μου πάντοτε	1-2
Μαρίνα Παπαγαβριήλ-Κωνσταντινίδου: Στόν <i>Michele Iannelli</i>	2
Κύπρος Χρυσάνθης: Ώδή στην Άνοιξη του παντός	3
Κώστας Μόντης: Τό φεγγάρι, Μεταθανάτιο, Για τή μνήμη	4
Πόπη Σφαλαγκάκου: Έκκληση στην ανθρωπότητα	5
Πάνος Ν. Παναγιωτούνης: Ό σταθμός	6
Καλομοίρα Ο. Ίωαννίδου: Η σιωπή, Τόσα πολλά	6-7
Νίτσα Σολομωνίδου - Άναστασίου: Πόνος πατρίδας	7
Τάσος Άριστοτέλους: Για τούς νέους, Άλτ, Στά βουνά του Μαχαιρά, Άνοιξη	8
Λούλα Δ. Κωνσταντινίδου: Η μάνα της Κύπρου	9
Άρης Χατζηνικολάου: Με τό πρόσωπο του ήλιου, Ψαλμός	9-10
Γιώτα Παρασκευά - Χατζηκώστα: Όταν γιορτάζει ή σιωπή	10
Στέλλα Σπύρου: Άντρέας Καριόλου	11
Δημήτρης Χρ. Μποσινάκης: Η άρχνη	12
Άντ. Δελώνης: Ό ήχος της σιωπής	17
Άντώνης Πιλλάς: Έλεγείο στη Μαρίνα Καραγιώργη, Έαρινά ρίγη, Τετράστιχο	21
Χρυσάνθος Στ. Κυπριανού: «Άγγελική Χατζημιχάλη»	22
Μιχάλης Καρυκίδης: Άνοιξη	24
Άντώνης Ν. Συμιγδαλάς: Η Κύπρος και τό Είκοσιένα	25
Στέλλα Σπύρου: Στην άγέννητη κόρη	27
Michele Iannelli: Τό «Φυσιοδόρμιο» του Άνδρέα Γεωργιάδη	28
Άντ. Δελώνης: Δάσκαλε κρύψου	34

(Συνέχεια στη σελ. 64)

Τό περιοδικό επιχορηγείται μερικώς από τίς Πολιτιστικές Υπηρεσίες του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΥΠΡΟΣ

ΤΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΙΜΗΘΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ίδρυτής: ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΜΓ'

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2003

ΑΡ. 403

ΣΤΑ ΟΝΕΙΡΑ ΜΟΥ ΠΑΝΤΟΤΕ

Σ' ανάμνηση τοῦ Κ. Χρυσάνθη
ἐπιφανοῦς τέκνου τῆς Κύπρου

Στὰ ὄνειρά μου πάντοτε ἓνα Νησί γυρνάει,
πού τῶν ἀνέμων ὁ θεὸς γλυκὰ τοῦ ψιθυρίζει,
ὁ Ποσειδάνας τὸ κρατεῖ στὴ γαλανὴ ἀγκαλιά του
κι ὁ Φοῖβος μὲ τίς χρυσαφιές του ἀκτίνες τὸ φλογίζει.
Στὴ μνήμη μου κρατῶ ἐκεῖ πῶς μιὰ θεὰ ἐγεννήθη
καὶ καρποφόρο τὸ ἔκαμε στὸ πρῶτο μειδιάμά της,
σίγουρη νὰ 'ναι κατοικιὰ στὰ ἐγγόνια τῶν Ἀρχάδων,
τότε πού ἐκεῖ μετέφεραν τὴ γλώσσα τοῦ Ὀμήρου
κι ὑψωσαν νέον Ὀλυμπο στοὺς πατρικοὺς θεοὺς τους,
ἀλαργινὸ προμήνυμα τοῦ κόσμου τοῦ Βυζαντίου,
ὅταν ἡ Θεία Πρόνοια, ὅπως στὴ Νέα Ρώμη,
ἓνα ναὸ ἀνύψωσε ἐκεῖ στὴ Λευκωσία,
πού θὰ τὸν ἔκανε τζαμί ὁ ἀνόσιος ὁ Τοῦρκος.
Σὰν νὰ μὴ ἦταν ἀρκετὰ τ' ἀμέτρητα τὰ πάθια
πού οἱ Ναῖτες ἔφεραν, οἱ Φράγκοι, οἱ Βενετσιάνοι,
προτοῦ γνωρίσει τὴν ὀργὴ τῶν Τούρκων καὶ τὸν δόλο
τῶν Ἀγγλων, ἄτιμες πηγές τῶν πιὸ τρανῶν δεινῶν του,
τῶν τωρινῶν, πού εἰς τὰ δυὸ τὸ ἔχουνε μοιράσει,
σὲ πείσμα τῆς ἱστορίας του καὶ στὸ αἷμα πού ἔχει χύσει.
Κι οἱ δυὸ μαζὶ τοῦ μάδησαν τὰ φύλλα, τὰ λουλούδια,
μαζὶ τους τὰ κουβάλησαν, κρεμάσαν τὰ παιδιὰ του,
τὸ πρόσβαλαν, τὸ πλήγωσαν, τὸ ἀκρωτηριάσαν.
Ὅμως θὰ σηκωθεῖ ξανὰ γιὰτι ἔχει ἀρχαῖες τίς ρίζες
καὶ δυνατές. Θ' ἀναστηθεῖ, θὰ ξαναπρασινίσει,
φύλλα καὶ ἄνθη θὰ ντυθεῖ καὶ πάλι ἐνωμένο,

γιατί βαθιά και δυνατά ἐπίστεψε στην Κύπρο
 ἕνα τέκνο της ξεχωριστό, πού τὸ ποιητικό του
 τὸ μήνυμα ἀμέτρητοι τὸ κάνανε δικό τους.
 Τώρα πιά αὐτός, στὸ Πάνθεο τῆς Ἱστορίας φτασμένος,
 κάθετα πλάϊ στὸν ποιητή, πού 'χε πνεῦμα Προφήτη,
 πού και ἄρχοντα τὸν εἶπανε, τὸν Βασίλη Μιχαηλίδη.
 Καὶ σὰν βασιλικοί ἄετοι Ἄρχοντες κι οἱ δυὸ στέκουν.

MICHELE IANNELLI
 (μτφ. Γ. Χατζηκωστής)

ΣΤΟΝ MICHELE IANNELLI

Τὰ πάντα ἐν σοφίᾳ ἐποίησεν
 και την εβδόμην των δημιουργημάτων Του
 το τελειότερο.
 Καθὼς προγνωρίζει ἀλλὰ δεν καθορίζει,
 ἐξ οὐρανῶν ἀπορεῖ και ἐξίσταται
 θεατῆς των βουλῶν και των πράξεων
 των ἀπογόνων του Ἀδάμ.
 Μακριὰ ἀπὸ την Εδέμ
 με τους ὄφεις ολόγυρά του να πληθαίνουν
 το τελειότερο Αὐτοῦ δημιούργημα
 παραπαίει ἀνάμεσα σε θέσεις κι ἀντιθέσεις.
 Homo homini lupus ἢ homo homini amicus;
 Με ελεύθερη τη βούληση
 και πλήρη ἐπίγνωση των συνεπειῶν
 η ψυχὴ συνειδητὰ ἐπιλέγει
 και χαράζει πορεία ζωῆς.
 Κι ἀν τελικά λίγοι ἀπέμειναν ἄνθρωποι
 που στην ἀγάπη ἐπιμένουν και ἐμμένουν
 δεν ἀπελπίζονται.
 Γνωρίζουν πως στον πλανήτη
 οἱ ἀγαθὲς ψυχές δεν ἔχουν ηλικία
 κι οἱ ἀποστάσεις μπροστά στο ἀπειρο
 φαντάζουν μηδενικές.
 Ἀντλούν πίστη και δύναμη
 με νοερά πνευματικὴ ἐπικοινωνία.

ΜΑΡΙΝΑ ΠΑΠΑΓΑΒΡΙΗΛ - ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

ΩΔΗ ΣΤΗΝ ΑΝΟΙΞΗ ΤΟΥ ΠΑΝΤΟΣ

Στρωφή

Ἐνοιξη τοῦ Παντός, ὦ! Νοῦ, πιὸ πάνω ἀπὸ πατρίδες,
φέρνεις τοὺς ἥλιους τῆς χαρᾶς, τῆς πεθυμιᾶς τὰ γιούλια
κι ἀνακαλεῖς τὸ πνεῦμα μας μακρὰ ἀπ' τὶς ἄλυσίδες
τῆς νάρκης καὶ τῶν πικραμῶν πρὸς μιᾶς ἐλπίδας πούλια.

Λυώσαν οἱ πάγοι σὲ νερά, τρεχάμενα ποτάμια,
σὰ λυώνει ὁ πάγος προσμονῆς καὶ δένεται σὲ δάκρυ.
Φύσηξε μιὰ λιγνὴ δροσιὰ κι ἀκούστηκαν καλάμια
βοσκῶν καὶ βέλασμα γλυκὸ προβάτων μὲς τὰ μάκρη.

Τὸ θάρρος παίρνει ὁ ἄνθρωπος καὶ βγαίνει ἀπ' τὴ σκεπή του
Τὸ πνεῦμα του τρανὸ θαρρεῖς κι ὅλη τὴ γῆ ἀγκαλιάζει
καὶ χαίρεται τὴ νιότη του, τὴ τόλμη του ζυγιάζει
κι ὀρμᾶ μὲ βία στὸ ἔργο του, κλιτὸς στὴ δύναμή του.

Ἐνοιξη τοῦ Παντός, ὦ! Νοῦ, πιὸ πάνω ἀπὸ πατρίδες,
φέρνεις τοὺς ἥλιους τῆς χαρᾶς τῆς πεθυμιᾶς τὰ γιούλια
κι ἀνακαλεῖς τὸ πνεῦμα μας μακρὰ ἀπ' τὶς ἄλυσίδες
τῆς νάρκης καὶ τῶν πικραμῶν πρὸς μιᾶς πατρίδας πούλια.

Ἀντιστροφή

Ἐνθρῶπε, ἡ γρηὰ ἡ χειμωνιά τὴ σκέψη σου στενεύει,
κι ὁ ἰδρωμένος θερισμὸς ραγίζει τὴν καρδιά σου,
καὶ τὸ χινόπωρο μουγγὸ στὴ θλίψη σὲ δεσμεύει
ἔτσι πὺν νὰ βαστᾶ ἄβουλα τὰ οὐράνια αἰσθήματά σου.

(Χαρὰ σ' αὐτὸν πὺν ἀπλόχερα ξοδεύει τὴν ὀρμή του
σὲ πράξεις, πὺν τ' ἀδέρφια του, τοὺς ἄνθρωπους, φελᾶνε,
μὲ εὐγένεια ὑγραίνει τὴ ματιά, μὲ χᾶδι τὴ φωνή του
κι οἱ λογισμοὶ του στ' ὄμορφο καὶ τ' ἀγαθὸ ὄλο πᾶνε).

Τὴν Ἐνοιξη νὰ χαίρεσαι καὶ βάλτη στὴ ζωὴ σου:
αἰσθήματα τρισεύγενα θὰ σοῦ κρατᾶ στὸ μάτι.
Ἐῦπνα πρωῖ-πρωῖ, θνητέ, κι ἄναψε τὴν ψυχὴ σου
καὶ μιὰν αὐγὴ στὴ φούχτα σου μάζεψε ἀπ' ἓνα ἐλάτι.

Ἐνθρῶπε, ἡ γρηὰ χειμωνιά τὴ σκέψη σου στενεύει,
κι ὁ ἰδρωμένος θερισμὸς ραγίζει τὴν καρδιά σου
καὶ τὸ χινόπωρο μουγγὸ στὴ θλίψη σὲ δεσμεύει
ἔτσι πὺν νὰ βαστᾶ ἄβουλα τὰ οὐράνια αἰσθήματά σου.

Ἐπωδός
 Χαῖρε, Ἄνοιξη, τῆς φύσης νιότη!
 – τί ἡ νιότη εἶν' ἡ ζωὴ καὶ μόνο –
 κι ἄμποτε μέτρο τῆς ζωῆς κι ἀφέντρα
 τῆς κίνησης, τῆς σκέψης, τοῦ αἰσθημάτου
 πάντοτε νᾶσαι στῶν θνητῶν τῆ φύτρα.
 Χαῖρε, Ἄνοιξη, τῆς φύσης νιότη καὶ καρδιά!
 1936

ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ

ΤΟ ΦΕΓΓΑΡΙ

Μὴ μοῦ λές καὶ τὸ παρακολούθησα.
 Ἦταν πότε στὸ ἓνα παραθύρι σου πότε στ' ἄλλο
 ἀπ' τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος.

ΜΕΤΑΘΑΝΑΤΙΟ

Ἄν μποροῦν νὰ βλέπουν ἀπ' ἐκεῖ ἀπάνω
 ἐμένα μὴ μ' ἀφήνης, Θεέ μου, Σὲ παρακαλῶ
 νὰ βλέπω τὸ γραφεῖο μου,
 ἐμένα μὴ μ' ἀφήνης, Σὲ παρακαλῶ
 νὰ βλέπω τὰ χαρτιά μου.

ΓΙΑ ΤΗ ΜΝΗΜΗ

Δὲν δέχεται πιέσεις.
 Ἐκείνη θ' ἀποφασίση ἂν καὶ πότε θ' ἀναδυθῇ.
 Ἀφῆστε τ' ὄνομά σας καὶ τὴ διεύθυνσή σας
 μετὰ τὸ χαρακτηριστικὸ σῆμα.

ΚΩΣΤΑΣ ΜΟΝΤΗΣ

ΕΚΚΛΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑ

Ανθρωπότητα...

Σε φαντάζομαι

σε πίνακα ζωγράφου παρανοϊκού

που κραυγάζει μύριες αντιφάσεις.

Στο κέντρο του, μια τεράστια μάζα

με πηχτό χρώμα κόκκινο.

Των πληγών σου αιμορραγία.

Αλλού, κηλίδες σκοτεινές.

Οι μνήμες της φρίκης.

Πιο πέρα ορθάνοιχτα στόματα.

Το τέρας της πείνας

Αγγέλων δακρυσιμένα μάτια

αχνά ξεπροβάλλουν τριγύρω.

Είναι τ' αθώα παιδιά σου.

Λιγαστές χρυσές πινελιές η χαρά

κι ένα πλήθος που ψάχνει ασταμάτητα

το χαμένο Εγώ του.

Ανθρωπότητα...

Σ' ακούω

βουερή να κοχλάζεις

σιωπηλή να σπαράζεις!

Θολή η ματιά σου προσμένει

μια καινούργιαν Αυγή.

Άκουσε το σφυγμό του κόρφου σου!

Αφουγκράσου τις δυστυχίες, τους πολέμους

την πείνα, την ορφάνια

τα μίσση, την εγκατάλειψη...

Όλα τα κουβαλός στους ώμους σου

σαν υπερήφανος ρακοσυλλέκτης.

Θλιβερό το φορτίο σου!

Πού είναι οι γαλανές σου ελπίδες

τα χαμόγελα των ονείρων

το ουράνιο τόξο της ειρήνης;

Χαθήκαν όλα απ' τη γη σου

Ανθρωπότητα...

Όμως, ίσως δεν είναι πολύ αργά

ακόμη δε σήμανε το τέρας του Χρόνου.

Πέταξε το φρικτό φορτίο των ανομιμάτων

και ψάξε νάβρεις τα χαμένα ιδανικά σου.

Νίφου αγάπη, να γειάνεις τις πληγές.
 Κι αγνάντεψε με λαμπερή ματιά
 μια πανώρια Αυγή που γοργά θα προβάλλει.
 Ίσως νάναι η Αυγή μιας καινούργιας Ζωής.

ΠΟΠΗ ΣΦΑΛΛΑΓΚΑΚΟΥ

Διενθές Βραβείο Ποίησης Βίκτωρ Ουγκώ, Ρώμη 2002,
 από το Σύλλογο Πολιτισμού *Avvenire d' Abruzzo*

Ο ΣΤΑΘΜΟΣ

Στή μνήμη Κύπρου Χρυσάνθη

Ήρθαν οι μνήμες από
 καιρούς παρωχημένους
 πρόσωπα αγαπημένα
 χωμάτινα τώρα, μάθαμε με τον
 καιρό να υπομένουμε,
 αργό το σβήσιμο, ερωτευτήκαμε
 το χθες, δίχως βροχές,
 παράφορα μας δέρνουν οι νέοι
 καιροί, οι λιβυκοί αγέρες...

Η χώρα του ποτέ, του
 κάποτε, ποτέ του τώρα που
 το διακρίνει η μελαγχολία
 του νόστου, στο χθες,

στο σταθμό περιμένα
 το τραίνο και τους νεκρούς,
 τους αγαπημένους νεκρούς...

ΠΑΝΟΣ Ν. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥΝΗΣ

Η ΣΙΩΠΗ

Η σιωπή δεν κινείται
 κοντοστέκεται
 σταθεροποιείται
 απλώνει
 γίνεται συνήθεια
 συντροφιά.
 Η ειρήνη είναι σιωπή!

ΤΟΣΑ ΠΟΛΛΑ...

Είναι τόσα πολλά
 τα λόγια που δεν λέμε,
 σφραγισμένα τα χείλη
 για επιθυμίες που δεν εκφράζονται
 σκέψεις που δεν μοιραζόμαστε
 για πόσες διαφωνίες σιωπηλές
 φθόνο που δεν προδίδουμε
 ψέματα που δεν ομολογούμε
 από φόβο
 μήπως δεν τα δεχτούνε οι άλλοι
 μη μας πούνε σκληρούς,
 μα κι εμείς θα τους θέλαμε
 ν' αντέχουν.

ΚΑΛΟΜΟΙΡΑ Ο. ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ

ΠΟΝΟΣ ΠΑΤΡΙΔΑΣ

Τα δάκρυα δεν γλιστρούν πια στο πρόσωπο...
 Τα δάκρυα τώρα αυλακώνουν και κυλούν...
 Έκλαψα πολύ για σένα, Πατρίδα μου...
 Έκλαψα... για τ' ακρογιάλι που δεν μπορώ να χαρώ.
 Έκλαψα για το θυμάρι που δεν μπορώ ν' αγγίξω...
 Έκλαψα για το σπίτι μου, τους λεμονανθούς, το γιασεμί.
 Έκλαψα γιατί δεν ακούω πια το κύμα να κτυπά,
 Γιατί δεν ακούω το νερό να μουρμουρίζει στ' αυλάκι.
 Όλα με πονούν...
 Όλα για σένα με πονουν, Πατρίδα, γλυκειά.
 Με πονεί το άδικο που σε γυροφέρνει,
 Με πονεί το ξέφτισμα της ανθρωπιάς,
 Με πονεί το ξεπούλημα που σε απειλεί.
 Όλα, όλα με πονούν γιατί σ' αγαπώ...
 Σ' αγαπώ πολύ, πολύ, πολύ...
 Γι' αυτό και κλαίω πολύ για σένα... Πατρίδα μου.
 Κλαίω πολύ...

ΝΙΤΣΑ ΣΟΛΟΜΩΝΙΔΟΥ - ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ

Τους φορτώσαμε μια ιστορία
 Γεμάτη από πολέμους
 Στερώντας τους κάθε ευκαιρία
 Να φτιάξουν τη δική τους ιστορία
 Γεμάτη από ειρήνη

ΑΛΤ

Φτάνεις ως εκεί
 Φτάνεις μόνο ως εκεί
 Τα συρματοπλέγματα σε σταματούν
 Τα αγκάθια τους
 Μπαίνουν όλα στην καρδιά σου
 Τα μάτια σου περνούν
 Φτάνουν ως τη θάλασσα της Αμμόχωστος
 Τα μάτια σου μια θάλασσα
 Και η καρδιά σου αιμάσσουνσα.

ΣΤΑ ΒΟΥΝΑ ΤΟΥ ΜΑΧΑΙΡΑ

Εκεί στα βουνά του Μαχαιρά
 Υπάρχει ένα φως
 Είναι το κορμί του Γρηγόρη
 Που καίει
 Είναι το φως του Γρηγόρη
 Είναι το φως της λευτεριάς

ΑΝΟΙΞΗ

Ανθίσανε τα γιασεμιά
 Και οι μικρές ραχούλες
 Άνθισαν και τα χείλη σου
 Τριαντάφυλλα μπουμπούκια
 Μα πως να 'ρθώ και να σε βρω
 Μου κλέψανε το δρόμο
 Μου κλέψανε τις άνοιξες
 Και μόνος μου κρυώνω.

Η ΜΑΝΑ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ

Ἡ Μάνα τῆς Κύπρου, ὀλόρθη στέκεται καὶ ἀντιμάχεται
 στὸν δίκαιο ἀγῶνα, ἀφουγκράζεται καὶ περιμένει.
 Εἶναι ἡ Μάνα τοῦ ἀγνοοῦμένου καὶ τοῦ νεκροῦ πολεμιστῆ
 ἢ ἡρώϊδα Μάνα τῶν καιρῶν, Μάνα τῆς Κύπρου,
 στὰ χέρια σου κρατᾶς τὸ φῶς ἀπ' τὶς ἀκτές σου,
 ἀπὸ τὶς πέτρες σου, τὰ χῶματα, τὰ μάρμαρα,
 τὶς ἐκκλησιές, τοὺς δρόμους καὶ τὰ σπίτια.
 Νάρθει ἡ στιγμή προσμένεις νὰ λούσεις μὲ τὸ φῶς σου,
 τοὺς νυχτωμένους δρόμους τῆς σκλαβωμένης γῆς.
 Μιὰ γῆ, Ἀρχόντισσα τῆς Μεσογείου, θρύλος πανάρχαιος.
 Βυζαντινοί, Σταυροφόροι, Ὀθωμανοί σέ πάτησαν
 καὶ Σύ, Μάνα, τὸ μεγάλο γεγονός προσμένεις,
 τῆς Λευτεριᾶς στὸ χρόνο.
 Παθήματα ἱερὰ χαράκωσαν τὸ κορμί σου, ὅπως αὐλακῶνει
 τὸ νερὸ στὴν κοίτη, ἔτσι ἔτρεξε τὸ αἷμα σου,
 ἀπ' τὶς κορφές τῶν βουνῶν, ὡς τὴ θάλασσα.
 Μὰ τώρα, ἐδῶ καὶ χρόνια πέφτει γειτονικὸς ἴσκιος πάνω σου.
 Τῆς Κύπρου ἡ Μάνα ὑψώνει τὴ φωνὴ περήφανα:
 Ἀνασηκῶσου Πατρίδα πικραμένη, ὁμορφη, καμάρι τῶν νησιῶν,
 Καὶ στήριξε τὸ βλέμμα σου στὴ Γῆ τῶν Ἀχαιῶν.
 Ἀστράφτει καὶ βροντᾶ Ὀλυμπος καὶ Τρόδος
 καὶ ξεσηκῶνει ὅλους μας, σὲ μιὰ στεντόρια φωνή:
 «Λευτεριὰ στὴν Κύπρο».

ΛΟΥΛΑ Δ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΟΥ

ΜΕ ΤΟ ΠΡΟΣΩΠΟ ΤΟΥ ΗΛΙΟΥ

Ὅταν γεννήθηκα,
 ὁ πατέρας μου ἐκλείσε τὴν πόρτα στις Μοίρες.

Καλύτερη εἶναι ἡ ἀγνωστὴ τύχη!

Πῆρε με τὴν αυγὴ τὸ πρόσωπο τοῦ ἡλίου
 λέγοντας: «Αὐτὸ θα 'ναι τὸ φυλαχτὸ σου.
 Θα μπορεῖς νὰ κοιτᾶς στα μάτια τοὺς ἀνθρώπους».

ΨΑΛΜΟΣ

Κύριε ελέησον, Χριστέ ελέησον!
 Τι να την κάνω τη ζωή,
 αν δε θα κατακτήσω την κορυφή του Σίισουφου
 και δε φτάσω στον ήλιο του Ίκαρου.
 Δε θα περιμένω ώσπου τ' άστρα
 να συνδέσουν τη μοίρα μου.
 Στη σχεδία θα νικήσω τα κύματα.
 Με τα πανιά των χεριών μου
 θα τιθασεύω τον αέρα
 και θα ξεπεράσω τα πουλιά.
 Ύστερα θα τελειώσω τον ύμνο
 και στις πέτρες θα δώσω τη μορφή μου.

ΑΡΗΣ ΧΑΤΖΗΝΙΚΟΛΑΟΥ

ΟΤΑΝ ΓΙΟΡΤΑΖΕΙ Η ΣΙΩΠΗ

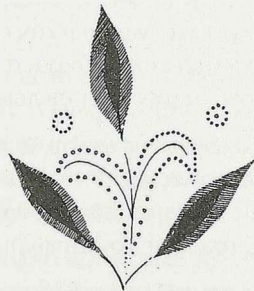
Φιλόλογοι μ' εβένινες εσθήτες,
 σοβαροφάνεια πολλή,
 αποφαίνονται περί του τάδε στίχου του Σεφέρη,
 αν ο Χατζόπουλος την «ανανέωση» έχει φέρει
 κι αν τα νερά της Πρέβεζας, διέπλευσε γυμνός
 ο αυτόχειρ ποιητής.
 Χτίζουμε δοξοπάλατα στις τέχνης τα μαλάματα
 από το αίμα σας και της ψυχής σας τη μαρμαρυγή.
 Και τι αυστηροί κι αδέκαστοι – καθώς τους πρέπει
 κριτικοί! –
 ξεχνώντας, πως οι ιστοί, οι αντένες, τα νεύρα
 της ψυχής σας
 που στο ποίημα απολήγουν
 δεν είναι για να κρίνονται,
 αλλά για να χαϊδεύονται,
 σε ώρες απαλές, απόκοσμες
 όταν γιορτάζει η σιωπή.

ΓΙΩΤΑ ΠΑΡΑΣΚΕΥΑ - ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΑ

ΑΝΤΡΕΑΣ ΚΑΡΙΟΛΟΥ

Ανεμίζει τα μαλλιά του τραμουντάνα
θωρεί βαθιά τη θάλασσα
σφουγγάρια, χελώνες, ορφοί
καρτερούν να πιάνονται
από τέτοιο δύτη,
το αρχαίο σκαρί στοιβάξει αιώνες,
απόλυτη σιωπή.
Γλυπτό του βυθού.
Κύματα δεν το παιδεύουν πια,
μόνο η αλμύρα παραμυθιάζει
την αγωνία, το παραλήρημα
όταν στο περιγιάλι
σπονδές, τάματα, αγιασμοί
τρυπώνουν στο κορμί του.
Στου Αντρέα Καριόλου
τα δίχτυα πιάνεται.
Ριζώνει σε βράχους, σε βουνά
σ' ανέμους πελαγίσσιους
στο Κάστρο της Κερύνειας.
Γεμάτο αχνάρια, με καπετάνιο, ναύτες τρεις
και Αντρέα Καριόλου.

ΣΤΕΛΛΑ ΣΠΥΡΟΥ

ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Η ΑΡΑΧΝΗ

Ο ήλιος πριν από λίγο άφησε το Σαρωνικό και κρύφτηκε πίσω από τα Μωραϊτικά βουνά. Ακόμη φαινόταν ο φωτεινός δρόμος του πάνω στη θάλασσα. Λίγα μεθυσμένα συννεφάκια λαμπροντυμένα ζυγιάζονταν ανάμεσα στο βουνό και στο κύμα.

Προχώρησε προς το ανοιχτό παράθυρο. Από κάτω σχεδόν στα πόδια της ακουγόταν ο θρος των πεύκων κι οι μικροκυματισμοί της τεχνητής λίμνης, ήρεμα κι αρμονικά. Άλλες φορές όλα αυτά θα την ευχαριστούσαν. Είχε ζήσει έντονες συγκινήσεις στις δασωμένες περιοχές και στους γιαλούς της Πύλου. Τώρα οι εντυπώσεις αυτές είναι φευγαλέες, τις προσπερνά σχεδόν αδιάφορα. Τελευταία αισθάνεται κάπως διαφορετικά. Προσπαθεί να εντοπίσει από πότε άρχισε αυτή η κατάσταση.

Δεν ήταν βέβαια κάτι το ξαφνικό, που να μην το περίμενε, κάτι το απροσδόκητο, ας πούμε. Λίγο-λίγο άρχισε να το νιώθει στο σώμα της και υστερότερα το συνειδητοποίησε καλά. Τόβλεπε νάρχεται αργά και σταθερά, τη φόβιζε, αλλά καταλάβαινε, πως δεν είχε τη δύναμη να το αποτρέψει.

Ήταν κάπου μια ώρα, που είχε φύγει ο Μανώλης κι αυτή άναψε μηχανικά τσιγάρο κι ένιωσε την ανάγκη να πιεί κάτι. Κάτι, που να την πιάσει. Είχε την εντύπωση, πως στέγνωνσε ο λαιμός της και την πίεζαν τα μηνίγγια της. Όση ώρα ήταν με το Μανώλη συγκρατιόταν για να μην του δώσει και καταλάβει τίποτε. Γιατί μετά από κάθε σμίξιμό τους πρόβαλλε δειλά-δειλά η επιθυμία να βάλει τα χέρια της γύρω από το λαιμό του, να τον σφίξει, να τον σφίξει, ίσαμε να τον πνίξει σχεδόν. Αυτό στην αρχή. Την φόβιζε, δεν το συζητούσε. Ούτε και με τον εαυτό της ήθελε να το κουβεντιάσει, το απόφυγε.

Και πήρε τηλέφωνο την Άννα, τη φίλη της από παλιά, να της φέρει το παιδί. Καθώς έφυγε ο Μανώλης, δεν μπορούσε να μείνει μόνη της, φοβόταν. Κυρίως τον εαυτό της. Κι ήθελε να το ψάξει, να βρει την αλήθεια. Όμως κάθε φορά που το σκεφτότανε, βούιζε το μυαλό της. «Μας συμφέρει να γνωρίσω τον εαυτό μου», συλλογιζόταν. Αλλά ο πειρασμός την έσπρωχνε να το φτάσει ως τ' άκρα, αν κι από τις παιδικές της μνήμες είχαν ανασύρει την ευχή «να δώσει να μην μπει σε πειρασμό».

Κάθε φορά που είχε την επίσκεψη ενός φίλου, κι αυτό δεν γινόταν σπάνια, έστελνε το παιδί της στην Άννα. Η Κατερίνα ήθελε να κρατάει τα προσχήματα. Δεν αισθανόταν άνετα, όπως έλεγε. Κυρίως όμως, επειδή της έρχονταν τελευταία εκείνες οι παράξενες και σκοτεινές επιθυμίες, όπως με το Μανώλη.

Εργαζόταν σκληρά στο Γυμνάσιο όλη την εβδομάδα, έπαιρνε εργασία και στο σπίτι. Βέβαια, το Σάββατο ήταν δικό της. Κι όμως, εδώ και κάμποσο καιρό, το Σάββατο δεν είναι το παλιό, το γνωστό της, που το χαιρόταν ξένοιαστα. Ήρθαν βέβαια μερικά χρόνια, δεν το ξεχνάει. Δεν φέρνουν την ξεκούραση, την ανάπαυση από κάθε έργο, το Σαββάτισμα. Έχουν την ίδια γέυση του τέλους της γιορτής, πες καλύτερα της εκδρο-

μής, κι από πάνω να 'χεις το μποτιλιάρισμα, καθώς μπαίνεις, γυρνώντας, στην πόλη.

Το παιδί κοιμόταν στο κρεβάτι του, ήρεμο. Το κοιτούσε τρυφερά. Θά 'θελε να του τραγουδήσει, να το νανουρίσει, όπως όπως μια παρόμοια στιγμή, πριν από λίγο καιρό, «Κοιμήσου αγγελούδι μου, γλυκά με το τραγούδι μου». Όμως δεν της έβγαινε η φωνή, ούτε σαν ψίθυρος.

Βγήκε στη βεράντα και σωριάστηκε σε μια πολυθρόνα. Δίπλα στο τραπέζακι είχε ακουμπήσει το ποτήρι της και τα τσιγάρα της.

Ήταν πανσέληνος. Χαρά Θεού, φωτοπλημμύρα. «Του Αυγούστου το φεγγάρι, ήλιος της ημέρας μοιάζει».

Από κει ψηλά ξαπλωνόταν μπροστά της, στα πόδια της όλη η Αθήνα, ίσαμε κάτω ο Πειραιάς, το Φάληρο. Γλυκιά νύχτα, φαινόταν η θάλασσα. Και μέσα στο δωμάτιο το παιδάκι αναδευόταν στο κρεβάτάκι του. Έτρεξε κοντά του, όλα ήρεμα. Το κοίταξε ικανοποιημένη, καθώς γινόταν. Δεν ήξερε τι θα 'κανε χωρίς αυτό το παιδί. Ωρες-ώρες όμως σκεφτόταν, αν ήταν αυτό αγάπη ή ανάγκη. Σκεφτόταν επίσης και τον πατέρα του, τον Άγγελο. Όχι με μίσος ή με αγάπη. Αλλά να, δεν της λείει τίποτε πια ο Άγγελος. Και ξανά έρχεται στο βασανιστικό της ερώτημα, αν είναι γέννημα αγάπης ο γιος τους. Μήπως ήρθε έτσι αλόγιαστα, συμπτωματικά, αναγκαία... Τον Άγγελο της δεν μπόρεσε να τον ρωτήσει. Θυμόταν όμως, πως τότε δεν είχε αυτές τις παράξενες επιθυμίες, τουλάχιστον δεν είχε καταλάβει.

Αυτές οι σκέψεις τη ζάλιζαν. Σηκώθηκε απότομα. Ξεκίνησε σαν κουρδισμένη να βηματίσει στη βεράντα. Πήρε στα χέρια της το ποτήρι και τα τσιγάρα και συνέχισε. Χανόταν στους καπνούς τους.

Το θρόισμα των πεύκων το ένιωθε κοντά της. Αφουγκραζόταν, λες και ήταν η Βελανιδιά της Δωδώνης. Αισθανόταν να διαπερνάει μια ανατριχίλα το κορμί της. Κάτω απλώνονταν τα φώτα της πόλης και απόμακρα το φεγγάρι χυνόταν λειωτό στη θάλασσα.

Το μυαλό της έφευγε, πλανιόταν μακριά, στα περασμένα. Θυμόταν, τότε φοιτήτρια, την ακρογιαλιά της Γιάλοβας. Έμοιαζε με τούτη τη βραδιά. Αυτή ξαπλωμένη σε σλίπινγκ-μπακ πάνω στην άμμο. Ο Άγγελος δίπλα της. Την ευχαριστούσε, εκτός από τα άλλα, και η παρέα του. Τα θυμόταν όλα μ' ευχαρίστηση. Μικρή ήταν. Σχεδόν οι πρώτες της πραγματικές εμπειρίες. Όμως, πέρασε το καλοκαίρι, πέρασαν όλα. Και για τον Άγγελο ένιωθε κάπως παράξενα, πρωτόγνωρα και φοβόταν. Όπως τη θάλασσα, που την θέλει και την φοβάται και θέλει να πάρει εκδίκηση γι' αυτό το φόβο. Αυτό της στοίχισε, την βασάνισε καιρό, αλλά πέρασε, πάει.

Άρχισε να αμφιβάλλει για πολλά πράγματα. Κάτι κάπως παράξενο, αυτή η αμφιβολία της αύξησε περισσότερο την περιέργειά της να δοκιμάσει, να γνωρίσει το καλό, αλλά κυρίως ως πού μπορεί να φτάσει το κακό. Τότε, όλα αυτά τα θεωρούσε αυτονόητα, τώρα προβληματίζεται. Στα μαθήματά της καλά προχωρούσε. Βιαζόταν να πάρει το πτυχίο της, να εργασθεί και να ζήσει. Να ζήσει, όπως ήθελε, όπως φανταζόταν. Η φρεσκάδα της γνώσης ανέβαλλε για αργότερα την ωρίμανση. Γιατί δεν μπορούσε να

σκεφτεί τι ακολουθεί μετά την ωρίμανση. Αυτά, μετά το καλοκαίρι της Γιάλοβας. Κι ύστερα; Ύστερα ήρθαν τα επόμενα τρία καλοκαίρια. Τα θυμάται πολύ καλά: Τρία καλοκαίρια, τρία φεγγάρια. Αμοργός, Καψάλι, Κρουονέρι. Διαφορετικά φεγγάρια, διαφορετικοί τόποι και πρόσωπα. Αλλά πάντα πανσέληνοι, μέλι, γλύκα και δροσιά. Όμως, από τότε το είχε παρατηρήσει, αν προχωρούσε ή αργούσε το φεγγάρι δεν ήταν έτοιμη να περιμένει, να χαρεί την αστροφεγγιά. Και τα πρόσωπα τα ανέφερε ύστερα από κάποια προσπάθεια. Και με την αλλόκοτη επιθυμία να σφίξει τις παλάμες γύρω από το λαιμό τους. Στη Γιάλοβα ήταν κάπως διαφορετικά, ήταν ο Άγγελος.

Τούτη τη βραδιά, όσο το θυμάται, τόσο και κερνάει στο ποτήρι της. Με το δυνατό ποτό άρχισε να ζαλίζεται, να χάνεται ταξιδεύοντας, όπως τότε. Και μέσα από τους καπνούς του τσιγάρου της, έφερνε στο μυαλό της τα μικρά συννεφάκια στο Καψάλι, που συνόδευαν τον ήλιο, καθώς πήγαινε να βασιλέψει ολοπόρφυρος.

Παρά τις δυσκολίες που συνάντησε, δε σταμάτησε τις σπουδές της, προχώρησε. Πήρε το πτυχίο της, έπιασε δουλειά στο Μενίδι. Τη βολεύει να μένει στους Θρακομακεδόνες. Αν και δεν της ήταν εύκολο, έβαλε τη ζωή της σ' ένα δρόμο. Δεν ήταν ακόμη γι' αυτό το λούκι.

Κι ο γάμος της με το Μιχάλη ήταν ένα λάθος. Συνήθως δεν ανέφερε τ' όνομά του. Έλεγε απλώς, ο Μιχάλης Πετριδης. Το εξέταζε τώρα εκ των υστέρων, το 'βλεπε καθαρά. Μην ψάχνεις για αιτίες. Λάθος απ' την αρχή. Κάπου χανόταν. Στην αρχή ένιωθε ένα ελαφρό μεθύσι, άλλοτε με σκέτο δροσερό νερό, κι άλλοτε με ποτό, κι ύστερα βυθιζόταν, χανόταν. Αυτό εξακολουθούσε να την ευχαριστεί από τη μια μεριά και από την άλλη να τη φοβίζει. Ένιωθε σαν πως μια πεντάμορφη μάγισσα να τη μαγεύει και να τη φοβίζει, να την παγιδεύει. Και τα δύο μαζί. Όπως τότε, στην ακρογιαλιά της Αμοργού. Και τι θα γίνει, αν δεν μείνει μόνο στην επιθυμία;

Θυμάται πως ξαφνιάστηκε, όταν κατάλαβε πως περίμενε παιδί. Αυτό στην αρχή. Πολέμησε και το κράτησε. Δεν βρήκε άλλωστε και σοβαρή αντίσταση, ούτε από τον εαυτό της, ούτε από τον Άγγελο, που έδειχνε απόμακρος και ξένος. Αυτό την ενόχλησε, χωρίς όμως να μπορεί να ξεκαθαρίσει καλά για ποιο λόγο.

Προσκολλήθηκε στο παιδί και σε τίποτε άλλο, τόσο πολύ, που και η ίδια να απορεί με τον εαυτό της. Ευτυχώς, που έχει και την Άννα, σχετίζονται εδώ και χρόνια, την ακούει. Της λέει, πως ψάχνει να ξεδιαλύνει πώς νιώθει, τι ανάγκες τάχα εξυπηρετούσε έτσι. Κι ο χρόνος περνά, όμως από τότε άρχισε σιγά-σιγά να συνειδητοποιεί την κατάσταση. «Προέφθασαν με παγίδες θανάτου», της ξέφυγε μέσα από τα δίχτυά της.

Έλεγε ακόμη στην Άννα πως θυμάται ότι είχε έρθει στο σπίτι ο Μιχάλης. Είχε φύγει από το σπίτι για ένα μήνα. Έλειπε μακριά της είπε, χωρίς να δώσει περισσότερες εξηγήσεις, ούτε κι αυτή του ζήτησε. Εκείνο το βράδυ έμεινε στο σπίτι και κοιμήθηκαν μαζί, σαν ζευγάρι. Από καιρό δεν είχαν σχέσεις. Σχεδόν είχαν ξεχαστεί. Και τότε ήταν που ένιωσε καθαρά και ξάστερα αυτό για πρώτη φορά, αυτό που κι άλλοτε ήταν υποψία και φόβος της. Αισθάνθηκε ένα άδειασμα, ένα κενό. Την παγωνιά του νεκρού σώματος. Ένωσε ξανά την επιθυμία να βάλει τα χέρια γύρω από το λαιμό του και σιγά-σιγά να τα σφίγγει μέχρι να τον πνίξει. Στην αρχή φοβήθηκε, και το κορμί της διαπερ-

νούσε ένα σύγκρου. Ύστερα κατσούφιασε, μελαγχόλησε και συνήθιζε όμως στην κατάσταση πράγμα που την φόβιζε. Δεν θέλησε να το δείξει. Σηκώθηκε κεφάτη, έβαλε στα ποτήρια να πιουν ξανά, άναψε τσιγάρο, προσποιήθηκε την εύθυμη. Αυτό ήταν όλο, ο άντρας της έφυγε. Από τότε δεν βλέπονται.

Την κατάσταση της τη συζήτησε με την Άννα, κι αυτή δεν παραξενεύτηκε. Ίσως κι η ίδια να είχε αντιμετώπισει κάτι παρόμοιο. Της έδωσε όμως μια εξήγηση, πως δηλαδή επειδή τα πήγαιναν για χωρισμό και το πράγμα μαγειρευόταν λίγο καιρό, να της έφευγε αυτή την αντίδραση, να το έζησε έτσι. Δεν φαινόταν να 'ταν βέβαιη γι' αυτά που έλεγε· νόμισε όμως, πως κάτι έπρεπε να πει.

– Μια καινούρια σχέση τα διορθώνει όλα, ο χρόνος, βλέπεις... η αλλαγή... μουρμούρισε.

«Ίσως να μην έχει άδικο», σκέφτηκε η Κατερίνα. «Ο Μιχάλης όμως, δεν είναι η πρώτη ή η δεύτερη σχέση». Οι σκέψεις αυτές γυρνούσαν πιεστικά στο μυαλό της. Δεν ξεχνά, πως έχει και το παιδί. Έτσι, δεν μπορεί να κάνει και τις επιλογές της άνετα. Ωρες-ώρες ήταν μόνη. Μόνη με το παιδί της, που δεν μπορούσε να την καλύψει. Να καλύψει τις ανάγκες, που έχει ο καθένας που βρίσκεται στη θέση της. Κι έτσι, δεν έμεινε και με δεμένα τα χέρια.

Και γυρόφερνε στο μυαλό της, πως, προτού γνωρίσει το Μανώλη, η σχέση της με το Γιώργο την προβληματίζε κι είχε αρχίσει να τη φοβίζεται. Θυμάται πως, ένα απόγευμα, ενώ είχαν ξαπλώσει μαζί, αφού είχε στείλει στην Άννα το γιο της, της έμεινε σαν κατακάθι μια πικρή γεύση στο τέλος των ερωτικών σχέσεων. Ένωθε αηδία κι ήταν σαν ένα άδειο ασκί. Και της ήρθε η διάθεση να τον χαστουκίσει. Το σκεφτόταν μάλιστα σοβαρά, έτσι που τη σκέψη της αυτή να την επεξεργάζεται μέσα της. «Δύο ηχηρά χαστούκια!» Ηχηρά...! Τελικά, συγκράτησε τον εαυτό της, η διάθεσή της όμως παρέμεινε. Αυτό καταντούσε σωστό μαρτύριο, ο φόβος της μήπως κάνει κακό, αλλά κι η σχέση της με τον άνδρα, ο αγώνας για αποφυγή. Κι ήταν όμως νέα, πολύ νέα.

Το σοβαρό όμως γεγονός ήρθε με το Μανώλη. Κι αυτός ήταν, όπως οι άλλοι, σε κατάσταση ανάγκης. Δοκίμασε όμως, μήπως έτσι βοηθηθεί να ξεπεράσει τις προηγούμενες δυσκολίες της, όπως νόμιζε και την είχε η Άννα συμβουλέψει.

Ο Μανώλης ήταν ώριμος στα χρόνια, κι όπως οι πιο πολλοί σ' αυτές τις περιπτώσεις, ρωτούσε για τα περασμένα, ήταν πάνω σ' αυτά πολύ ομιλητικός. Η Κατερίνα δεν απαντούσε. Τα λόγια του της φαίνονταν φτηνό χιούμορ ή ακόμη και αηδιαστικά. Έτσι, περιορίστηκε μόνο να τον κεράσει κάτι.

Λίγα πράγματα θυμάται από τις ευχάριστες στιγμές που πέρασε μαζί του. Δεν θέλει να θυμάται. Οι θύμησες μεγαλώνουν την έντασή της. Έτσι, που σιγά-σιγά ριζώθηκε και κυριάρχησε μέσα της η έντονη επιθυμία να βάλει τα χέρια της γύρω από το λαιμό του και σιγά-σιγά, αθόρυβα, να τον πνίξει. Κι αυτό, ύστερα από κάθε ερωτικό τους σμίξιμο. Η παράξενη και σκοτεινή της επιθυμία αυτή όλο και μεγάλωνε. Ξεκίνησε σαν σπύθα κι έγινε φωτιά. Και το καταλάβαινε πως, όταν στην αρχή έβαζε τα χέρια της γύρω από το λαιμό του, ήταν απλώς διάθεση, δοκιμή περισσότερο, που είχε καταντήσει βασανιστική και καθώς όλο και μεγάλωνε, πήγαινε να γίνει πράξη. Και παλιότερα, εί-

χε την ίδια επιθυμία, δεν θυμάται όμως τώρα πώς πρωτάρχισε. Με τον Μανώλη επανήλθε εντονότερη.

Κατορθώνει όμως πάντα να ελέγχει τις κινήσεις των χεριών της, έστω την τελευταία στιγμή. Δεν μουδιάζουν τα χέρια της, αλλά νιώθει να διαπερνά τις άκρες των δακτύλων της κάτι σαν ηλεκτρικό ρεύμα. Αλλά ως τότε θα αντέχει! Φοβάται για τον εαυτό της. Όλους τους φόβους της τους εξομολογείται στην Άννα. «Πιέζομαι να συγκρατηθώ, να μην τον πνίξω, να τον κατασπαράξω. Τον Μανώλη... και κάθε Μανώλη... Ξέρεις... εδώ κι ένα διάστημα... τίποτε... καμία σχέση». Η Άννα απόρησε, αλλά όχι ιδιαίτερα. Έμεινε για λίγο σκεφτική και της είπε μισογελώντας, πράγμα που το πήρε σαν ειρωνεία:

– Αράχνη, ε, Αράχνη...

– Τι είπες... έκανε η Κατερίνα.

– Τίποτε, άστο...

– Μα πες μου... επέμενε αυτή.

– Να, η Αράχνη, που σκοτώνει, που τρώει τον ερωτικό της σύντροφο, μετά... καταλαβαίνεις...

– Τι Αράχνη και πράσιν' άλογα, μου λες... είπε η Κατερίνα, που έμεινε να κοιτάζει αφηρημένα γύρω, τριγύρω και να χάνεται. Βυθιζόταν στις σκέψεις της, βούλιαζε. Η Άννα μηχανικά έφερε το χέρι της στο μπουκάλι με το ποτό, έβαλε και στο ποτήρι της Κατερίνας, άναψε τσιγάρο και βάλθηκε να παίζει με τους καπνούς του.

Έμειναν έτσι οι δύο γυναίκες αρκετή ώρα. Σιγά-σιγά βγαίνουν από το λήθαργό τους.

Το παιδάκι κοιμόταν ήσυχά στο κρεβατάκι του.

Η Κατερίνα το κοιτούσε. Θυμόταν και τον πατέρα του. Μερικές φορές μπέρδευε τον Άγγελο με τον Μιχάλη. Θυμόταν τα λάθη τους στην Αμοργό και δεν ήθελε να τα θυμάται. Ούτε άλλος κανείς, ούτε κι ο Θεός. Ήταν νέα και δεν γνώριζε.

Δίχως φως δεν έβλεπε καλά το παιδί. Λιγιστό φως ερχόταν από τα φάτα του δρόμου. Μισοσκοτάδο. Μπλεκόταν το φως με το σκοτάδι. Δοκίμασε και τελικά κατάφερε να ανάψει ένα φωτάκι, αντί για καντήλι, που το 'χε δίπλα σ' ένα εικόνισμα. Της το 'χε φέρει η μητέρα της παλιότερα. Καιρό είχε ν' ανάψει. Ήταν γεμάτο σκόνες και μια μεγάλη Αράχνη είχε απλώσει τον ιστό της. Καθόταν και την κοιτάζε. Σκεφτόταν, τι έπρεπε να κάνει, καθώς άρχισε να νιώθει ένα ανάκατο συναίσθημα ανηδίας και φόβου. Να την αφήσει να ζήσει ή να τη χαλάσει.

Τελικά, μ' ένα φανερό πείσμα η Κατερίνα πήρε ένα χάρακα, χάλασε τον ιστό κι έδιωξε την Αράχνη μακριά από το εικόνισμα. Έπεσε στο δάπεδο. Αμέσως, έψαξε, την βρήκε και την σύντριψε κάτω από το παπούτσι της.

Ο ΗΧΟΣ ΤΗΣ ΣΙΩΠΗΣ

ΕΠΟΧΗ ΠΡΩΤΗ

Μόλις είχε τελέψει το νυχτερινό φάρμακο, εδώ πιο πέρα απ' της Κερύνειας τα μέρη, σ' ένα απάνεμο λιμανάκι. Μετρούσε κιόλας τη σοδειά του και ξεχώριζε τα φάρια και σκεφτόταν, πως, βέβαια, με τη βοήθεια του μεγάλου Θεού, είχε βγει και πάλι το μεροκάματο της φαμίλιας. Με τα λεφτά που θα 'παιρνε σε μια ώρα από τους εμπόρους, στην παραγορά της Κερύνειας, θα 'χε πάλι ψωμί η γυναίκα και χρήματα να γεμίσει το τσουκάλι κι ο Πανίκος, ο γιος του, θα 'χε τη σιγουριά της ζωής. Κι αυτός πάλι, στον καφερέ της γειτονιάς, θα 'χε τη δύναμη να ξαναδεί τη ζωή στα μάτια. Γιατί «αυτή είναι η ζωή μας, τι νομίζεις, Νώντα; Αγώνας!», έλεγε στον εαυτό του...

Και τότε...

... αχ, τότε, Νώντα, όλα έγιναν ξαφνικά τρόμος και σκοτεινιά και θάνατος, Νώντα...

Η μέρα γιόμισε κρότους και φωνές απελπισίας. Τ' αυτιά πλημμύρισαν από δαιμονικές κραυγές αεροπλάνων. Η θάλασσα έχασε το χρώμα της, πήρε ένα χρώμα πορφυρό - τα φώτα των αποβατικών - ο ουρανός μιλούσε μιαν άλλη γλώσσα - αυτή των πυροβόλων και τα μουγκρητά που έρχονταν από το μέρος της θάλασσας, ολοένα έρχονταν κοντά της...

Δε θέλει να θυμάται... όχι, δεν πρέπει να θυμάται, κι όμως... Ο βρώμικος άνεμος του πολέμου λεηλατεί τα πάντα. Βγαίνει, σιγά-σιγά, από τη νάρκη και το φόβο της πρώτης στιγμής. «Πρέπει ν' αντιδράσω», σκέφτεται. Στο μυαλό, αμέσως, έρχεται το σπίτι του. «Η Ανδρούλα, ο Πανίκος». Φωνάζει μόνος του στην ερημιά του λιμανιού. «Μια δρασκελιά είμαι», λέει. «Πρέπει να προφτάσω, πρέπει, πρέπει»...

Παρατάει σύξυλη τη βάρκα του και τρέχει γρήγορα, αστραπή λες, να προφτάσει, να κάνει τρόπο και να σμίξει με τους δικούς του... «Θεέ μου, κάνε να προφτάσω να 'μαι κοντά τους», μονολογεί. Και μέσα από μονοπάτια, που μόνο αυτός ξέρει, τρέχει...

Και να... βλέπει το σπίτι του. Έχει καθαλικέψει το λόφο και είναι τώρα στην καθηφόρα. Έχει μπροστά του, σαν σε πανόραμα, την εικόνα του αβεστωμένου σπιτιού του, την αυλή με τις κληματαριές, το πηγάδι με το κρύο νερό, Και ξέρει-ξέρει καλά - πως μέσα σ' αυτό το σπίτι είναι η Ανδρούλα κι ο Πανίκος. Η αρχή και το τέλος της ζωής του.

Και τότε...

... αχ, τότε... Τονε βρήκε κατάστημα το μεγάλο χτύπημα! Μια μπόμπα έρχεται και χτυπά το αβεστωμένο σπίτι κι όλα έγιναν ένας μπουχός, και μια στάχτη και αίμα που άχνιζε. Πάνω, ψηλά, τ' αεροπλάνα σελάγιζαν τον «θριάμβο» τους πάνω σ' έναν αντίπαλο που δεν ήξερε παρά μόνο την αθωότητα, σ' ένα λαό που μόλις τώρα ντυνόταν τον μανδύα τον κόκκινο, της καταστροφής και της απογύμνωσης. Κι από τη μεριά της θάλασσας ολοένα πλησίαζαν τα αποβατικά και ξερνούσαν στρατιώτες που είχαν

αφιονιστεί, «σαν έτοιμοι από καιρό», στρατιώτες που κάποιοι τους είχαν μιλήσει μόνο για θάνατο.

Μα αυτός, σαν υπνωτισμένος, με δάκρυα στα μάτια, ολοένα πλησίαζε στο σπίτι το σαραβαλιασμένο, που έβγαζε καπνούς και πάντα έλπιζε πως θα καταφέρει να δει τους δικούς του. «Σίγουρα θα ζουν», έλεγε. Κι ολοένα πλησίαζε...

Όχι, δεν είναι μπορετό να φτάσει. Ίσως ούτε και γραφτό από το Θεό. Μια ριπή τον γαζώνει στα πόδια. Πέφτει. Δεν ανασαίνει. Οι στρατιώτες περνούν, δεν τον προσέχουν. Πάνε πιο πέρα, προς την Κερύνεια, όπου τους έχουν τάξει καλό πλιάτσικο.

Πόσο έμεινε έτσι; Ξύπνησε την ώρα που ο ήλιος είχε, μόλις, σβήσει. Είχε χάσει αίμα κι ένιωθε την εξάντληση. Με τα πολλά, κατάφερε να σταθεί στα πόδια του, δοκίμασε να σταθεί και τα κατάφερε. Το αίμα στα πόδια του είχε γίνει θρόμβος – αίμα ζυμωμένο με άμμο και χώμα. Σηκώθηκε τώρα και δοκίμασε να περπατήσει. Πονούσε πολύ αλλά πάλι έπρεπε. Ήταν σαν ένα ποτάμι ισχυρής απόφασης, κάτι σαν αρχαία εντολή Θεού που τον πρόσταζε να προχωρήσει και να φτάσει στους δικούς του – «αν έχει κάτι απομείνει από τους δικούς μου», ψιθύρισε μόνος του και ένιωσε τα δάκρυα να καταρακυλάνε μαζί με το χώμα που είχε μείνει στα μάγουλά του.

Ψηλαφώντας, σχεδόν, τ' αποκαΐδια του σπιτιού κατάφερε να τους βρει. Την Ανδρούλα, αναποδογυρισμένη στο μεγάλο κρεβάτι με το στήθος της έξω κομματιασμένο από σφαίρες. Τον Πανίκο, στην πίσω πόρτα, που έβγαζε στον κήπο, πεσμένο στα γόνατα με το αίμα να τρέχει από σφαίρα στο κεφάλι – το χαμόγελο του τρόμου καρφισωμένο στο προσωπάκι του. Τους έσφιγγε, για ώρες μετά, στην αγκαλιά του, και αναρωτιόταν πώς... μπορεί να ξεχάσει ποτέ αυτόν τον πίνακα της φρίκης που είχε καρφωθεί και κρεμαστεί στη μνήμη του. Πώς να ξεχάσει;

Μακριά ακουγόταν το κροτάλισμα κάποιων πυροβόλων, λάμπεις μέσα στην νύχτα, γλώσσες φωτιάς που βγαιναν απ' της Κερύνειας τα σπίτια και φτάνανε στον ουρανό κι αυτός εκεί, με τ' άψυχα κορμιά στην αγκαλιά του, ένα φανταστικό σύμπλεγμα στη γλαυφή της νύχτας, κι ύστερα...

...ύστερα, αυτή η παράξενη σιωπή τις πρώτες μεταμεσονύχτιες ώρες. Κι άκουγε τώρα – ναι, τ' άκουγε! – αυτόν τον ήχο, τον ανασασμό, πες, της γης που κοιλοπονούσε εφιάλτες, οδύνες και όνειρα για εκδίκηση...

«Άραγε, ξαναγίνεται η ζωή απ' την αρχή;», μουρμούρισε μέσα στη νύχτα και η γη, σαν αντίλαλος, του απαντούσε: «Ναι, Νώντα, κάποτε ξαναρχίζουν όλα απ' την αρχή!». Όχι, δεν είναι δυνατόν, να συμβεί έτσι. Τα μάτια του τρέχανε δάκρυα, το αίμα ξανάρχισε να τρέχει, ο πόνος τον σούβλιζε. Κι αυτός να παραμιλάει μόνος του: «Όχι, δε γίνεται, Θεέ μου, μ' ακούς; Τίποτε δε ξαναχίτζεται απ' την αρχή. Όλα τελειώσανε, όλα!».

Σιγά-σιγά ήρθε το τέλος της νύχτας και το φως του ήλιου, ίδιο παντού, άρχισε να φωτίζει τις γωνίες της γης. Σηκώθηκε σιγά-σιγά. Κουτσαίνοντας στον κήπο πήρε φτυάρι και τον κασμά. Η Ανδρούλα κι ο Πανίκος έπρεπε να βρουν μια γωνιά του κήπου και να ξεκουραστούν. Έτσι έπρεπε. Με χίλιους πόνους, με χίλια δάκρυα κατάφερε κι έσκαψε τον λάκκο. Εκεί, έβαλε τον Πανίκο αγκαλιά με την Αντρούλα, να 'ναι στο

ταξίδι του, στην αγκαλιά της μάνας του. Σαν τέλειπε και τούτο το έργο, πήρε δυο σανίδες, τις σταύρωσε και έμπηξε στο νιόσκαφτο χώμα το σταυρό. Έτσι έπρεπε.

Με μια κιμωλία που 'χε στην τσέπη έγραψε: ΕΔΩ ΚΟΙΜΟΥΝΤΑΙ Η ΑΝΔΡΟΥΛΑ ΜΕ ΤΟΝ ΓΙΟ ΜΑΣ ΤΟΝ ΠΑΝΙΚΟ... ΞΗΜΕΡΩΝΟΝΤΑΣ Η 20 ΙΟΥΛΙΟΥ 1974... ΝΩΝΤΑΣ. ΚΑΙ... ΔΕΝ ΞΕΧΝΩ!...

«Όχι, δεν ξέρω αν θα ζήσω κι αν σας ξαναδώ, αγάπες μου», είπε μόνος του. «Κάποτε ίσως να 'ρθω. Ως τότε...» Δεν ήξερε πώς να συνεχίσει ο Νώντας. «Ως τότε τι;» ρώτησε τον εαυτό του. Δεν είχε την απάντηση. Τα μάτια του ξανάρχισαν να τρέχουν. «Λοιπόν; Ως τότε τι;», ξαναρώτησε τον εαυτό του.

Ο ήλιος είχε ανέβει ψηλότερα τώρα. Ιούλιος μήνας, βλέπεις. Σερνάμενος, ξάπλωσε κάτω από τον ίσκιο ενός αμπελιού, δίπλα στο σπίτι του. Έπρεπε να σκεφτεί. Να αποφασίσει τι θα κάνει. Πώς θα πορευτεί από δω και πέρα. Έδесе το πόδι του μ' ένα απόκομμα από σεντόνι, πού 'χε πάρει από το σπίτι του, μήπως και σταματήσει το αίμα.

Αυτό που έπρεπε τώρα να κάνει ήταν να πορευτεί, με όποιο τρόπο μπορούσε, από δω που ήταν ως ένα μέρος που θα 'ταν ακόμα λεύτερο. Με τα πόδια, βέβαια, και μόνο τη νύχτα για να μην τον βρουν οι Τούρκοι φονιάδες.

Εκείνη τη στιγμή μια ομάδα απ' αυτούς πλησίασαν το σπίτι και με φωνές και πυροβολισμούς έφτασαν εκεί. Αφού βεβαιώθηκαν πως είναι μόνους τους, άρχισαν το πλιάτσικο. Κάποιος είδε τον τάφο και θύμωσε. Είπε στους άλλους να ψάξουν για τον «σκύλο» πού 'θαψε τα πτώματα. Οι άλλοι βαριόντουσαν. Άρχισαν να μουρμουράνε. Ύστερα πάρθηκε η απόφαση κι έφυγαν. Κι ο Νώντας, μην αντέχοντας άλλο, έγειρε στο πλευρό κι έπεσε σε βαθύ ύπνο – ίδιο λήθαργο.

Στον ύπνο του είδε την Ανδρούλα και τον Πανίκο να τρέχουν ένα γύρω στο σπίτι, να παίζουν με τον σκύλο και τη γάτα. Ύστερα, να μπαίνουν, λέει, όλοι μαζί στη βάρκα του, την «Κύπρο» και ν' ανοίγονται στο πέλαγο. Ωραία δεν είναι;» τους ρώταγε αυτός. Ο Πανίκος είχε το τιμόνι και η Ανδρούλα τον είχε αγκαλιάσει. «Ωραία είναι μπαμπά!». Τι όνειρο κι αυτό. Άραγε είχε τελειώσει η ζωή; Τώρα άρχιζε;

Ξύπνησε με τον ίσκιο του Θεού στα μάτια. Μέσα του πλήθαινε ο ήχος της γης, της δικής του γης. Σε λίγο θα 'ρχιζε το ταξίδι για τη λευτεριά ή το χαμό...

ΕΠΟΧΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

Είναι τώρα, εικοσιοκτώ χρόνια μετά, ξανά, μπροστά στον τάφο. Δε μπορεί να συγκρατήσει τα δάκρυά του. Μπροστά του είναι μια κανάτα νερό κι ένα ποτήρι. Νερό από το πηγάδι του. Είναι πάλι Ιούλιος μήνας. Απόμεμα.

Στο λιακωτό ενός μικρού σπιτιού είναι η οικογένεια του Αχμέτ. Πατέρας, μάνα, παιδί και μια γιαγιά. Έποικοι, που το ψευτοκράτος τους έφερε απ' τις απέναντι ακτές. Αυτοί ξανάστησαν το σπιτικό, έφτιαξαν τον κήπο, κι ο Αχμέτ έχει τη βάρκα του, που της άλλαξε τ' όνομα και τη λέει «κισμέτ».

Ο Αχμέτ έρχεται κοντά του. Προσπαθεί να τον σηκώσει. Του λέει να 'ρθει κοντά στην οικογένεια τη δική τους. Λέει πως όχι, δεν έχουν τίποτε μαζί του, τον αγαπούν, μα...

Ύστερα από πολλή ώρα τα καταφέρνει. Τον καθίζει σ' ένα σκαμνί! Του φέρνει ένα ποτήρι κρασί να πιεί, να πάρει κουράγιο. Ο Νώντας νιώθει πως «όχι, δεν τους μισώ... είναι καλοί άνθρωποι, τι φταίνει;» Δε μπορεί να μιλήσει. Η μνήμη είναι ένα μαχαίρι δίκικο και του 'χει νεκρώσει, λες, τη διάθεση να μιλήσει. Αντί γι' αυτόν μιλάει ο Αχμέτ...

– Άκουσε με, πατριώτη. Εμάς μας φέρανε εδώ, σχεδόν με το ζόρι... Όχι, δεν έχουμε με σας τίποτε. Ο Θεός είναι ένας. Για όλους. Άμα θες, μείνε εδώ μαζί μας να ζήσεις και να δουλέψεις. Φτωχοί είμαστε κι ένα κομμάτι ψωμί που έχουμε θα το μοιραστούμε. Να μας λογαριάζεις για δική σου οικογένεια. Μάθαμε τι έγινε εδώ και στους δικούς σου. Δε σου λέω τίποτ' άλλο. Εσύ κρίνεις, εσύ παίρνεις απόφαση. Η Φατμέ, η γυναίκα μου κι ο Ομέρ ο γιος μου κι η γιαγιά, η μάνα μου... Μπορούμε να ζήσουμε όλοι μαζί.

Αυτός δε μιλάει, δε ξέρει καν τι πρέπει να πει και αν πρέπει να μιλήσει. Αυτό που ξέρει είναι πως αλλού, κάποιοι άλλοι παίρνουν τις αποφάσεις και κανένας δεν έχει τη δύναμη ν' αντισταθεί. Ξέρει πως οι λαοί είναι, πολλές φορές, σαν τα πιδόνια σκακιέρας...

Η γιαγιά σηκώνεται. Πάει κοντά του. Λέει μια κουβέντα, αλλά ο Νώντας δεν την καταλαβαίνει. Ο Αχμέτ μεταφράζει.

– Η γιαγιά σου λέει πως η γη μας χωράει όλους.

Η γιαγιά ξαναμιλάει και λέει μια σειρά λέξεις κι ο Νώντας την κοιτάζει – «σαν τη δική μου μάνα μοιάζει», λέει στον εαυτό του! Ο Αχμέτ μεταφράζει.

– Η γιαγιά είπε: «Γιε μου, έχω χάσει κι εγώ δυο παιδιά στον πόλεμο. Σε καταλαβαίνω...»

Ο Νώντας μένει ακίνητος και σιωπηλός. Κι ούτε κανείς απ' τους άλλους μιλάει γύρω του. Ο ήλιος έχει καθίσει πίσω απ' τα χαμηλά βουνά, μα η μέρα ακόμα ζει...

Σαν μέσα από ταινία, στο μυαλό του, περνάνε οι μνήμες και μέσα σε δευτερόλεπτα ξαναζεί τα πάντα: το μεγάλο ξεριζωμό, τα ματωμένα σώματα, τη ζωή που χανόταν και χωνευόταν στη γη, την περιπλάνησή του σ' άλλες γωνιές της Κύπρου και της Ελλάδας, την επιστροφή, τα καθαρά μάτια αυτών εδώ των εποίκων, που τώρα του τάζουν ένα νέο ξεκίνημα...

Σηκώνεται κι έχει πάντα τη σιωπή στα μάτια του. Και στην ψυχή του. Παίρνει το σακούλι. Μέσα του... πολύ βαθιά μέσα του, νιώθει πως δε είναι ακόμα ώριμος να ξεχάσει ό,τι έζησε εκείνο το πρωινό της 20ής Ιουλίου 1974. Όχι, δεν τους μισεί αυτούς εδώ. Είναι κι αυτοί κατατρεγμένοι που τους πέταξαν ένα ξεροκόμματο να ζήσουν... κάποιοι άλλοι – οι αόρατοι που διαφεντεύουν τους λαούς...

Κάνει ένα αόριστο νεύμα χαιρετισμού, κοιτάζει άλλη μια φορά κατά τον τάφο των δικών του και ξεκινάει πάλι για το ταξίδι της επιστροφής. Νιώθει πάλι τα δάκρυα να κυλάνε στα μάτια του. Ξέρει καλά... αυτή είναι η ζωή του εδώ και χρόνια. Στερημένη, μισή και πλανόδια. Με τη μνήμη – την πικρή μνήμη – καρφιτωμένη στο μέρος της καρδιάς.

Παίρνει το μονοπάτι και χάνεται στ' αμπέλια. Όχι δε μισεί κανένα. Όμως θέλει κάτι άλλο: να κρατήσει μέσα του ακέραια τη ματωμένη μνήμη του, να την κουβαλάει σαν ένα φυλαχτό σ' όλη του τη ζωή και κάτι τέτοια απογεύματα να κάθεται κάπου μόνος του, σε κάποια ακρογαλιά, ν' απλώνει κάτω ένα μαντίλι μ' ελιές, τυρί και ψωμί και να συζητάει μαζί τους...

– Λοιπόν Αντρούλα; Πώς πήγε η μέρα; Εεεεε, Πανίκο... μην απομακρύνεσαι. Έλα να φας μια μπουκιά ψωμί. Να μας δει ο Θεός που 'μαστε εδώ μαζί!

Και μέσα του ν' ακούει τον ήχο της σιωπής...!

ΑΝΤ. ΔΕΛΩΝΗΣ

ΕΛΕΓΕΙΟ ΓΙΑ ΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ ΜΑΡΙΝΑΣ ΚΑΡΑΓΙΩΡΓΗ

*Στόν ἴσκιο τοῦ Τιμίου Σταυροῦ φτερούγιες, Μαρίνα
μ' ἀγγελικά φτερά ὦ νὰ ζεῖς μέσ στήσ Ἐδέμ τὰ κρίνα,
δέονται στόν Κύριο τοῦ παντός μέ πικραμένο χεῖλι
ὄσοι, καλή μου, σ' ἔζησαν-ξένοι, δικοὶ καὶ φίλοι.*

*Προτοῦ μολύνει Ἀντίδικος καὶ κόσμος τήν ψυχή σου
πέταξες μ' ἀλαφρό φτερό στή γῆ τοῦ Παραδείσου·
πῶς φεύγεις, ἄπλερο πουλί καὶ τοῦ βουνοῦ ἀνεράδα;
κοιμήσου, ὦ πόνε, κι ἀναβε μιά ταπεινή λαμπάδα...*

ΕΑΡΙΝΑ ΡΙΓΗ

*Λυγμός δικός σου βγάνει ἀνθούς στή θύρα σου τοὺς ρίχνει
καὶ πνέει ἀγέρι ἔαρινό πάνω σ' ἀγγέλων ἔχνη
κι ἀπό κορφή σέ διάσελο ἕνα οὐρανὸν ἀνοίγει
μέ τῆς καλῆς ἀγάπης σου τὰ θεϊκὰ τὰ ρίγη.
Μαδοῦνε ρόδα μυστικά καὶ ραίνουν δάκρυ ἐντός μου
– παρηγοριᾶς ἀνασαιμιές στήν ἐρημιὰ τοῦ κόσμου.*

ΤΕΤΡΑΣΤΙΧΟ

*Τώρα πού τὰ στερνὰ μαδᾶ τὰ ρόδα τῆς ἡ ἐσπέρα
καὶ σὰν ἀπ' τὸν καιρὸ βαθιὰ ἤχουν τὰ βήματά μου,
ὦ, λάμπε, Ρόδο Ἀμάραντο καὶ μακρυνή Μητέρα,
στάλαζε θλίψη εὐλαβική μέσ στήν καρδιά μου.*

ΑΝΤΩΝΗΣ ΠΙΛΛΑΣ

ΜΕΛΕΤΕΣ

«ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΧΑΤΖΗΜΙΧΑΛΗ, Η ΕΛΛΗΝΙΔΑ ΠΟΥ ΦΩΤΙΣΕ ΤΟ ΓΕΝΟΣ»

Στην ωραία αυτή έκδοση της «Αθηναϊκής Βιβλιοθήκης» του Πολιτισμικού Οργανισμού του Δήμου Αθηναίων, ο Δημήτρης Λαζογιώργος - Ελληνικός απεικονίζει με δυνατές πινελιές τη ζωή και το έργο της Αγγελικής Χατζημιχάλη της ξεχωριστής δέσποινας των Αθηνών, μιας καταξιωμένης λαογράφου που «αποκάλυψε σ' εμάς με θαυμαστή καθαρότητα και σαφήνεια την αξία της λαϊκής τέχνης».

Γράφει χαρακτηριστικά ο Δημήτρης Λαζογιώργος απεικονίζοντας το περιβάλλον όπου μεγάλωσε η Χατζημιχάλη: «Ευτύχησε όχι μόνο να δει το φως μα και να μεγαλώσει μέσα σ' ένα περιβάλλον γόνιμο πνευματικά και καλλιτεχνικά... Κάτω απ' τη σοφή καθοδήγηση κυρίως του αυστηρού πατέρα, η έμφυτη καλλιτεχνική ιδιοσυγκρασία της μπόρεσε να καλλιεργηθεί, να ολοκληρωθεί και να προετοιμαστεί κατάλληλα για τη μελλοντική αποστολή της... Η ψυχή της λατρεύει το ωραίο, που οι νόμοι του επηρεάζουν και κατευθύνουν τις εκδηλώσεις κάθε τέχνης. Κι έτσι το ένστικτό της την οδηγεί σιγά σιγά στην ολοκληρωμένη μελέτη της Λαϊκής Τέχνης, αυτής που συνδυάζει πολλές τέχνες μαζί: Ζωγραφική, γλυπτική, κεντητική, ασημουργία, τραγούδι, χορό κλπ.»

Επισημαίνεται στη συνέχεια του βιβλίου ότι ο σεβασμός της επικεντρώνεται στη Διακοσμητική γιατί πιστεύει ότι «Η λαϊκή τέχνη είναι αυτή αυτή η διακοσμητική τέχνη». Και τονίζεται ότι αισθάνεται την ανάγκη να επισκεφθεί τις ρίζες της λαϊκής μας τέχνης, τα χωριά της υπαίθρου, όπου μελετά τα αντικείμενα που ο λαός μας κατασκεύασε, για να διακρίνει την ιδιοφυΐα και τον βαθμό του πολιτισμού του. Και εξάιρεται η πρόθυμη ανταπόκριση των Ελλήνων χωρικών και τεχνικών, που της προσφέρουν κάθε διευκόλυνση.

Παραθέτω εδώ μια χαρακτηριστική εικόνα από τη δράση της όπως δίδεται: «Παρακολουθεί τους τσαρουχάδες, τους χρυσορράπτες και τους ασημουργούς ενώ δουλεύουν. Βλέπει και μελετά την τέχνη των κανατάδων και των άλλων κεραμουργών. Βρίσκεται δίπλα στο τσοπανόπουλο την ώρα που αυτό σκαλίζει τη γκλίτσα του, μια φλογέρα ή τη ρόκα της βάβως του. Γρηές ανοίγουν τα σεντούκια τους και της φέρουν να μελετήσει τα σάβανα που 'χουν 'τοιμάσει για την ώρα τ'ς'. Ποιος μπορεί να αρνηθεί να της εξηγήσει; Παντρεύει ξενύγρια, βαφτίζει μωρά, συνοδεύει κηδείες... Η έμφυτη ερευνητική της ικανότητα της επιτρέπει να εμβαθύνει στην ουσία των λαϊκών μας ηθών και εθίμων...»

Στη συνέχεια εξάιρεται το θαυμάσιο λεύκωμα της με τίτλο «Υποδείγματα ελληνικής διακοσμητικής» (Αθήνα, 1929), όπου αναφέρεται στα μέσα που θα βοηθήσουν ώστε να επιδιωχθεί η αισθητική μόρφωση του λαού, και δεν παραλείπεται η αναφορά στην Α' Βιοτεχνική έκθεση το 1921, όπου πρωτοστάτησε, σαν δραστήριο μέλος του Λυκείου Ελληνίδων. Η Αγγελική Χατζημιχάλη σαν καταξιωμένη ζωγράφος, αναφέρεται ότι πραγματοποίησε στο Ζάππειο έκθεση ατομικής ζωγραφικής με 46 έργα της: ελαιο-

γραφίες, ακουαρέλλες και σχέδια με θέματα από την ελληνική φύση και τη λαϊκή μας τέχνη. Για την επίδοσή της στη ζωγραφική διαβάζουμε «Δυνατή στο σχέδιο και, εκφραστική στο χρώμα, σχεδιάζει και ζωγραφίζει εσωτερικά λαϊκών σπιτιών, εργαστηρίων και εκκλησιών, φορεσιές, κεντήματα, ξυλόγλυπτα, τσουκαλαριά, στάνες, καλύβες, αντικείμενα καθημερινής χρήσης, ό,τι δηλαδή έπρεπε να διασωθεί, έστω και σαν εικόνα μόνο». Και απονέμεται σ' αυτήν έπαινος για την εθνική της δράση, μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή, να αξιοποιήσει τη γνώση και την ικανότητα των προσφύγων, συμμετέχοντας στην ίδρυση εργαστηρίων λαϊκής τέχνης επανδρωμένων με πρόσφυγες, με στόχο της πάντοτε να κινηθεί η ιδιωτική πρωτοβουλία και να δει τη λαϊκή τέχνη να μεταβάλλεται σε υπολογίσιμο στοιχείο της εμπορικής μας ζωής.

Γίνεται επίσης αναφορά στο βιβλίο της «Σκύρος» (1925), που χαρακτηρίζεται σαν έργο πνοής και αγάπης, γραμμένο με την επιθυμία «να συντελέσει στη μελέτη και τον διαφωτισμό των ζητημάτων της εφηρμοσμένης λαϊκής τέχνης». Και στην «έκθεση ελληνικής λαϊκής χειροτεχνίας» στις δελφικές γιορτές στην Αράχωβα τον Μάιο του 1927, όπου πρωτοστάτησε καθώς και στην «πανελλήνια έκθεση λαϊκής χειροτεχνίας στις Δελφικές γιορτές του 1930 όπου υπήρξε σημαντικός ο ρόλος της και συμμετέσχε με 14 πίνακες της.

Από τα ζωγραφικά της κατάλοιπα δημοσιεύονται εδώ οκτώ πίνακές της, εξαιρετικής τέχνης.

Παρακολουθώντας τη ζωή και τη δράση της σημειώνεται η στροφή της στη Ζάκυνθο όπου πρωτοστατεί στην ίδρυση εκεί εργαστηρίου υφαντικής και στη συνέχεια αξιόλογων οικιακών εργαστηρίων και επίσης παράλληλα την παρακολουθούμε στη Σάμο στην ενδιαφέρουσα μελέτη της για τον λαϊκό πολιτισμό εκεί. Και την βλέπουμε να συνεχίζει την προσπάθεια για την εισαγωγή λαϊκών μοτίβων στο μάθημα της χειροτεχνίας των μαθητών... εκδίδοντας το λαμπρό βιβλίο «Υποδείγματα Ελληνικής Διακοσμητικής»: μια έκδοση με 274 αντιπροσωπευτικά σχέδια και εικόνες. Και την βλέπουμε να οργανώνει στη συνέχεια τη «Βαλκανική Έκδοση Λαϊκής Τέχνης». Παράλληλη η συγγραφική παρουσία της με μελέτες της σε περιοδικά δικά μας και ξένα. Να μη παραλείψουμε την έκδοση του βιβλίου της «Ελληνική Λαϊκή Τέχνη – Η Λαϊκή Τέχνη – Ρουμλούκι (Μακεδονίας), Τρίκερι (Θεσσαλίας), Ικαρία (Αιγαίον)», όπου προσδιορίζει τη σχέση της λαϊκής τέχνης με τη λαϊκή ψυχή πρώτα, και με το φυσικό και κοινωνικό περιβάλλον ύστερα.

Επιλέγω εδώ μερικά συμπεράσματα του Δημήτρη Λαζογιώργου – Ελληνικού για την προσωπικότητα της: «Ήταν μια αγάπη αγνή που την οδήγησε να δει πολύ μακριά, να διακρίνει την επερχόμενη εξαφάνισή του από την βιομηχανοποίηση». Έτσι συντελεί στην ίδρυση διαφόρων Σχολών, με σκοπό να δημιουργηθούν τεχνίτες ικανοί και άξιοι.

Από τη δράση της την αδιάκοπη σημειώνουμε την ίδρυση της «Οικοκυρικής, Βιοτεχνικής, Επαγγελματικής Σχολής» υπό την επωνυμία 'Το Ελληνικό Σπίτι', τη μελέτη της «Αργυροχοϊκή Τέχνη», τη συμμετοχή της στη «Διεθνή Έκθεση των Βρυξελλών». Την παρακολουθούμε στις ταλαιπωρίες της Κατοχής, και στο τέλος εκτιμούμε το τεράστιο εθνικό και συγγραφικό της έργο και την ασύγκριτη ψυχική της δύναμη.

Στο τέλος δημοσιεύονται στο βιβλίο, χαρακτηριστικές φωτογραφίες του σπιτιού της στην Πλάκα, που υψώνεται υπερήφανο τώρα, θυμίζοντας την ελληνίδα εκείνη που πάλαιψε κι άφησε έργο ανεξίτηλο για να καθοδηγεί τις γενιές που θα ακολουθήσουν.

Θα κλείσω με όσα καταλήγει ο συγγραφέας του βιβλίου: «Χάριζε σ' όλους καλωσύνη άπλετη, για τούτο όταν πέθανε την κλάψαν ανυφάντρες, ασημουργοί, κεντήστρες, τσουκαλαραίοι, την κλάψαν οι Σαρακατσάνοι κι έμποροι ακόμα... Τ' όνομά της περνάει από στόμα σε στόμα, από βουνοκορφή σε βουνοκορφή, από στρούγκα σε στρούγκα σα θρούλος που φέρνει πίσω στους ίδιους τη συνείδηση και την υπερηφάνεια της φυλής τους. Κι όπως πολύ ποιητικά προσθέτει κι ο Αλέξ. Μαμμόπουλος: Σαν πέθανε, οι τσελιγκάδες, κατά την πανάρχαιη συνήθεια τους, έβγαλαν τα κυπροκούδουνα και ξαματάωσαν τα γκεσέμια τους, όπως όταν πεθαίνει πρωτοτσέλιγκας, οι λαϊκοί βιοτέχνες σταμάτησαν αυθόρμητα από την ταραχή τους το τσιάκ-τσιάκ στα εργαστήρια τους, σ' ενός λεπτού στιγμή, κι οι Σαρακατσάνες εσφράγισαν τ' αργαλειά τους εις μνήμην της».

Ακούραστη και δημιουργική η Αγγελική Χατζημιχάλη αποκάλυψε στο λαό μας τη ψυχή του. Λαογράφος, ζωγράφος, λογοτέχνης, κοινωνική εργάτρια, θαυμάστρια του πολιτισμού του λαού μας, αποκάλυψε τις δημιουργικές του δυνάμεις και χάραξε δρόμους πλατειούς για όσους επιθυμούν να μελετήσουν τη διαχρονική παρουσία αυτού του λαού, αναγνωρίζοντας την υπεροχή του έναντι των άλλων λαών. Τη μοναδική λάμψη της Αγγελικής Χατζημιχάλη στην ιστορία του Έθνους μας την παρακολουθούμε με θαυμασμό στο βιβλίο του Δημήτρη Λαζογιώργου-Ελληνικού και τον ευχαριστούμε για ό,τι μας έδωσε.

ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ ΣΤ. ΚΥΠΡΙΑΝΟΥ

ΑΝΟΙΞΗ

*Τι θέλει από μας η Άνοιξη
Μέσα στους ρόδιους Συλλογισμούς της
Μια γελαστή μορφή ζωντανεμένη
Με τα Φύλλα των Δέντρων
Λες και σκορπούν Νοτισμένο χαμόγελο παιδιού
Κι αυτά τα κρίνα που Μυροβολούν
Πώς μας κτυπά με αυτήν την ομορφιά
Σε ποια υπερούσια καλέσματα, μας καλεί,
Με ποιες Γιορτινές Ανταύγειες
Μας φωτολούζει!!*

ΜΙΧΑΗΛΗΣ ΚΑΡΥΚΙΔΗΣ

Η ΚΥΠΡΟΣ ΚΑΙ ΤΟ ΕΙΚΟΣΙΕΝΑ

*Σεπτό αφιέρωμα μνήμης στον Κύπρο Χρυσάνθη, Τεύκρο Ανθία
και Δημήτρη Χαμπουλίδη*

Επί τη ευκαιρία της 25ης Μαρτίου γράφονται τόσα και τόσα για τον Ελληνικό χώρο και μόνο αναφερόμεθα τι έγινε στο τάδε χωριό, τι έγινε στην τάδε πολιτεία, το τι έγινε στο δείνα νησί κι όμως παραγκωνίζουμε, σιωπούμε κάπως τη φωνή μας για το χιλιομάρτυρο ηρωικό νησί της Κύπρου· είναι κάτι που λησμονούν μερικοί φίλοι μας ετσιθελικά. Και γράφω μερικοί γιατί ίσως-ίσως πολλοί από σας, αγαπητοί μου αναγνώστες, να το αγνοείτε μέχρι των ημερών μας.

Η ΚΥΠΡΟΣ - ΗΤΑΝ - ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ και δεν έπαψε ποτέ ν' αγωνίζεται για την πολύτιμη Ελευθερία της και αυτό το γεγονός τού - ΗΤΑΝ - ΕΙΝΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΗ το μαρτυρούν η ΓΛΩΣΣΑ, η ΘΡΗΣΚΕΙΑ, οι ΠΑΡΑΔΟΣΕΙΣ, η ΨΥΧΟΣΥΝΘΕΣΗ, τα ΕΘΙΜΑ, τα ΙΔΑΝΙΚΑ γιατί παρά τις μακροχρόνιες και ποικιλόμορφες ξενικές κυριαρχίες ο ΚΥΠΡΙΑΚΟΣ λαός - Ελληνικός την καταγωγήν - όχι μονάχα δεν έχασε την Ελληνική του Εθνική συνείδηση, αλλά τουναντίον έκανε σκληρούς και επίμονους αγώνες για την απόκτηση της χιλιοπόθητης Ελευθερίας. Οι Κύπριοι αγωνιζόμενοι για την ελευθερία ανέκαθεν στραφήκανε προς την Μητέρα Πατρίδα για μιαν ένωση Πολιτική, ακόμα κι όταν δεν υφίστατο, δεν υπήρχε κάτω από την σημερινή έννοιαν Ελληνικό Κράτος. Η απαίτηση του Κυπριακού λαού να ζησει ελεύθερος, συμμεριζόμενος τις τύχες του υπόλοιπου Ελληνισμού, αίτημα το οποίον πιο έντονον πάσης άλλης φορές προβάλλεται ανά τον κόσμο σήμερα, αποτελεί παλαιάν αξίωση των Κυπρίων και η οποία πραγματοποιήθηκε κατ' αρχάς επί βασιλείας ΕΥΑΓΟΡΑ του Α' κατά το τέλος του 5ου π.Χ. αιώνα.

Η Ένωση της Κύπρου μετά του υπολοίπου Ελληνικού κόσμου επήλθε ξανά επί Μεγ. Αλεξάνδρου και όπου συνεχίσθη αργότερα κατά το Βυζάντιο μέχρι και το 1191 όταν η νήσος περιήλθε στα χέρια του Ριχάρδου του Λεοντόκαρδου κι έτσι οι αδελφοί μας Κύπριοι και πάλι στερήθηκαν το πολύτιμο της Ελευθερίας δώρον. Πολύ πριν από το Εικοσιένα αρχίσανε οι επαναστατικές ενέργειες των Κυπρίων. Η Μεσαιωνική όπως και η Νεώτερη Κυπριακή Ιστορία είναι γεμάτη από ξεγεύσεις και κινήματα. Το 1191 οι Άγγλοι του Ριχάρδου Λεοντόκαρδου αναγκάσθηκαν να πουλήσουν το νησί εις τους Ναΐτας Ιππότες (τάγμα Καθολικών Μοναχών αγρίων). Συνωμοσία του 1192 είναι η απελευθερωτική προσπάθεια, η δεύτερη που ανέλαβαν οι Κύπριοι προς εκδίωξη του τάγματος. Φθάνουμε στο 1360 και 1426 κατά της Δυναστείας των Λουζινιάν. Άλλα κινήματα και οι αγώνες συνεχίζονται πιότερο έντονα κατά την περίοδο των Ενετών όπου εξέσπασαν και εξερράγησαν επαναστάσεις το 1546 και το 1565. Νέοι αγώνες στον ορίζοντα ακολούθησαν με πιο πολύ σκληρότητα κατά την διάρκεια της Τουρκοκρατίας και άλλοτε πάλι ζητούσανε συνεννόηση με τους διάφορους Οίκους της Δύσεως.

Κυρίως με τον οίκο της Σαβοΐας και άλλοτε πάλι στηριζόντουσαν στις δικές τους δυνάμεις. Κατά το 1578 έλαβε χώρα η πρώτη επανάσταση των Κυπρίων κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, μετά ξανάγινε άλλη μια επανάσταση το 1608 και δυό

εξεγέρσεις η μια το 1764 και η δεύτερη κατά το 1804. Από τότε η Κύπρος κάτω από συνεχή ξενοκρατίαν ευρισκομένη, ακολουθούσε τους ίδιους παλμούς του Ελληνικού υπολοίπου Έθνους και ως εκ τούτου διεξήγαγε σκληρούς και αιματηρούς και συνεχείς αγώνες υπέρ της ελευθερίας μέχρι του πρόσφατου παρελθόντος.

Τίτλο τιμής αποτελεί η συμβολή της νήσου εις τον μεγάλο αγώνα της Εθνεγερσίας του 1821, οι Καπετάνιοι των ορέων και αυτές ακόμα οι θαρραλέες εξορμήσεις τους είχαν μελοποιηθεί σε πανέμορφα πατριωτικά τραγούδια όπως του ΒΙΚΤΩΡΑ ΖΕΜΠΕΤΟΥ και του ΓΙΑΝΝΗ ΚΑΣΣΙΡΤΣΗ. Το σύνθημα του Ρήγα Βελεστινλή είχε τόσο βαθειά απήχηση στο όμορφο νησί που ο ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΡΑΤΖΑΣ από τη Λευκωσία ήταν ο ένας εκ των επτά που απαχονίσθηκαν με τον Ρήγα κατά το 1798 στο περίφημο φρούριο του Βελιγραδιού. Όταν τώρα οργανώθηκε η περίφημη Φιλική Εταιρία και πάλιν η Κύπρος δίνει το παρόν με τους περίτρανους αποστόλους της – τους ΑΝΤΩΝΗ ΠΕΛΟΠΙΔΑ και τον ΔΗΜΗΤΡΗ ΥΠΑΤΡΟ και σημειώνω έτσι για την Ιστορία αυτούς που μυήθηκαν πρώτοι στους σκοπούς της Φιλικής Εταιρείας ήτανε μεταξύ των άλλων ο Εθνομάρτυς και Αρχιεπίσκοπος ΚΥΠΡΙΑΝΟΣ, ο Έξαρχος της Επιτροπής Κιτίου ΧΡΥΣΑΝΘΟΣ, ο περίφημος δασκαλάκος ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ ΜΑΛΗΣ κι άλλοι γνωστοί και άγνωστοι που πέφτουν δυστυχώς θύματα κάθε μέρα για την Ελευθερία. Η Κύπρος είναι γεγονός ότι δεν μπόρεσε να συμμετάσχει κατά το 1821 ένοπλα κι αυτό λόγω της γεωγραφικής θέσεώς της. Βαρύ τίμημα ο πατριωτισμός πληρώθηκε από τους αδελφούς Κυπρίους, όταν την 23ην Απριλίου ο Κιουτσούκ Μεχμέτ, αυτός ο αιμοδιψής και αιμοχαρής Κυβερνήτης του νησιού, αφόπλισε τους κατοίκους.

Τώρα στις 3 του Μαγίου κατέφθασαν στο νησί πάνω-κάτω 4000 στρατιώτες κι όπου άρχισε το «ειρηνικό» έργο τους, δηλαδή σφαγές και κλοπές και στις 9 με 10 Ιουλίου απαχονίσανε τον ΚΥΠΡΙΑΝΟ Αρχιεπίσκοπο Κύπρου, εκαρατόμησαν τους Μητροπολίτες Κυρηνείας ΛΑΥΡΕΝΤΙΟΝ, τον Κιτίου ΜΕΛΕΤΙΟΝ και τον Πάφου ΧΡΥΣΑΝΘΟΝ και μαζί με αυτούς 482 Κληρικούς και Πρόκριτους που εσφαγιάσθησαν άγρια. Λοιπόν όπως βλέπετε ο Τούρκος όπου πατεί το ποδάρι του «εκπολιτίζει» και δεν είναι «βάρβαρος» σαν και εμάς κι επι πλέον είναι «ειρηνοφόρος και θεοφόρος» λαός. Οι σφαγές συνεχίσθηκαν κατόπιν της περίφημης Ναυμαχίας του Ναυαρίνου τον Οκτώβριο του 1827 και νέοι διωγμοί και σφαγές σημειώθηκαν κατόπιν των τριών επαναστάσεων ΘΗΣΕΩΣ του Μάρτη, του ΓΚΙΑΟΥΡ ΙΜΑΜ του Ιουλίου και του ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ του 1833.

Όπως βλέπετε η συμμετοχή των Κυπρίων αδελφών μας στις επιχειρήσεις της Ηπειρωτικής Ελλάδος κατά το 1821 αποτελεί και αποδεικνύει το αδούλωτο πνεύμα του Έλληνα καθώς επίσης και το υψηλό φρόνημα, αλλά και τους στενότετους δεσμούς του νησιού με τον υπόλοιπο Ελληνισμό. Και όλοι οι Κύπριοι αδελφοί μας αυτοί που εγκαταλείψανε το σπιτικό τους και αυτή τη ζεστασιά της οικογένειας ήλθαν μόνο και μόνο να αγωνισθούν μεθ' ημών και να δημιουργήσουν μαζί μας ένα ΠΕΡΗΦΑΝΟ, ΔΥΝΑΤΟ κι ΕΛΕΥΘΕΡΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΡΑΤΟΣ, απαλλαγμένο από τα κάθε λογής «μορφόλογα των φίλων και συμμάχων μας». Ως φαίνεται η φιλία μεταφράζεται εις τα διάφορα λεξικά τους με το συμφέρον, συμφεροντολογία κάτι πού μας λείπει εμάς, τι να πω.

Τώρα προτού τελειώσω και είναι άξιο λόγου να ειπωθεί και να γραφτεί ότι 173-από τα επίσημα αρχεία της Επανάστασης – πολέμησαν κατά την πολιορκίαν της Ακροπόλεως δεν είναι μονάχα το έμπυχον υλικόν, αλλά και το άψυχο υλικό δηλαδή πλουσιοπάροχες χρηματικές δωρεές, τρόφιμα και εφόδια και αυτό για να αποδείξουν ότι είναι ΕΛΛΗΝΕΣ με μιαν ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΨΥΧΗ στο στέρνο τους. Με διάφορες αναφορές προς τον τότε Κυβερνήτη ΙΩΑΝΝΗ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ και ο οποίος στη συνέχεια μπορώ να σας πω είναι ο πρώτος που Διεκήρυξε 18/30 Φεβρουαρίου του 1828 με επιστολάς εις τους απεσταλμένους του Συμμαχικού Δικαστηρίου την ενσωμάτωσιν της Κύπρου με την υπόλοιπον Ελλάδα. Το δε δεύτερο φυτεύθηκε από τότε, βλάστησε και που πιστεύω εις τον Μεγαλοδύναμο Θεό τους καρπούς που θα μας δώσει νάναί επί των ημερών μας αρκετά βιώσιμοι, οι καρποί έχουν τόνομα ΑΥΤΟΔΙΑΘΕΣΗ και ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ της ΚΥΠΡΟΥ. Αυτά τα ολίγα.

(Από το ανέκδοτο έργο: Φωνές σε ήπιο τόνο).

ΑΝΤΩΝΗΣ Ν. ΣΥΜΙΓΔΑΛΑΣ

(Λογοτέχνης, συγγραφέας και εκδότης του τρίμηνου λογοτεχνικού μορφωτικού περιοδικού «Λογοτεχνία Τώρα».)

ΣΤΗΝ ΑΓΕΝΝΗΤΗ ΚΟΡΗ

Με τα μάτια γεμάτα θάλασσα
που δεν γνώρισε,
και χρώματα δειλινού της Κερύνειας
που δεν αντίκρισε,
κοιμάται η Μυρτώ.
Ακούει μουσική,
που δεν έγραψε ακόμη ο Γλαύκος
φορά πλουμιστό φόρεμα
που δεν κέντησε ακόμη η Λίντα.
Βρίσκει παράθυρα, πόρτες ορθάνοιχτες
φέρνει φωνές από τα πέρατα του χρόνου,
κάθεται σε φύλλα δεντρών, πουλιών,
σε ένα ασημί σύννεφο, πριν βρέξει.
Σαν αεράκι, σαν όνειρο
έρχεται χωρίς να φεύγει
εύθραυστη σαν σταγόνα,
αντανακλά τον κόσμο και ουρανούς
και με φτερά αγγελικά
θαπεύει την καρδιά μας.

ΣΤΕΛΛΑ ΣΠΥΡΟΥ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΒΡΑΒΕΙΟ ΣΕ ΠΑΦΙΟ ΠΟΙΗΤΗ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΦΥΣΙΟΔΡΟΜΙΟ ΤΟΥ ΠΟΙΗΤΗ ΑΝΔΡΕΑ ΓΕΩΡΓΙΑΔΗ ΣΤΗΝ ΤΕΛΕΤΗ ΑΠΟΝΟΜΗΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΒΡΑΒΕΙΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ “JEAN MONNET” ΣΤΗ ΓΕΝΟΒΑ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ (ΓΑΛΛΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ) - 13.12.2002

Ἐντιμοὶ κύριοι,

Ἔχω ἀποδεχθεῖ μὲ μεγάλη εὐχαρίστηση τὴν πρόσκληση νὰ παρουσιάσω τὴν ποιητικὴ συλλογὴ «Φυσιοδρόμιο» τοῦ Ἀνδρέα Γεωργιάδη γιὰ πολλοὺς λόγους: τόσο γιὰτὶ εἶναι τιμητικὸ νὰ συμμετέχω σὲ μιὰν ἐκδήλωση σχετικὴ μὲ τὸ ἔγκυρο διεθνὲς Βραβεῖο Γραμμάτων, ὅπως εἶναι αὐτὸ πού φέρει τὸ ὄνομα τοῦ Jean Monnet, ὅσο καὶ γιὰ τὴν ἀξία τοῦ ἔργου πού πήρε τὸ πρῶτο βραβεῖο. Ἀλλὰ καὶ γιὰτὶ – κι αὐτὸ δὲν εἶναι ἀσήμαντος λόγος – πρόκειται γιὰ ἕναν ποιητὴ πού προέρχεται ἀπὸ τὴν Κυπριακὴ Δημοκρατία, μὲ τὴν ὁποία μὲ συνδέει μιὰ τριακονταετῆς φιλία, ἀπὸ τότε πού – πρὶν ἀπὸ τὴν τουρκικὴν εἰσβολὴ πού τὴν ἔκοψε τόσο τραγικὰ στὰ δυό – ὁ φιλελληνισμὸς μου μὲ ὀδήγησε νὰ γνωρίσω καὶ νὰ ἐκτιμῶ ἕναν ποιητὴ ὅπως ὁ Κύπρος Χρυσάνθης, τοῦ ὁποίου τὸ ὄνομα εἶναι στενὰ συνδεδεμένο μὲ τὴν κυπριακὴ ἱστορία τῶν τελευταίων ἐξήντα χρόνων.

Ὁ Ἀνδρέας Γεωργιάδης γεννήθηκε τὸ 1948 στὴ Μεσόγη τῆς Πάφου, λίγα μόλις χιλιόμετρα ἀπὸ τὴ θάλασσα πού καυχιέται ὅτι γέννησε τὴν Ἀφροδίτη, στὴν πιὸ ἐπιβλητικὴ περιοχὴ τῆς Κύπρου ἔπειτα ἀπὸ ἐκείνη τοῦ Τροόδου, τόσο γιὰ τὸ τοπίο ὅσο καὶ γιὰ τὴ χλωρίδα καὶ τὴν πανίδα τῆς. Κάτω ἀπὸ ἕναν βαθυγάλανο οὐρανὸ, μέσα στὸν ὁποῖο, ὀλόκληρο τὸν χρόνο, ὁ ἥλιος κυριαρχεῖ θριαμβευτικὰ, τὸ χῶμα εἶναι ντυμένο μὲ πλούσια βλάστηση ἀπὸ τὰ ἐσπεριδοειδῆ ὡς τὶς ἑλῆες, ἀπὸ τ' ἀμπέλια ὡς τὶς χαρουπιές, δίνοντας γρήγορα τὴ θέση του στὸ δάσος, ὅπου βρίσκονται μαζὶ λουλούδια, φυτὰ καὶ ζῶα πού δὲν συναντιοῦνται ἀλλοῦ, ὅπως ὁ βραχύφυλλος κέδρος, ὁ πελεκάνος καὶ τὸ ἀγρινὸ – πολὺ ὅμοιο μὲ τὸ ἀγριοκάτσικο τῆς Σαρδηνίας – γιὰ νὰ μὴ ποῦμε καὶ γιὰ τὰ πουλιὰ πού ἐνδημοῦν ἐκεῖ ἢ τὰ ἀποδημητικά, πού περνοῦν ἀπὸ τὸν βορρὰ στὸν νότο κι ἀπὸ τὴ δύση στὴν ἀνατολή, ἀπὸ καὶ πρὸς τὶς τρεῖς ἠπείρους πού βρέχονται ἀπὸ τὴ Μεσόγειο, καὶ σταματοῦν γιὰ νὰ πάρουν μιὰν ἀνάσα.

Μέσα σ' ἕνα τέτοιο περιβάλλον ὁ Ἀνδρέας Γεωργιάδης ἀπόκτησε, ἔξ ἀπαλῶν δυνάμεων, σεβασμὸ, ἀγάπη καὶ πάθος γιὰ τὴ φύση, τὸσον ὥστε, στὸν κατάλληλο χρόνο, νὰ κατευθύνει πρὸς αὐτὴν καὶ τὶς σπουδές του: σπούδασε φυσιογνωστικὰ στὶς Ἀθῆνες καὶ εἰδικεύθηκε στὸ ἴδιο θέμα στὸν Καναδά.

Ἡ εἰσοδὸς του στὸν Παρνασσὸ ἔγινε πρὶν δώδεκα χρόνια μὲ τὴ συλλογὴ του «Ἀκαριαῖα» (1990), πού τὴν ἀκολούθησαν ὁ «Αἴσωπος ἔσαι» (1999) καὶ τὸ “O tempo, o mores!” (2001). Μὲ αὐτὰ ὅλα στὸ ἐνεργητικὸ του, στὰ ὁποῖα πρέπει νὰ προστεθεῖ κι ὁ ρόλος του ὡς καθηγητῆ τῶν φυσιογνωστικῶν, ἀπὸ τὸ 1978, στὰ σχολεῖα Μέσης Παιδείας, ἐξέδωσε φέτος τὴν ποιητικὴ συλλογὴ «Φυσιοδρόμιο». Ἀποτελεῖται ἀπὸ 28 συνολικὰ ποιήματα, πού τὰ χαρακτηρίζει ἡ συντομία, ἡ ἀπλότητα καὶ ἡ ὠριμότητα τῆς

σκέψης, ή μεστότητα του στοχασμοῦ, ιδιότητες που ταιριάζουν στο ἐπιγραμματικό εἶδος. Χωρίζεται σὲ δύο μέρη. Τὸ πρῶτο, μὲ δεκατρία ποιήματα, τιτλοφορεῖται «Βιό-τυποι», ὄρος μὲ τὸν ὁποῖο ἡ γενετική στο παρελθὸν δήλωνε μὴν ὁμαδοποίηση εἰδῶν κατώτερης ὁμοταξίας θεωρουμένων γενετικῶς ὁμογενῶν, ἡ ἔννοια τῶν ὁποίων σήμε-ρα ἀποδίδεται μὲ τὸν ὄρο «καθαρόαιμη γραμμὴ». Τὸ δεύτερο μέρος, μὲ δεκαπέντε ποι-ήματα, ἔχει τὸν ἴδιο τίτλο τῆς συλλογῆς, «Φυσιοδρόμιο», μὴ ποιητικὴ διαδρομὴ που τὴν διαπερνοῦν οἱ νόμοι τῆς φύσης, τὸν σκοπὸ τῶν ὁποίων ὁ ποιητὴς τὸν ἐξηγεῖ βάζοντας ὡς προμετωπίδα τῆς συλλογῆς ἕναν στοχασμὸ τοῦ Ἰωάννου τοῦ Σιναΐτου: «Ἐνεστι διὰ τῶν κατὰ φύσιν πάντα τὰ νοητὰ ἐναργῶς ἡμᾶς ἐκπαιδεύεσθαι» (εἶναι δυνατὸν μὲ παραδείγματα ἀπὸ τὴν φύσιν νὰ διδασκώμεθα καλῶς ὅλα τὰ πνευματικά).

Ἔργο ποιητικό, καρπὸς τῆς ἐμπειρίας ἐνὸς φυσιοδίφη, ἐνὸς δασκάλου καὶ ἐνὸς ἀθλητῆ τῶν μουσῶν, ὁ ὁποῖος στο ἔργο του αὐτὸ μαστιγώνει τὰ ἦθη, ὅπως καὶ στίς προαναφερθεῖσες συλλογές «Αἴσωπος ἔσαι» καὶ «Ο tempora, ο mores!».

Γίνεται ὁμως ἀμέσως σαφές πῶς, ἀν εἶναι ἀλήθεια – καὶ εἶναι ἀλήθεια – ὅτι ὅλα τὰ λογοτεχνικά ἔργα ἀπευθύνονται στοὺς λίγους, μὲ τὴν ἔννοια ὅτι δὲν ἀποτελοῦν ψωμοτύρι γιὰ τὸν ὁποιοδήποτε ἀναγνώστη, τὸ ἔργο αὐτὸ εἶναι διπλᾶ ἀπευθυνόμενο στοὺς λίγους. Ἀπαιτεῖ ἕνα ἐλάχιστο ἐπιστημονικῶν γνώσεων, στο βαθμὸ που ὁ συγ-γραφέας, στο τέλος μερικῶν ποιημάτων, σημειώνει τὶς βιοφυσικοχημικὲς ἀρχές ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀντλεῖ τὴν ἐμπνευση τῆς ποίησής του. Τὴν θέλει βραχύλογη, χωρὶς ψεύτικα στολίδια, ὅπως διαβάσαμε στὰ ποιήματα «Ἡ ζήλεια του» καὶ «Εἶδωλα». Στο πρῶτο, τὸ τελευταῖο τῆς συλλογῆς, ὁ ποιητὴς ρίχνει διακριτικὰ βέλη στοὺς φλύαρους ποιη-τὲς, βάζοντάς τα, παραδόξως, στο στόμα ἐνὸς μονολογοῦντος φλύαρου ποιητῆ, ὁ ὁποῖος, κάποια μέρα παραδεχόμενος τὰ ὄρια του, ὁμολογεῖ τὴ ζήλεια του γιὰ τὸν ἀποστακτήρα:

*Δέ ζηλεύω τίποτα
παρὰ μόνο τὸ λαμπίκο.
Μπορεῖ καὶ βγάξει ἀπόσταγμα.*

*Ἔτσι μονολογοῦσε
ἕνας φλύαρος ποιητῆς.*

Στὰ «Εἶδωλα», ἕκτο ποίημα τοῦ δεύτερου μέρους, ὁ ποιητὴς σκιαγραφεῖ τὴ δια-φορὰ ἀνάμεσα στὸν ἴδιο, δεδηλωμένο ποιητῆ τοῦ συγκεκριμένου, καὶ τῆς ρεαλιστικῆς γλώσσας, καὶ στοὺς ἄλλους, τοὺς φλύαρους κατὰ τὴν ἄποψή του, που ἡμεῖς θὰ μπο-ρούσαμε νὰ τοὺς ὀνομάσουμε ποιητὲς τῶν λόγων, οἰκαιοποιοῦμενοι μὴ φράση τοῦ Pi-randello, ὁ ὁποῖος, ἀντιτάσσοντας τὸν ἑαυτὸ του στὸν D' Annunzio, που τὸν χαρα-κτῆριζε ποιητῆ τῶν λόγων, ὄριζε τὸν ἑαυτὸ του ποιητῆ τῶν πραγμάτων.

Ἄς δοῦμε, ἐν προκειμένῳ, πῶς ἐκφράζεται ὁ Γεωργιάδης ἀντιτιθέμενος σὲ ὅποι-ον, ἀντὶ νὰ ἐμβαθύνει στὰ προβλήματα, τὰ ἀγγίζει ἐπιπόλαια:

*Ἀπὸ κεκτημένη ταχύτητα
πλησίασες τὴν κορυφὴ τοῦ κατόπτρου.
Τὸ εἶδωλό σου φανταστικό.
Πόσο θὰ ἤθελα*

*νά φτάσω και νά μείνω
πάνω στην έστία.
Νά πάω στο άπειρον!*

Ἐπὸ τὰ δυὸ ποιήματα πού διαβάσαμε αὐτὸ τὸ τελευταῖο ἀνάγεται στοὺς νόμους τῆς ὀπτικῆς καὶ συγκεκριμένα στὴν ἀντίληψη περὶ κυρίας ἐστίας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ σύμβολο τοῦ συγκεκριμένου, ἀντιπαρατιθέμενης σ' ἐκείνην περὶ δευτερεύουσας ἐστίας, σύμβολου τοῦ ἀφηρημένου, ἐνῶ τὸ προηγούμενο ποίημα κάνει συσχετισμὸ μὲ τὸν ἀποστακτήρα, γιὰ νὰ καταστήσει σαφές ὅτι ἡ ποίηση πρέπει νὰ εἶναι καρπὸς ἀκριβοῦς στάθμισης καὶ στοχασμοῦ, ἕνα ἀληθινὸ ἀπόσταγμα τοῦ νοῦ.

Αὕτῃ ἡ ἐπανειλημμένη χρῆση τοῦ λεξιλογίου τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν στο «Φυσιολογία» εἶναι σταθερὴ καὶ μόνιμη. Κάθε τόσο συναντοῦμε ἐκεῖ ἀναφορὲς σὲ ἐπιστημονικὰ ὄργανα, ὅπως βολτᾶμετρο, ἠλεκτρολύτες, ἄνοδο καὶ κάθοδο, ἔντομα καὶ ἄνθη, καθὼς καὶ διάφορους φυσικοὺς νόμους καὶ φαινόμενα, κύτταρο, φωτοσύνθεση, ἠλεκτρολύση, κλῶνο καὶ κλωνοποίηση, ἕμενόπτερα, γονιμοποίηση, δεινόσαυροι καὶ βροντόσαυροι, μαλάκια, ἠλεκτρον καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς. Γιὰ τοῦτο ἔχει δίκαιο ὁ Ἄνδρέας Πετρίδης, ὅταν παραβάλλει, μέσα στὸν ἀναγκαῖο βέβαια σεβασμὸ τῶν ἀποστάσεων, τὸν κόσμο τοῦ Γεωργιάδη μ' ἐκείνον τοῦ Κωνσταντίνου Καβάφη, τονίζοντας τὸ γεγονός ὅτι, ἐνῶ ὁ τελευταῖος, γιὰ τίς ποιητικῆς του συνθέσεις, πῆρε πρόσωπα καὶ σύμβολα ἀπὸ τὴν ἱστορία, ὁ δικός μας, θραύοντας ἀποφασιστικὰ τίς γέφυρες μὲ τὴν παράδοση, ὡς μελετητῆς τῆς φύσης, πού εἶναι, παίρνει τὰ σύμβολά του ἀπὸ τὸν βιοφυσικοχημικὸ κόσμο.

Ἡ πρωτοτυπία ὁμως δὲν στηρίζεται τόσο στὴν προσφυγὴ στίς ἐπιστημονικῆς προόδους καὶ στὰ εἰδικὰ μέσα μὲ τὰ ὁποῖα αὐτὲς πραγματοποιοῦνται στὰ ἐργαστήρια, ὅσο στο γεγονός ὅτι ὁ Γεωργιάδης, χάρις στὴν εὐαισθησία καὶ στὴ φαντασία – χαρίσματα ἀπαραίτητα γιὰ νὰ ἀσκεῖ κάποιος τὴν τέχνη τῆς ποίησης – ἀλλὰ καὶ χάρις στο γεγονός ὅτι εἶναι μιὰ πέννα ἀπὸ χρόνια ἐξοικειωμένη μὲ τὸν μόχθο τῆς λογοτεχνίας, πετυχαίνει νὰ μεταδώσει ἕνα αἶσθημα, τὸ δικό του καὶ τὸ δικό μας, καὶ ὡς ἐκ τούτου οἰκουμενικό, στὰ πολυάριθμα φαινόμενα πού ρυθμίζουν τὸ σύμπαν, μετατρέποντάς τα ἔτσι σὲ ποιητικά, ἱκανὰ δηλαδή νὰ προξενοῦν συναισθήματα. Καὶ τὸ ὅτι εἶναι ἕνας φυσιολάτρης τὸ φανερῶνει τὸ γεγονός ὅτι ἀπέναντι στὸν κόσμο ἀπὸ τὸν ὁποῖο παίρνει τὰ σύμβολά του τρέφει τὸν σεβασμὸ ἐκείνου πού αἰσθάνεται ὅτι ἡ ἀνθρώπινη γνώση δὲν μπορεῖ καὶ δὲν πρέπει νὰ βιάζει τὴ φύση μὲ τὴ λανθασμένη αὐταπάτη ὅτι μπορεῖ νὰ τὰ ἐξηγήσει ὅλα. Εἶναι ἀπαραίτητο πάντα νὰ ὑπάρχει, ὅπως στο φαινόμενο τῆς φωτοσύνθεσης, κάτι ἀκατάληπτο, σκοτεινὸ, ἀνεξερεύνητο, μ' ἕνα λόγο ἀνυπέβλητο, ὥστε νὰ ἀποφεύγεται ὁποιαδήποτε ἀνεξέλεγκτη ἔρευνα πού μπορεῖ νὰ μᾶς ἐκθέσει σὲ ἀνυπολόγιστους κινδύνους.

Διακηρύσσει αὕτῃ τὴν ἀλήθεια ὡς μιὰ προμετωπίδα στὴ συλλογὴ, μὲ τὴν πρώτη ἐπιγραμματικὴ σύνθεση πού ἔχει τὸν τίτλο «Ἀπαραίτητο»:

*Μὴν ἀφήσετε τὸ φῶς
νά φάει τὸ σκοτάδι
ἐξ ὀλοκλήρου.
Ἄκόμα κι ἡ φωτοσύνθεση
ἔχει τὴ σκοτεινὴ τῆς φάση.*

Τὰ φυσικά φαινόμενα και οἱ νόμοι τους ἔχουν γίνει δομικά ἐργαλεῖα στήν ποιητική του δημιουργία, μέ κανένα ἄλλω τρόπο ὡς αὐτοσκοπός, ἀλλά, ὅπως ἔχει ἤδη λεχθεῖ, σέ μιὰ λειτουργία διδακτική. Πειστική εἶναι, ἐν προκειμένῳ, «Ἡ ἐξαφάνιση τῶν δεινόσαυρων», πού ἔχει τή μορφή και τή γεύση ἐνός μύθου:

Οἱ δεινόσαυροι κάλεσαν γενική συνέλευση.

Πρῶτος μίλησε ὁ τυραννόσαυρος.

– Συνερωπετά, μέ τυραννεῖ μιὰ σκέψη.

Κινδυνεύει ἡ ὑπαρξή μας

ἀπό κάτι πυγμαῖα τρωκτικά.

Πρέπει νά δείξομε τήν πυγμή μας.

– Συμφωνῶ μέ τόν προλαλήσαντα

βροντοφώναξε ὁ βροντόσαυρος.

Ἡ κατάστασή μας εἶναι δεινή

ἀγαπητοὶ δεινόσαυροι.

Πρέπει νά χαραχθεῖ

μία κοινή γραμμή.

Ὅλοι συμφώνησαν μέ τήν κοινή

μά διαφώνησαν στή γραμμή.

Σήμερα βρέθηκαν τ' ἀπολιθώματά τους.

Κάποιοι κροκοδείλιοι πού ἐπέζησαν

χύνουν κροκοδείλια δάκρυα

γιὰ τοὺς χαμένους συγγενεῖς.

Δίνοντας φωνή στὰ προϊστορικά ζῶα, ἐλέγχει τήν ἑλλιπῆ εὐαισθησία μας ἀπέναντι στὰ προβλήματα τοῦ περιβάλλοντος, τοσοῦτῳ μᾶλλον ἀφοῦ, ἀπέναντι στή βαθμιαία φθορά τοῦ πλανήτη μας, ἀντί νά ἀνασκουμπωθοῦμε και νά κάνομε ὅσα ἀπαιτεῖ τὸ κοινὸ συμφέρον, ἀσχολοῦμαστε μέ ἄγονες συζητήσεις παρὰ μέ ἔργα, ἄνκαι εἴμαστε βέβαιοι πῶς ἓνα γυάλινο μπουκάλι, τὸ ὁποῖο στὸ παρελθὸν ἀνόητα χαρακτηριζόταν «ἄδειο γιὰ ἀπόρριψη», ἂν πετιέται στὸ περιβάλλον, δὲν εἶναι μόνο ὑλικὸ ρύπανσης ἀλλά και πλοῦτος πού γίνεται καπνός.

Ὅπως γίνεται φανερό, τὸ ἠθικὸ δίδαγμα δὲν εἶναι κάτι ψεύτικο, δὲν ἔχει τή γεύση τοῦ ἀποφθέγματος ἢ τῆς παροιμίας πού κάποτε ἀποτελοῦσε τήν κατακλειδα τῶν κειμένων μέ διδακτικὸ περιεχόμενο. Βρίσκεται, ἀντίθετα, μέσα στή λογικὴ τῶν πραγμάτων, ὡς φυσικὸς ἐπίλογος τῆς ἀφήγησης, ἢ ὁποῖα εἶναι λιτὴ ἀλλά ταυτόχρονα ζωηρὴ, καθὼς τὴ διαπερνᾷ ἄλλοτε μιὰ εὐτραπελία, καθ' ὀλοκληρίαν μεσογειακὴ, συγκρατημένης καυστικότητος και ἄλλοτε μιὰ εἰρωνεία πού γίνεται σαρκασμὸς ἢ αὐτοεἰρωνεία, ὅπως στὸ ποίημα μέ τὸν τίτλο «Πολὺ πυκνόν», μέ ἀναφορὰ στὸν ποιητικὸ του τρόπο και ἀντίληψη, ὡς κατάληξη τοῦ ἔργου, πού μπαίνει στὸ στόμα ἐνός ἀναγνώστη ἐνοχλημένου και συγχυσμένου ἀπὸ τὴν τόση ἐρημητικότητα, ὁ ὁποῖος στὸ τέλος ξεσπᾷ σέ μιὰ κραυγὴ καταδίκης:

Ἔνας ἀναγνώστης:

Τόση μεγάλη πυκνότητα.

Μέ απορροφᾷ καθ' ὀλοκληρίαν.

*Ἐσὺ δὲν εἶσαι ποίημα.
Εἶσαι μὰ μαύρη τρύπα.*

Ἐο σαρκασμὸς εἶναι παρῶν καὶ στὸ ποίημα «Ἡ μοίρα μας», στὸ ὁποῖο ἐπισημαίνεται κάθε ὑποκρισία καὶ ἐξαπάτηση καὶ ὅπου μιλοῦν τὰ ὑμενόπτερα, τὰ ὁποῖα, μέσω τῆς ἐπικονίασης, γονιμοποιοῦν τὶς ὀρχιδέες, πού τὸ ὄνομά τους, ὀφειλόμενο στὸ σχῆμα τῆς ρίζας – βολβοῦ τους, ὑποδηλώνει μιὰ ψευδοανδρικότητα:

*Τόσα χρόνια
ἐπιβήτορες τῶν ὀρχεοειδῶν
ἐμεῖς τὰ ὑμενόπτερα.
Τόσα ἔτη στεῖρα,
σκλάβοι τῆς ἐπικονίασης
χωρὶς ἐλπίδα ἴασης.
Ἄς ὄψονται
τὸ καμουφλάζ κι ἡ φερεμόνη
τῶν ὀρχεοειδῶν!*

Τὸν βροσκομε ἀκόμα καὶ στὸ ποίημα «Τοῦ συρμοῦ», ὅπου ψέγεται ἡ συμπεριφορὰ ἐκείνων πού ἀλλάζουν γνώμη καὶ χρῶμα σὲ κάθε πολιτικὴ μεταβολή:

*Ἡ *primula sinensis*
εἶναι τοῦ συρμοῦ.
Ἀλλάζει χρώματα
ἀναλόγως θερμομέτρου.*

Στὸ «Τῆς διαφεύγει», λαμβάνοντας ὑπ' ὄψη τὶς κινήσεις τῆς μεταλλαγῆς – μεταχειρίζεται τὸν ὄρο «μετάλλαξη» – στὴ δομὴ ἑνὸς κυττάρου (πηγῆς καθόλου εὐχάριστης ἀλλαγῆς), τὴν παρομοιάζει μὲ κάποιον πού φτάνει ψηλὰ χωρὶς νὰ τὸ ἀξίζει, ἀλλὰ συμπτωματικά:

*Τὶ ἐγωισμό, τὶ ἔπαρση
ἐκείνη ἢ μετάλλαξη.
Τῆς διαφεύγει τὸ γεγονὸς
πὼς ἦταν τυχαῖο λάθος.*

Στὸ «Πρὸς Θεόν», μὲ τὸ ὁποῖο ἀρχίζει τὸ δεύτερο μέρος τῆς συλλογῆς, βεβαιώνεται ἡ ἀρχὴ ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἀπρόσιτος καὶ ἀκατάληπτος, γιὰ τοῦτο τὸ νὰ τὸν φθάσει κανεὶς εἶναι πρᾶγμα ἀδύνατο:

*Δὲ γίνεται,
πρέπει νὰ ἀπομακρύνεσαι.
Τὸ φάσμα τοῦ φωτός σου
μετατοπίζεται πρὸς τὸ ἐρυθρό.*

Γιὰ νὰ τὸ καταλάβει κάποιος πρέπει νὰ ἀναχθεῖ στὸ ἀκουστικὸ φαινόμενο Doppler ἐφαρμοζόμενο στὴν ὀπτική, τὸ ὁποῖο θὰ ὀδηγοῦσε στὴν παραδοχὴ μιᾶς ταχύτητας ἀπομάκρυνσης στὰ οὐράνια σώματα μὲ ἐπακόλουθη τὴν ἀπεριορίστη διέκταση τοῦ σύ-

μπαντος, πού, αν είναι έτσι, θα μᾶς ἐμπόδιζε νὰ προσεγγίσουμε στὸν Θεό. Δὲν μποροῦμε, ὡστόσο, νὰ ἀποκλείσουμε ὅτι ὁ ποιητὴς μπορεῖ νὰ ὑπαινίσσεται κάτι ἄλλο, τὸ ἀδύνατο, παραδείγματος χάριν, τῆς σύζευξης τῆς θρησκευτικῆς πίστεως μὲ πολιτικά πιστεύω στηριγμένα στὴν ἄρνηση τῆς ὑπαρξῆς τοῦ Θεοῦ.

Στὴν «Κλωνοποίηση», ἐπιτιμᾷ τοὺς ἐπιδέξιους πρωτοπόρους πειραματιστές:

*Τὶ θλιβερόν
ν' ἀπολεσθεῖ
τὸ κάλλος
τῆς ποικιλίας.*

*Γρήγορα,
πετάξετε τὸν κλώνο
κρατῆστε τὴν ποίηση.
Κρατῆστε τὸ κάλλος.*

Ἐδῶ φθάνει σὲ μοντέρνα ἐκδοχή, ἡ ἦχῳ τῶν λόγων τοῦ Λουκιανοῦ: «Ἡ ποικιλία κάνει ἐλκυστικὴ καί, ὡς ἐκ τούτου, ὠραία τὴ ζωή», ὅπως καί τὸ σκόρπισμα τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἐποχῆς μας, ἐκφραζόμενο μὲ μεγαλύτερη δραστικότητα στὸ ποίημα «Ἡ ἠλεκτρολύση τοῦ ὕδατος», ὅπου ὁ λόγος δίνεται στὸ νερό, τὸ ὁποῖο ἐδῶ συμβολίζει τὸν ἄνθρωπο ὡς ἄτομο καί ὡς σύνολο μαζί:

*Ἐπὶ καιρὸν καρδοκοῦσαν
νὰ μὲ ἠλεκτρολύσουν.
Μὲ εἶχαν στὸ βολτάμετρο
μὲ εἶχαν εἰς τὴν πρίζα·
τοὺς ἔλειπαν οἱ ἠλεκτρολύτες.*

*Μὰ πάντα ὑπάρχουν καλοθελητές
– καὶ δὴ συγγενεῖς ἐξ αἵματος –.
Ἡ μὰ πρόσφερε ὀξύ
ἡ ἄλλη πρόσφερε τὴ βάση
καὶ μὲ διέσπασαν.
Τὸ ὀξυγόνο εἰς τὴν ἄνοδο
τὸ ὕδρογόνο εἰς τὴν κάθοδο.*

*Ἐν ὀλίγοις
μὲ ἔκαμαν ἀέρια*

*Μὴν καρτερᾶς νὰ ἐπανεέλθεις
στὴν προτέρα σου κατάσταση.
Ποιὸς νὰ σοῦ δώσει εὐδιόμετρο;
Ποιὸς νὰ σοῦ δώσει ρεῦμα;*

Τὰ στοιχεῖα ὕδρογόνο καὶ ὀξυγόνο, ἀποτέλεσμα τῆς διάσπασης, ὅπως καί ὁ ἠλεκτρισμὸς καὶ οἱ ἠλεκτρολύτες πού τὴν προκάλεσαν, συμβολίζουν τοὺς παράγοντες τῆς ἀλλοτρίωσης καὶ τοῦ κερματισμοῦ τοῦ σύγχρονου ἀνθρώπου, ὁ ὁποῖος, ἀφ' οὗ ἔχασε

κάθε πίστη σε αξίες σταθερές και αντικειμενικές, αισθάνεται άνεργάτιστος και μόνος μπροστά στα ανεξήγητα ερωτηματικά της ύπαρξης. Κι ακόμα συνεχώς πιό τρωτός, τη στιγμή που βρίσκεται στην κορυφή τόσων εκπληκτικών κατακτήσεων της τεχνικής και της επιστήμης, οι όποιες, αν τις χειριστούμε με φρόνηση, παράλληλα προς την ανάκτηση των παλιών αξιών, συμβατών με τις νέες – όπως εκείνες της οικογένειας, της αληθινής αλληλεγγύης και του αισθήματος του δικαίου – θα αποτρέψουν τις απειλές έναντιον ενός πλανήτη, ο οποίος αντιδρά όσο πάει και πιό έντονα στη βία στην οποία τον υποβάλλομε.

MICHELE IANNELLI
(μτφ. Γ. Χατζηκωστής)

ΔΑΣΚΑΛΕ, ΚΡΥΨΟΥ

Δάσκαλε,
μη λές τις ιστορίες σου φωναχτά.
Είναι τὰ χρόνια δίσεχτα
και τὰ μυαλά τῶν παιδιῶν
ἔχουν γίνει κανάλια
μὲ πλαστικές ιδέες...

Δάσκαλε,
μη λές τὰ ὄνειρά σου φωναχτά
Τὰ παιδιά εἶναι φιλύποπτα
και σὲ μετροῦνε ἀπὸ κάθε πλευρά
Μετροῦνε γιατί τὰ λές
κι ὄχι τί λες...

Κρύψου, Δάσκαλε,
σὲ μιὰ κάψα λουλουδιοῦ
σὲ μιὰ μήτρα εὐαισθησίας
Περίμενε να 'ρθεῖ
ἡ ἐποχὴ τῆς Ἀλήθειας...

... τότε
ποὺ οἱ ἄνθρωποι θ' ἀντέχουν
ν' ἀκούσουν
πὼς τὸ ἓνα κι ἓνα κάνουν δυὸ
θ' ἀντέχουν νὰ δοῦν τὸ φῶς τῆς μέρας
θὰ μποροῦν νὰ τραγουδήσουν
«Χαῖρε, ᾧ Χαῖρε Λευτεριά»!

ΑΝΤ. ΔΕΛΩΝΗΣ

ΔΙΕΘΝΗΣ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΣΕ ΚΥΠΡΙΑ ΠΟΙΗΤΡΙΑ

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ *ΚΙΤΡΙΝΕΣ ΚΟΡΔΕΛΕΣ* ΤΗΣ ΠΟΙΗΤΡΙΑΣ ΡΟΥΛΑΣ ΙΩΑΝΝΙΔΟΥ - ΣΤΑΥΡΟΥ ΣΤΗΝ ΤΕΛΕΤΗ ΑΠΟΝΟΜΗΣ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΒΡΑΒΕΙΟΥ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ "JEAN MONNET" ΣΤΗ ΓΕΝΟΒΑ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΑΣ (ΓΑΛΛΙΚΟ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ) - 13.12.2002

Ἡ Ρούλα Ἰωαννίδου - Σταύρου, στήν ὁποία ἔχει ἀπονεμηθεῖ τὸ Εἰδικὸ Βραβεῖο τῆς Κριτικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ὀγδοῦς αὐτῆς Ἀπονομῆς τοῦ Διεθνoῦς Λογοτεχνικοῦ Βραβείου "Jean Monnet", εἶναι πολίτης ἑνὸς ἔθνους, μὲ τὸ ὁποῖο μὲ συνδέει μιὰ τριαντάχρονη φιλία, ἀπὸ τότε πού ὁ φιλελληνισμὸς μου μὲ ὀδήγησε νὰ γνωρίσω καὶ νὰ ἐκτιμῶσω ἕναν ποιητὴ ὅπως ὁ Κύπρος Χρυσάνθης, τοῦ ὁποῖου τὸ ὄνομα εἶναι στενὰ συνδεδεμένο μὲ τὴν κυπριακὴ ἱστορία τῶν τελευταίων ἐξήντα χρόνων.

Ἡ Ρούλα Ἰωαννίδου - Σταύρου, ἕνα εὐστροφὸ πνεῦμα, καλλιεργεῖ τὴν ποίηση, τὸν πεζὸ λόγο καὶ τὸ θέατρο, συνθέτει στίχους πού μελοποιοῦνται καὶ ἐγγράφονται σὲ δίσκους. Τὴ συνεργασία τῆς ἀξιοποιοῦν ἀκόμα τὸ ραδιόφωνο καὶ ἡ τηλεόραση. Ἀπὸ τὸ 1974 μέχρι σήμερα ἔχει στὸ ἐνεργητικὸ τῆς μιὰ πλούσια σειρὰ ἐκδόσεων, πού χαρακτηρίζονται ἀπὸ ἔντονη κοινωνικὴ εὐθύνη, στὰ πλαίσια τῆς ὁποίας τὸ βραβευθὲν ἔργο τῆς ἐκπροσωπεῖ τὴν πιὸ εὐτυχισμένη στιγμή τῆς.

Ὅταν, τὸ 1974, ἡ Τουρκία κατέλαβε τὸ βόρειο μέρος τῆς Κύπρου, ἦταν πολὺ νέα: ἡ εἰκόνα τῆς μαρτυρικῆς πατρίδας τῆς τὴν πλήγωσε τόσο, ὥστε ἐπηρέασε τὰ γραπτὰ τῆς, τὰ θέματα τῶν ὁποίων εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἔθνικὰ καὶ κοινωνικά. Αὐτὸ τὴν τοποθετεῖ μέσα στὴν πιὸ διακεκριμένη ὀμάδα τῶν Κυπρίων λογοτεχνῶν τῆς τελευταίας ἐξηκονταετίας, τῆς γεμάτης μὲ τόσα πολλὰ γεγονότα καὶ σὲ παγκόσμιο ἐπίπεδο καὶ στὴν Κύπρο εἰδικότερα.

Ὅταν στὸν Παρθενώνα εἶχε ὑψωθεῖ ἡ σβάστικα, πολλοὶ Κύπριοι ἔδωσαν πίστη στὶς ἀγγλικὲς διακηρύξεις πού τοὺς καλοῦσαν νὰ καταταγοῦν στὸν στρατὸ γιὰ τὴν ἐλευθερία ὄχι μόνο τῆς Ἑλλάδας καὶ τῆς Εὐρώπης ἀλλὰ καὶ τῆς Κύπρου. Ὅταν, ὁμως, τέλειωσε ὁ πόλεμος, παρ' ὅλο πού πολλοὶ Κύπριοι σκοτώθηκαν σ' αὐτὸν (μερικοὶ στὸ Montecassino), τὸ Νησί, γιὰ νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὸν ἀποικιακὸ ζυγὸ, χρειάστηκε νὰ δεῖ κι ἄλλα παιδιὰ του νὰ πεθαίνουν στὸ πεδίο τῆς μάχης ἢ στὴν ἀγχόνη κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ Ἀπελευθερωτικοῦ Ἀγῶνα (1955-1959). Ἀκολούθησε, ὅπως εἶναι γνωστὸ, μιὰ δεκαετία δραματικῶν συγκρούσεων ἀνάμεσα στοὺς ἑλληνοκύπριους καὶ τοὺς τουρκοκύπριους καὶ στὸ τέλος ἡ εἰσβολή, τῆς ὁποίας τὰ ἀποτελέσματα συνεχίζονται. Ὅλα αὐτὰ ἔχουν ἐπηρέασει καὶ τὴ λογοτενία, ἡ ὁποία, ἐνῶ ἀπὸ τὴ μιὰ συνέβαλε στὴ διέγερση τῶν συνειδήσεων, καί, συνεπῶς, στὴν προώθηση τῆς ἱστορίας μὲ τὴν προβολὴ τοῦ ἰδεώδους τῆς ἐλευθερίας, ταυτόχρονα ἀντλοῦσε καὶ ἀντλεῖ ὑλικὸ καὶ ἀφορμὲς ἔμπνευσης ἀπὸ γεγονότα τόσο τραγικά.

Ἐκφραση αὐτῆς τῆς ἀλληλεξάρτησης ἀνάμεσα στὴν ἱστορία καὶ τὴ λογοτενία ἀποτελεῖ τὸ βραβευθὲν βιβλίο, τοῦ ὁποῖου ὑπάρχει καὶ μετάφραση στὰ ἰταλικά, καμω-

μένη από μένα, που έχει εκδοθεί στην Κύπρο μαζί με το ελληνικό κείμενο, με χορηγία των Πολιτιστικών Υπηρεσιών του Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου και με επιμέλεια του Ιταλομαθούς Γιώργου Χατζηκωστή. Είναι εμπνευσμένο από τους 1619 έλληνοκυπρίους που χάθηκαν μέσα σ' εκείνη την πολυήμερη καλοκαιρινή καταγίδα της φωτιάς και του σίδερου. Μερικών απ' αυτούς έχουν βρεθεί τα λείψανα μέσα σε ανώνυμους τάφους, κι έχουν ταυτισθεί χάρις στην εξέταση με βάση το DNA, όπως συνέβη και με τον νεαρό άξιωματικό Δημήτρη Σταύρου, κουνιάδο της συγγραφέως.

Οί «Κίτρινες Κορδέλες» αποτελούνται από 39 σύντομους διαλόγους, οί όποιοι, αν θεωρηθούν μεμονωμένα, θα μπορούσαν να εκληφθούν ως χορικά αρχαίας τραγωδίας ικανά να υποβάλουν μοναδικές σκέψεις και συναισθήματα: 'Ανάμεσα σ' ΕΚΕΙΝΗ, την αναμένουσα σύζυγο, και ΕΚΕΙΝΟΝ, τον αγνοούμενο, σέ μιὰ επικοινωνία καθ' ολοκληρίαν και αποκλειστικά πνευματική, δυνατή χάρις στις μυστηριώδεις ψυχικές δυνάμεις, συνειδητές και ασύνειδες του έσωτερικού μας κόσμου, αυτήν την επικοινωνία που ό Foscolo, με κάποιες αναφορές και προϋποθέσεις, ονομάζει «επικοινωνία περιπαθών αισθημάτων, ούράνιο δώρο... μέσα στα ανθρώπινα».

'Εργο, γι' αυτό, πρωτότυπο και υποδειγματικό όσον αφορά στή σύλληψη, μιὰ καινοτομία στα πλαίσια της νεοελληνικής λογοτεχνίας γενικότερα και της κυπριακής ειδικότερα. Βυθομετρῶ με ρεαλισμό και ξεγυμνώνει την ψυχή μιᾶς γυναίκας, που, κλεισμένη σέ μιὰ βαθιά σιωπή, βασανίζεται μέσα στην καρτερία της ελπίδας, σέ αμφιβολίες και φόβους, και ξαναζει πάνω στο διακεκομμένο νήμα της μνήμης, τὰ χρόνια που προηγήθηκαν και ακολουθήσαν την καταστροφή. Το δράμα δέν έχει ἄλλα πρόσωπα: μοναδική και μόνη πρωταγωνίστρια είναι αυτή ή γυναίκα, που δέν έχει καν όνομα, εκτός από εκείνο της γυναίκας του αγνοούμενου, του ένός και τόσων ἄλλων. 'Η συγγραφέας θα μπορούσε να της δώσει ένα οποιοδήποτε όνομα, θέλησε όμως έτσι να υπογραμμίσει ότι οί «Κίτρινες Κορδέλες» είναι αφιερωμένες στή Γυναίκα της Κύπρου, σύζυγο του αγνοούμενου, την πρόθεση να υποδηλώσει την καθεμιὰ από τις συζύγους που αγιστρῶθηκαν στο μόνο πράγμα που τους απομένει, στις αναμνήσεις, που κανένας δέν μπορεί ποτέ να τους αφαιρέσει. 'Απ' αυτές ή καθεμιὰ, αρκετή από μόνη της να μιᾶς δώσει τή διάσταση του γολγοθᾶ όλων, φέρνει διαδοχικά στή μνήμη μιᾶν ἄλλη, σ' έναν ένδότατο διάλογο με τον σύζυγο που βρίσκεται μακριά, που είναι όμως παρών μέσα στην καρδιά, από τή στιγμή που ή πρωταγωνίστρια αρχίζει την αναπόληση, μέσα στο παράξενο όνειρο με το όποιο αρχίζει το δράμα, και οδηγεί τον εαυτό της στή θλιβερή συνήθεια των συγγενῶν των αγνοουμένων να δένουν στο δέντρο της αὐλῆς τους εκατοντάδες κίτρινες κορδέλες, σύμβολο και έκφραση της ελπίδας και της ἀγάπης για τους ἀπόντες.

Διαβάζομε στην αρχή:

'Εκείνη: 'Όλη τή νύχτα ἔδενα κορδέλες
 Οί συνθῆκες δύσκολες.
 Τό σκοτάδι πηχτό και τό φεγγάρι δέ συνεραζόταν.
 Τό δέντρο μεγάλο κι οί ὄρες λιγότευαν.
 Τὰ κλαδιά εκατοντάδες και τ' ἀστέρια ἔφευγαν.
 Ζετύλιγα τή μεγάλη ταινία κι ἔκοβα.

Ἔδενα μιὰ κορδέλα σ' ἓνα κλαδί κι ἄρπαζα τ' ἄλλο.
Τὰ κλαδιά πλέκονταν μεταξὺ τους.
Καθῶς τα ξέπλεκα μάτωναν τὰ χέρια μου.

Ἐκεῖνος: Κι ἔπειτα;

Ἐκείνη: Πονοῦσα, μὰ συνέχιζα νὰ κόβω ἀπ' τὴ μεγάλη ταινία
καὶ νὰ δένω τὶς κορδέλες.
Οἱ ὥρες λιγότευαν.
Μερικὲς φορὲς ἡ ταινία γλιστροῦσε ἀπ' τὰ χέρια μου
καὶ ξετυλιγόταν.
Ἐγὼ τὴν ξανατύλιγα.

Ἐκεῖνος: Ἐπειτα;

Ἐκείνη: Ἐπειτα, κάποια στιγμή, τελείωσα.
Ἔδεσα στὰ κλαδιά ὅλες τὶς κορδέλες.
Χίλιες ἑξακόσιες δεκαεννιά κίτρινες κορδέλες.

Ἐκεῖνος: ... κίτρινες κορδέλες;

Ἐκείνη: Ναί, κίτρινες κορδέλες.

Ἐκεῖνος: Ἄ!

Ἄπ' αὐτὴ τὴ στιγμή κάθε ἀνάμνηση ΕΚΕΙΝΗΣ συντροφεύεται ἀπ' αὐτὸ πού ὁ σύζυγος θὰ σκεφτόταν, θὰ ἀπαντοῦσε ἢ θὰ ρωτοῦσε. Ἐνας τρόπος πού ζωντανεῖ τὸν δεῦτερο πρωταγωνιστὴ τοῦ δράματος, ΕΚΕΙΝΟΝ, τὸν ἀγνοούμενο, μέσ' ἀπὸ τὸν ὅποιο τὸ ἔργο ἐξελίσσεται, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, σ' ἓναν διάλογο ἀνάμεσα σὲ δυὸ συζύγους, πού ἐνσαρκώνουν τὸ δράμα καὶ τῶν ἄλλων οἰκογενειῶν ἀγνοουμένων, ὅλων τῶν πολέμων πού ἔχουν φέρει τόσον πόνο στὸν πλανήτη μας. Διάλογοι ἐσωτερικοί, χαμηλόφωνοι, φτιαγμένοι ἀπὸ στοχαστικὲς σιωπές, πού κυρίως ἀνοίγονται ἀπὸ ΕΚΕΙΝΗΝ, κάποτε ὁμως κι ἀπὸ ΕΚΕΙΝΟΝ, καὶ μέσα στοὺς ὁποίους πραγματοποιεῖται, μέσα ἀπὸ τὶς ἀναμνήσεις καὶ τὶς ἀναπολήσεις τῆς πρωταγωνίστριας, ἡ θαυμαστὴ συστοιχία ὄσων λέγονται καὶ πού μᾶς παρουσιάζει δυὸ συζύγους πού θρηνοῦν πάνω στη «χαμένη ἀγάπη» τους, καί, στὸ ὄνομα μιᾶς πίστης πού ποτὲ δὲν προδόθηκε, ἐλπίζουν πὼς θ' ἀγκαλιάσει πάλι ὁ ἓνας τὸν ἄλλο:

Ἐκείνη: Αὐτὸ τὸ κτύπημα στὴν πόρτα
πού τόσα χρόνια περιμένω
μονάχα ἐσὺ μπορεῖς νὰ τὸ πετύχεις
μονάχα ἐσὺ μπορεῖς νὰ τὸ κτυπήσεις.
Καὶ μὴν ἄργεῖς
γιατὶ ὁ καιρὸς περνάει.

Ἐκεῖνος: Θὰ γυρίσω, σοῦ λέω.
Τὸ ξέρεις, πὼς ποτὲ δὲν ἀθετοῦσα τὶς ὑποσχέσεις μου.
Θὰ γυρίσω.
Ἄνταν δὲ μὲ πιστεύεις
γίνομαι σταγόνα βροχῆς
πού πέφτει μέσα στὸν πιὸ μεγάλο ὠκεανὸ τῆς γῆς.
Ἄνταν μὲ πληγώνεις

ἢ πὶο μεγάλη θάλασσα γίνομαι
 νὰ χωρᾶνε μέσα μου
 ὅλες οἱ βροχὲς τοῦ κόσμου.
 Κι ὅταν μὲ πιστεύεις
 γίνομαι ἐγὼ
 νὰ μὴν μπορεῖ ἄλλος
 νὰ σ' ἀγαπήσει περισσότερο.

Μιὰν ἄλλη φορὰ ἀναλογίζονται τὸ γάμο τους:

Ἐκεῖνος: Θέλω, στ' ἀλήθεια, νὰ μοῦ πεῖς
 καὶ νὰ μοῦ ἁπολογηθεῖς.
 Ἄν ἦξερες ἀπ' τὴν ἀρχὴ
 πῶς θὰ ἔταν ἡ σημερινὴ στιγμή,
 θὰ στεκόσουν δίπλα μου στὴν ἐκκλησιά
 καὶ θ' ἄκουγες μὲ τὴν ἴδια συγκίνηση τὸ
 «οὓς ὁ Θεὸς συνέξευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω»;

Ἐκεῖνη: Μὰ τι μοῦ λὲς τώρα!
 Στὴν ἀγάπη μας δὲν ὑπῆρξαν ποτὲ σταυροδρόμα.
 Ποτὲ δὲ θυμᾶμαι νὰ ἔχω δεῖ πινακίδα διπλῆς κατεύθυνσης.
 Στ' ἀλήθεια, τι μοῦ λὲς!

Ἡ κυριαρχεῖ ἡ μνήμη τῶν παιδιῶν ποὺ μεγάλωσαν χωρὶς ΕΚΕΙΝΟΝ:

Ἐκεῖνη: Τὰ παιδιά μεγαλώνουν
 μὲς στὶς γειτονιὲς τῆς Κύπρου.
 Ἀκούω τὰ τραγούδια τους.
 Ἀφουγκράζομαι τὶς φωνὲς τους.
 Νομίζω πῶς ἐκεῖνες τὶς ὥρες
 αὐτὸ ποὺ νιώθω εἶναι χαρά.
 Τὰ παραμῦθα ἀνοίγουν στὶς αὐλές.
 Ξημερώνει ἀγάπη.
 Τὰ παιδιά!
 Ὅμορφα ποὺ νιώθει κανεὶς μὲ τὰ παιδιά!

Ἐκεῖνος: Εἶναι ὁμορφες οἱ γειτονιὲς μας.
 Κρῦβουν ἀγάπη μὲς στὰ σπίτια τους
 κρῦβουνε καλοσύνη.
 Παιδιά στοὺς κήπους καὶ στοὺς δρόμους.
 Φωνὲς καὶ γέλια
 ποὺ θρυμματίζουν τὴν ἡσυχία
 σὲ χίλια μαρτιάτικα τραγούδια.
 Θέλω νὰ ἔμαι σίγουρος
 πῶς αὐτὸ ποὺ νιώθει μὲ τὰ παιδιά εἶναι χαρά.

Ἄλλοτε ΕΚΕΙΝΗ θυμᾶται τὶς νύχτες ποὺ περνᾶ χωρὶς νὰ κλείνει μάτι ἢ φέρνει
 στὴ μνήμη της τὰ τολμηρὰ ὄνειρα μιᾶς γυναίκας καταδικασμένης σὲ ἐρωτικὴ στέρηση

ή, αφού ή ελπίδα είναι ή τελευταία που πεθαίνει, παρηγορείται πιστεύοντας πώς ΕΚΕΙΝΟΣ, ζωντανός σε κάποιο μέρος, συνεχίζει να της γράφει γράμματα αγάπης, από τα όποια παίρνει επιβεβαίωση της απάντησης που ΕΚΕΙΝΗ ή ίδια όνειρεύεται μέσα στην ψυχή της:

Έκείνη: Ἐάν κάποτε
ἀποφασίσεις
νά μου δώσεις
μιά μεγάλη υπόσχεση,
θέλω νά με βεβαιώσεις
πώς δέ θά πάψεις
νά γράφεις γράμματα σέ μένα
ἔστω και ἀγνοούμενα,
ἀπό όπου κι ἄν βρίσκεσαι
ἄν, βέβαια, κάπου βρίσκεσαι.

Έκείνος: Τά γράμματα
πού σου ἔχω γράψει
ἀποτελοῦν τήν κατάθεση
τοῦ ἐκούσιου ἐγκλεισμοῦ
τοῦ ἔρωτά μου
στό σῶμα τοῦ χρόνου.

Ἄλλα γίνονται μέσα σέ μιάν ἀτμόσφαιρα πού κρατεῖ σέ ἔκσταση τόν ἀναγνώστη ἀπό τήν ἀρχή ὡς τό τέλος, μέ μιá κατάληξη ἀπροσδόκητη ὅσο και πικρή:

Έκείνος: Αὐτό πού κρατῶ τώρα στά χέρια μου
εἶναι ὅ,τι ἔχω περισώσει ἀπό τήν καταιγίδα.
Σοῦ τό ἐμπιστεύομαι, τώρα πού τό ξέρεις πώς ἔφυγα πιά.
Ἄνέβασέ το ψηλά, πάνω ἀπ' τή θάλασσα.
Κτίζε πέτρα σκληρή.
Φύτευε σέ γόνιμη γῆ.
Νά στεριώσει καλά.
Ν' ἀναπνέει καθαρό ἀέρα.
Νά εἰσπνέει ὄξυγόνο.
Αὐτό νά ἔχεις ἔγνοια νά μήν τοῦ λείψει.
Ἄξυγόνο γιά τήν Πατρίδα μας.
Ἄξυγόνο γιά τήν Κύπρο μας.

Έκείνη: Εἶμαι γήινη.
Εἶμαι γήινη ἠμη...

Έκείνος: Μή φοβᾶσαι.
Ἐδῶ εἶμαι.

Μ' αὐτό τό ἐπιγραμματικό τέλος ή Ρούλα Ἰωαννίδου - Σταύρου ἔξαιρει μιά συζυγική ἀγάπη πού δέν ἔσβησε οὔτε και μέ τόν θάνατο της πρωταγωνίστριας και μαζί καταδικάζει, χωρίς ἐλαφρυντικά, τίς παράλογες πολεμικές περιπέτειες ὄλων τῶν ἐποχῶν.

ΟΙ ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ ΤΗΣ ΑΝΔΡΕΑΝΗΣ ΗΛΙΟΦΩΤΟΥ (Διηγήματα - *Ιωλκός*, Αθήνα, 2001)

Με τον τεχνοκρατικό όρο «Κατασκευές» που στην παρούσα περίπτωση εκτός των άλλων υποδηλώνεται κι η διαδικασία της πνευματικής δημιουργίας, παρουσιάζεται η νέα συλλογή διηγημάτων της Ανδρεανής Ηλιοφώτου. Όπως η ίδια δηλώνει: «Ο τίτλος “Κατασκευές” παραπέμπει στη μεταφορά των εμπορικών προτύπων (κατασκευών) στις ανθρώπινες σχέσεις και αποτιμήσεις μέσω της διαφήμισης και των εντυπώσεων, όπου τελείως ψεύτικα και εκτός πραγματικότητας πλάθεται μέσω κυρίως των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας το *Image* των ανθρώπων».

Απέναντι λοιπόν σε αυτές τις κατασκευές των εμπορικών προτύπων η συγγραφέας αντιπαράθετει τις δικές της «Κατασκευές». Τα δεκαέξι διηγήματα που περιλαμβάνει η συλλογή προσκαλούν τον αναγνώστη να περιηγηθεί μέσα από καθημερινά κοινωνικά τοπία. Τοπία που έχουμε βιώσει κατά καιρούς και έχουμε ίσως υποδυθεί και μερικούς από τους ρόλους των προσώπων. Την ίδια στιγμή η συγγραφέας μας οδηγεί ανάμεσα από ηθικούς προβληματισμούς που απασχόλησαν βασανιστικά τον καθένα μας, με τον ένα ή τον άλλο τρόπο, κι ακόμη μας οδηγεί ανάμεσα από ακραία κοινωνικά τοπία ηθικού εκμηδενισμού.

Η ατμόσφαιρα των διηγημάτων είναι φορτισμένη με συναισθήματα και ψυχικές μεταπτώσεις γνώριμες, ωστόσο η Ηλιοφώτου, με το σεμνό της ύφος και τους χαμηλούς της τόνους, «κατασκευάζει» τα διηγήματα κατά τρόπον που να εκπλήττουν και να ευχαριστούν. Τη στιγμή που τα διαβάξει κανείς, μια επικοινωνία αναπτύσσεται και ολοένα συντελείται μεταξύ του αναγνώστη και της συγγραφέως. Όσο προχωρεί η πνευματική περιδιάβαση, ο αναγνώστης συνειδητοποιεί ότι, οι «Κατασκευές» είναι καλά οργανωμένες διαμαρτυρίες. Συνειδητοποιεί ότι οι «Κατασκευές» είναι συγκροτημένοι πυρήνες διαμαρτυρίας ενάντια στα κυριαρχούντα ρεύματα του εφησυχασμού. Την ίδια στιγμή όμως συνειδητοποιεί ότι οι πυρήνες διαμαρτυρίας μετατρέπονται και σε φωτεινές ακτίνες ελπίδας. Και είναι τότε που ο αναγνώστης ανακαλύπτει μέσα στα διηγήματα αυτά και κάτω από την επιφάνειά τους να στεγάζονται ψήγματα χρυσού της καρδιάς, του μυαλού και της ψυχής της Ανδρεανής Ηλιοφώτου.

Η ίδια η ψυχή της συγγραφέως κρυσταλλώνεται στην έκφραση και στη δημιουργία. Αλλά η έκφραση δεν είναι παρά πίστη και δύναμη. Δύναμη που εξαντικεμενικεύει σε μορφές ιδιαίτερες, τον εσωτερικό της κόσμο και με τα δικά του μέτρα, κτίζει το σκηνικό κάθε διηγήματος και δημιουργεί το ιδιαίτερο του κλίμα, το ιδιαίτερο του χρώμα. Αναπαριστά έντεχνα αλλά και γνήσια στιγμές άλλοτε ευτυχίας κι άλλοτε δυστυχίας.

Από το πρώτο κιόλας διήγημα της συλλογής δεν αργεί να γίνει αισθητή μια φιλοσοφική νηφαλιότητα που είναι διάχυτη στην ατμόσφαιρα της αφήγησης. Το διήγημα της Ηλιοφώτου χτίζεται με βηματισμό ήρεμο, ύφος απλό και γλώσσα προσεγμένη και διαυγή. Με το ύφος καθημερινής συνομιλίας που γίνεται μ' ένα φίλο, η Ηλιοφώτου μας μιλά για τη σκληρότητα, τη μιζέρια, την εγωιστική αδιαφορία που κυριαρχεί στη

ζωή μας. Οι προσωπικοί προβληματισμοί της συγγραφέως περικλείουν μικρούς και μεγάλους καημούς που ξεδιπλώνονται χωρίς επιτήδευση, χωρίς στόμφο και προκλητικότητα, αλλά με μια ήρεμη ενατένιση. Αυτή η ήρεμη φιλοσοφική ενατένιση μετατρέτει τους ιδιωτικούς καημούς σε οικουμενικούς, πανανθρώπινους προβληματισμούς.

Ανάμεσα από τους ήρωές της προβάλλουν άνθρωποι με ιδιαίτερη ευαισθησία και έντονο προβληματισμό. Είναι για παράδειγμα ο δημοσιογράφος με τη μεγάλη πείρα και τον έντονο προβληματισμό που η μνήμη του παντού ψαχουλεύει όνειρα νεκρά, προσδοκίες χαμένες, πλάνες οικτρές. Ο δημοσιογράφος που εν γνώσει του έπρεπε να συνεχίσει να σοδιάζει κι άλλες πίκρες κι άλλες διαψεύσεις, που γνώριζε συνειδητά πως συνεχίζει να κοροϊδεύει αφελείς με τα άρθρα του, με την «πίστη» του στις μεγάλες ιδέες, και που μετά νιωνε ακόμα και για τα πιστεύω του. Αλλά όταν φθάνει στην κορύφωση της απελπισίας του και χάνει το κουράγιο του και οικτρίζει τον εαυτό του, η επιστολή ενός αγνώστου θα τον στηρίξει και θα του δώσει μια απρόσμενη δύναμη αισιοδοξίας. Ο ανώνυμος αναγνώστης του, θα του εκφράζει ευγνωμοσύνη γιατί τα άρθρα του έσωσαν, όπως έλεγε, ένα ναυαγισμένο της ζωής. Αυτό το στοιχείο της απρόσμενης ελπίδας κατέχει βασικό ρόλο στην πλοκή των διηγημάτων της Ηλιοφώτου. Ενώ η αφήγηση των γεγονότων ρέει απρόσκοπτα προς μια συγκεκριμένη κατεύθυνση, παρεμβάλλεται, κατά ένα τρόπο φυσικό, το απρόσμενο, για να δημιουργήσει περιπέτεια και να προκαλέσει έτσι την αλλαγή της τύχης του ήρωα.

Σε ένα άλλο διήγημα με τον τίτλο «Ο πόλεμος έρχεται», περιγράφεται η ατμόσφαιρα της απόγνωσης μέσα στην οποία βυθίζονται οι άνθρωποι την παραμονή του πολέμου, μια ατμόσφαιρα που είναι ο απόηχος της πικρής εμπειρίας της εισβολής και του πολέμου του '74 στο νησί μας. Η κεντρική ηρωίδα καθώς ατενίζει το μικρό αγγελούδι της που κοιμάται, απευθύνει λιγόλογη προσευχή προς τον Θεό. Την ίδια στιγμή θα ονειρευτεί μια γαλάζια, ακύμαντη λίμνη. Θα ονειρευτεί την ειρήνη.

Μέσα από τα συναισθηματικά αδιέξοδα, μέσα από τον γενικό πανικό που κυριαρχούσε γύρω της, η ηρωίδα της Ηλιοφώτου και πάλι θα βρει τη δύναμη ν' ανοίξει ένα παράθυρο προς την ελπίδα, ακριβώς απέναντι από τον φόβο, απέναντι από «τον οδοστρωτήρα της ζωής που μεγεθύνει αφόρητα τα ζωώδη ένστικτα με το άγχος του σήμερα και τον τρόπο του αύριο».

Από τα τραγικά γεγονότα του '74 είναι εμπνευσμένα και τα διηγήματα, «Οδός θανάτου», «Το υπόγειο» και «Το στερνό παραμύθι». Μέσα στο κάθε ένα από αυτά η συγγραφέας ξαναζωντανεύει έντεχνα την ατμόσφαιρα της συμφοράς του νησιού μας. Στο πρώτο διήγημα περιγράφεται ο μεγάλος πόνος της πατρίδας μας, όταν συμβαίνει το πραξικόπημα και η εισβολή. Μέσα σε αυτό το κλίμα, ο αναγνώστης συμπορεύεται μαζί με τον ξεριζωμένο Κερυνιώτη την οδό θανάτου, μακριά από την πατρίδα, και παρακολουθεί την οδύνη, που ωσάν θηλιά στο λαιμό, πνίγει τον πρόσφυγα σε κάθε του βήμα. Όσο κι αν ο ξεριζωμένος καταβάλλει προσπάθειες για να συμβιβαστεί με την οδυνηρή πραγματικότητα, στο τέλος, σωριάζεται νεκρός. Η κορύφωση του πένθους δίνεται από τη συγγραφέα με ένα λιτό, σχεδόν δωρικό ύφος.

Στο διήγημα «Το υπόγειο», η ηρωίδα απ' την Αμμόχωστο βρίσκεται σ' ένα υπόγειο, κάπου στην Αθήνα, και ζει εκεί μέσα μαζί με τα δύο μικρά παιδιά της, ξεριζωμέ-

νη από τον τόπο της, χωρίς κανένα άλλο δικό. Η αφήγηση είναι απλή. Η συγγραφέας δεν στέκεται σε εξωτερικές λεπτομέρειες. Περιγράφει κυρίως πώς νιώθει η ηρωίδα της, πώς ο κάθε κρίκος που την έδενε με το σήμερα έσπασε, πώς η ύπαρξή της τώρα πια βρισκόταν κάθε στιγμή σε αμφισβήτηση, περιγράφει πώς χωνόταν και πώς ξαπόστανε νοερά στα παλιά. Και μαζί μ' όλα αυτά τα οδυνηρά που διαδραματίζονταν μέσα στα βάθη του είναι της, να παραστέκουν αμείλικτες οι αντικειμενικές δυσκολίες, να στέκουν αμείλικτες οι καθημερινές βιοτικές ανάγκες. Κάποια στιγμή παρεμβαίνει και πάλι το στοιχείο της έκπληξης, θα παρουσιαστεί η απρόσμενη βοήθεια. Εμφανίζεται η ανθρώπινη φιλία και ζεστασιά, ολωσδιόλου ανέλπιστα κι απρόσμενα. Όταν ο άνθρωπος νοιάζεται για τον άνθρωπο, το ύφος της ζωής, αλλά και το ύφος της γραφής αλλάζει και ένας ακόμη επίλογος αγγέλλει μηνύματα αισιοδοξίας: «Τώρα στις δροσερές φωτοσυρμές της μέρας ταξίδευαν οι χθεσινοί πόνοι, η μεγάλη δοκιμασία, οι παλιές διαφεύσεις. Ταξίδευαν μυστικά κι αθέατα, χωρίς πάθος και τρικυμία. Όπως το νερό ανάμεσα στα δάχτυλά της τότε που έσκιζε με μια βαρκούλα τη ζεστή θάλασσα της Αμμοχώστου...»

Στο «Στερνό παραμύθι», η Ηλιοφώτου περιγράφει, με το γνώριμό της ύφος, το ύφος των χαμηλών τόνων, πως βρέθηκαν στοιβαγμένοι σ' ένα αντίσκηνο μια οικογένεια με τρία παιδιά και τον παππού, όταν κτύπησε την Κύπρο ο πόλεμος του '74. «*Η συμφορά μυριοπρόσωπη, σαρωτική δεν χώραγε στον νου και την καρδιά τ' ανθρώπου*». Όμως η συγγραφέας θα αφηγηθεί και πάλι, με την ήρεμη πειθώ που δίνει η αλήθεια του λόγου της, πώς η ζωή δεν παύει, δεν μπορεί να σιγήσει για πάντα. «*Έτσι είναι καμωμένος ο άνθρωπος. Πληγώνεται, σωριάζεται κάτω σαν το κομμένο δέντρο, όμως κάποια στιγμή συνέρχεται, μπαίνει στον στίβο, προσπαθεί ν' ανακτήσει τα χαμένα*». Και μέσα σ' αυτό το ίδιο διήγημα η συγγραφέας θα περιλάβει κι ένα άλλο μικρότερο διήγημα με τη μορφή παραμυθιού που δεν είναι άλλο το παραμύθι αυτό από το Παραμύθι της Κύπρου. Είναι μια τεχνική που η Ηλιοφώτου χρησιμοποιεί με πολλή επιτυχία. Την συναντούμε και σε άλλα διηγήματα της συλλογής είτε με τη μορφή επιστολής, είτε με τη μορφή της αφήγησης ενός προσώπου. Το στερνό παραμύθι θα το αφηγηθεί ο παππούς, λίγο πριν πεθάνει, απευθυνόμενος όχι μόνο στα δικά του παιδιά κι εγγόνια, αλλά και στα παιδιά του κόσμου.

Η αποστασιοποίηση της συγγραφέως από τη λεπτομερειακή πληροφόρηση περί των γεγονότων και των προσώπων, η ενασχόλησή της, κυρίως με τις ψυχικές μεταπτώσεις των ηρώων της, και το πιο σημαντικό, η απόδοση της πλοκής με μια αφηρημένη τεχνική, όλα αυτά, είναι στοιχεία που προσδίδουν στα διηγήματα εκτός των άλλων και ένα ανάλαφρο μοντέρνο ύφος.

Πίσω από κάθε διήγημα διαφαίνεται η φυσιογνωμία της συγγραφέως με τη στέρεη ιδεολογική πανοπλία. Η κάθε «Κατασκευή» είναι μια απάντηση σ' αυτούς που έχουν χαθεί στον λαβύρινθο της ζωής. Ένα λαβύρινθο που η Ηλιοφώτου τον περιγράφει με πολλά και διαφορετικά πρόσωπα. Πότε ο λαβύρινθος φορά το προσωπείο της πλήξης, εκείνης της πλήξης του ικανοποιημένου αργού ζώου, της πλήξης που σε καταπίνει και σε διαβρώνει. Άλλοτε φορά το προσωπείο του φόβου ή το προσωπείο της φυγής ή το προσωπείο των χαμένων ονείρων, των χαμένων προσδοκιών. Οι άνθρωποι των διηγημάτων της πορεύονται μέσα σ' αυτόν τον λαβύρινθο. Πρέπει να ζήσουν, να χαμογε-

λάσουν, να δημιουργήσουν, να προσφέρουν. Και μέσα από αυτό τον λαβύρινθο αποκαλύπτεται ο Θεός να χρησιμοποιεί τους πιο απρόσμενους δρόμους για να φτάσει κοντά τους. Κάθε φορά η Ηλιοφώτου δανείζεται κι ένα διαφορετικό δρόμο για να προφθάσει την ελπίδα όχι μόνο στους ήρωές της, αλλά και σε μας τους αναγνώστες. Η βαθιά πίστη που χαρακτηρίζει τη συγγραφέα είναι διάχυτη στο έργο της. Αναφέρω το παράδειγμα του διηγήματος «Πόθος θανάτου», που ο ήρωας του φθάνει στο τελευταίο σκαλοπάτι της απογοήτευσης και του ηθικού εκμηδενισμού. Ένας αυτόχειρας ετοιμάζεται να δώσει τέλος στην καθημερινή διάψευση... τέλος στον μηδενιστικό καταποτήρα. Εκείνη τη στιγμή η συγγραφέας αντιτάσσει απέναντι στην απελπισία του αυτόχειρα τη φωνή ενός παιδιού που ζητά σπαρακτικά τη μάνα του να το βοηθήσει. Η απόκριση της μάνας ακούγεται γεμάτη αλλοφροσύνη. Ο αυτόχειρας συγκλονίζεται, απότομα διακόπτει το απονενομημένο εγχείρημα. Σαν ηλιαχτίδα πέρασε το κλάμα του μωρού μες στο σκοτάδι των γιλιών διαψεύσεων της ζωής. Όλα τα μαύρα εξανεμίστησαν. Όταν ένα παιδί κλαίει, όταν μια μάνα πονά απεγνωσμένα, τότε τη γη σκεπάζει απροσμέτρητος πόνος. Πώς να την εγκαταλείψει; Τα ιδιωτικά προβλήματα του ήρωα μεταβάλλονται τότε σε μικρά, μηδαμινά προβλήματα που φαίνονται τόσο εγωιστικά. Αναρίθμητα παιδιά πεινούν, κρυνώνουν, είναι έρημα, ζουν αβοήθητα. Πώς να τους γυρίσει την πλάτη; Το κλάμα ενός παιδιού του ανοίγει την πύλη του ουρανού, που δεν είναι άλλη από την προσφορά. Οι διαψεύσεις και οι πίκρες σβήνουν και ο ήρωας αίρεται πάνω από τα «ιδιωτικά» του προβλήματα. Η συγγραφέας, αποφεύγοντας τις λεπτομέρειες, δίνει με λιτότητα, αδρότητα και δύναμη το ουσιαστικό περιεχόμενο της πλοκής καθώς εκτυλίσσεται.

Οι αντιθέσεις των χαρακτήρων είναι ένα άλλο στοιχείο που χρησιμοποιεί η Ηλιοφώτου για να περιγράψει ανθρώπινες σχέσεις και συμπεριφορές ώριμες και ανώριμες. Στο διήγημα «Διπλή φυγή», ο νέος γιατρός Στράνης εμφανίζεται να θέλει να προσφέρει οικειοθελώς τις υπηρεσίες του στην επαρχία, ενώ στην πραγματικότητα έχει φύγει από τη μεγάλη πόλη γιατί δεν είχε τη δύναμη να τερματίσει ένα δεσμό «ενώπιος ενωπίω». Το νέο του περιβάλλον εκτιμά και εξαίρει τη διάθεσή του για προσφορά. Κανείς δεν γνωρίζει ότι έχει έλθει για να ξεφύγει από το παρελθόν. Κατά το ξεδίπλωμα της υπόθεσης η συγγραφέας θα τοποθετήσει δίπλα στον Στράνη τη γιατρό Έλενα. Είναι μια γυναίκα αξιοπρεπής, τέλεια, μοναδική, με μια περηφάνια που στο παρελθόν, την είχε κάνει να αρνηθεί έστω και μια υποψία συμπόνιας, ακόμη και τότε που έχασε τους γονείς, τον άντρα, το παιδί της. Δεν αργούν οι επαγγελματικές τους σχέσεις να εξελιχθούν σε δεσμό. Ο γιατρός Στράνης όμως, παραμένει ο δειλός, ο ανώριμος άντρας. Γι' αυτόν η φυγή εξακολουθεί να είναι η μόνη του επιλογή κι όταν ακόμη η τύχη τον φέρνει κοντά σε μια γυναίκα που την διακρίνει βαθιά σκέψη, που μαζί της βρίσκει την ψυχική επικοινωνία. Κι όταν ακόμα η ζωή φέρνει δίπλα του μια γυναίκα που του δίνει αισιοδοξία και του διώχνει την πικρή γεύση του παρελθόντος. Χωρίς άλλη αιτία, παρά μόνο την ανωριμότητα και τον φόβο, ο γιατρός Στράνης επιλέγει ξανά μια δεύτερη, απότομη και βιαστική φυγή. Στο σημείο αυτό αρχίζει να διαγράφεται η αντίθεση των χαρακτήρων Έλενας - Στράνη. Για την Έλενα άλλος ένας άνθρωπος που αγάπησε φεύγει ανεξήγητα μέσα από τη ζωή της. Για άλλη μια φορά μένει κατάμονη. Αλλ' ούτε για μια στιγμή δεν χάνει την αξιοπρεπεία της. Η αγέρωχη ψυχή της, για άλλη μια φορά, γεύεται την πίκρα και στέκει όρθια.

Αυτή η ψυχική δύναμη που εκφράζεται από μερικούς από τους ήρωες των διηγημάτων, είναι μια δύναμη την οποία οι φίλοι της Αδρεανής Ηλιοφώτου διακρίνουν να συνοδεύει και την προσωπική ζωή της ίδιας της συγγραφέως. Και γνωρίζουμε όλοι πολύ καλά, ότι αυτή η δύναμη αναδύεται μονάχα μέσα από ένα στέρεο φιλοσοφικό υπόβαθρο και μέσα από την άσκηση της αρετής.

Η συγγραφέας, άρτια καταρτισμένη επιστήμονας, ξεχωριστή κι εκλεκτή φιλόλογος, αναδεικνύεται και γνώστης της ψυχολογίας των ανθρώπων. Με χιούμορ και λεπτό σαρκασμό, περιγράφει τους χαρακτήρες εκείνων που συνθέτουν την ατμόσφαιρα των αιθουσών διαλέξεων. Στο διήγημα «Ζητείται αγώνας», περιγράφει με παραστατικό τρόπο και επιτυχημένες λεπτομέρειες, μεταξύ άλλων ανάμεσα στο ανώνυμο κοινό και τους σοβαροφάνεις ή άλλοτε βλοσυρούς εκπροσώπους τμημάτων της κυβέρνησης και διάφορους άλλους χαρακτηριστικούς τύπους που θεωρούνται ως πνευματικοί ιθύνοντες. Περιγράφει ακόμη τις «φιλολογούσες κυρίες» του ακροατηρίου, τις μοντέρνες δεσποινίδες που παρευρίσκονται στις διαλέξεις γιατί είναι της μόδας. Κι έπειτα δεν διστάζει να παρουσιάσει τον ομιλητή όπως θα τον έβλεπε κάποιος που αναζητά την ουσία κάτω από τις επιφάνειες. Είναι μια διασημότης φιλομειδής. Ο πρόλογος της ομιλίας του αποτελείται από κάθε λογής ανθρώπινες συμβατικότητες, κολακευτικά επίθετα υπερθετικού βαθμού, ευχαριστίες, φαρισαϊκές μετριοφροσύνες, λογοπαίγνια εντυπωσιακά. Ακολουθεί έπειτα το κυρίως θέμα. *«Η διάλεξη είναι μια παράθεση λεπτομερειακή χωρίς προσωπικό τόνο. Πόσο παρεξηγημένη κατάντησε η λέξη προσωπικότητα. Οι γνώσεις του δεν εκπορεύονται από την ιερή μανία του ειδέναι. Δεν συνοδεύονται από ένα γενναίο φρόνημα»*. Έτσι όπως αποκαλύπτεται ο ομιλητής μας φέρνει στον νου προσωπικότητες που οι γνώσεις τους, τους φουσκώνουν από οίηση. Προσωπικότητες που τους διακρίνει η μονομέρεια της γνώσης κι όμως κοκορεύονται και μεγαλαυχούν και δυστυχώς, όχι σπάνια, μας καθοδηγούν. Ένας έντονος προβληματισμός εγείρεται. Πόσο μας λείπουν τα σωστά βάθρα; Άραγε τι σημαίνουν οι πνευματικοί ηγέτες χωρίς ιδανικά, οι ηγέτες οι ασφαλισμένοι που νιώθουν μακάριοι με γνώσεις που δεν εμπνέουν, με γνώσεις που δεν λυτρώνουν; Στο διήγημα όλες αυτές τις σκέψεις θα τις κάνει ο Γιώργος Σκαρλάτος, γραφέας τρίτης τάξεως του Υπουργείου Εργασίας. Και εδώ πάλι, λειτουργεί επιτυχημένα, το στοιχείο της αντίθεσης. Από τη μια μεριά η φτηνή κραυγαλέα παρουσία του επιστήμονα κι από την άλλη η πηγαία απλότητα του γραφέα που δεν μπόρεσε να ικανοποιηθεί από την κενολογία του επίσημου ομιλητή.

Συχνά στα διηγήματα της Ηλιοφώτου διακρίνονται να υπάρχουν δύο επίπεδα ζωής. Απάνω στο πρώτο κινούνται άνθρωποι εξέχοντες του κοινωνικού συρμού, του κοινωνικού κατεστημένου, άνθρωποι με φαρισαϊκές μετριοφροσύνες που η ζωή τους δεν είναι παρά γεμάτη συμβατικότητες.

Όλους αυτούς η συγγραφέας τους παρακολουθεί από κάποια απόσταση και τους τοποθετεί ειρωνικά να προεξέχουν ανάμεσα σε «μια ατέλειωτη αλυσίδα από απλοϊκούς, ξέγνοιαστους δεσμώτες που χαρακώνουν με τα βήματα τους τη γη, χωρίς φιλοδοξίες κι ανησυχίες, υπακούοντας ασύνειδα στον αιώνιο νόμο της ανθρώπινης παρουσίας, της πρόσκαιρης και της παντοτινής».

Σε ένα δεύτερο επίπεδο, η συγγραφέας τοποθετεί κάποιους άλλους ήρωές της να σκέφτονται διαφορετικά, να λειτουργούν έξω από το κατεστημένο, να μοιάζουν με κάτι περίεργους ξένους πάνω στη γη. Οι ήρωές της αυτοί θέτουν αμείλικτα ερωτήματα. Η φύση τους είναι ανικανοποίητη. Τα πρόσωπα αυτά, έστω κι αν προσαρμόζονται στην καθημερινότητα, έστω κι αν ακολουθούν φαινομενικά την πεπατημένη οδό, αναδεύονται σαν ασύνδετες στιγμές ανταρσίας και άρνησης μέσα στο μόνιμο κατεστημένο. Κι είναι αυτοί οι ήρωές της που μας οδηγούν σε μια ενδοσκοπήση. Και δεν είναι λίγες οι φορές, που δεν μπορούμε παρά να διαπιστώσουμε πως, όλοι εμείς οι άλλοι, είμαστε καλά ασφαλισμένοι στην αστική μας ρουτίνα. Προσαρμοσμένοι, «καθώς πρέπει», κύριοι, που μπορεί δημόσια να εκφωνούμε πανηγυρικούς για τα μεγάλα ιδανικά και την ίδια στιγμή στην ιδιωτική μας ζωή να πεθαίνουμε για χάριν του συμφέροντός μας. Αυτό το στοιχείο της ασυνέπειας που στιγματίζει τη μικρή μας κοινωνία και τους ανθρώπους της τονίζεται και παρουσιάζεται με διάφορους τρόπους από τη συγγραφέα.

Στα διηγήματα της Ανδρεανής Ηλιοφώτου δεν είναι λίγες οι φορές που η ζωή παρουσιάζεται σκληρή, γιατί η κοινωνία είναι απνευμάτιστη και μέσα σ' αυτή κυριαρχεί ο εγωισμός. Οι ήρωες των διηγημάτων συχνά παρουσιάζονται να παρακολουθούν αυτή την απνευμάτιστη μικρή μας κοινωνία με τα βολεμένα ανθρώπια της, τα σκάνδαλά της, τις κάποιες κωμικές παραστάσεις των πάσης φύσεως εξουσιών, και νιώθουν να καταβάλλεται το κουράγιο τους, να εξαφανίζεται η πίστη τους. Άλλοι πάλι ήρωες, εκτός από τις αντικειμενικές δυσκολίες και τα προβλήματά τους, αντιμετωπίζουν και φόβους αναίτιους, υπερβολικούς. Τους παρακολουθούμε να προσπαθούν να λυτρωθούν με παλιές θεραπευτικές διαφυγές, με μια συνομιλία με τον εαυτό τους, με μια επιστολή. Η πιο συχνή λύση για τα πρόσωπα αυτά είναι ίσως η φυγή. Η φυγή άλλοτε φαντάζει συναρπαστική και υπόσχεται λύσεις κι άλλοτε συνοδεύεται από δειλία και ενοχές. Καμιά φορά παρακολουθούμε τα πρόσωπα αυτά να αντιμετωπίζουν ακόμη και το ενδεχόμενο ανυπαρξίας.

Το τραγικό στοιχείο το οποίο η συγγραφέας προβάλλει είναι που ούτε κι η φυγή δεν τους γαλήνευε γιατί και μέσα στη φυγή δεν προοιωνίζετο ανθρώπινη επικοινωνία. Σχεδόν πάντα ο καημός περίσσευε μέσα τους. Σε άλλες πάλι περιπτώσεις οι ήρωες της Ηλιοφώτου έχουν μια δύναμη ψυχής που θυμίζουν *«κάτι άγρια κακοτράχαλα βουνά, που κοιτάζουν ανέγνοιαστα, προκλητικά, την άβυσσο να χάσκει στα πόδια τους»*. Μας κάνει εντύπωση πώς δίνονται όλες αυτές οι ψυχογραφικές διαδρομές και πώς περιγράφονται οι ψυχικές μεταλλαγές με τόση ενάργεια αλλά και παραστατικότητα.

Κυρίως οι εσωτερικοί μονόλογοι αλλά και οι διάλογοι των προσώπων έχουν εσωτερικότητα και βάθος. Μέσα από αυτούς προβάλλει το φιλοσοφικό υπόβαθρο της Ανδρεανής Ηλιοφώτου. Απέναντι στη ρηχή, εύκολη και γεμάτη κυνισμό δήλωση, ότι δηλαδή το φιλοσοφικό περιεχόμενο της ζωής είναι μόνο θεωρίες που δεν έχουν σχέση με την ευτυχία, η συγγραφέας αντιτάσσει, με τον προβληματισμό των ηρώων της, την απάντησή της, που δεν είναι άλλη παρά η δοκιμασμένη πείρα αιώνων: Ναι, αλλά η θεωρία είναι απότοκος της πνευματικότητας του ανθρώπου.

Η γλώσσα των διηγημάτων ρέει πλούσια, εναργής, χυμώδης, εύστοχη, εμπλουτισμένη με λέξεις αρχαίες και λόγιες. Με παραστατικότητα αποδίδει κάθε απόχρωση

των ψυχικών μεταπτώσεων των προσώπων και κάθε λεπτομέρεια της ατμόσφαιρας μέσα στην οποία κινούνται. Κυρίως όμως η γλώσσα αξιοποιείται κατά τέτοιο τρόπο ώστε να μεταδίδει ευκρινώς τις ιδέες και τα πνευματικά μηνύματα που η συγγραφέας θέλει.

Σε μια κοινωνία όπου εξυμνείται κι ενθαρρύνεται σαν κίνητρο προόδου κάθε είδους ασυδοσία, η συγγραφέας αναδεικνύεται ευαίσθητος δέκτης της φωνής «των πεινώντων και διψώντων την δικαιοσύνην». Απέναντι σ' αυτή την απνευμάτιστη κοινωνία με τους κάθε λογής ευτελείς πρωταγωνιστές που εμφανίζονται επί σκηνής, με πολύ απλό τρόπο και νηφάλιο η Ανδρεανή Ηλιοφώτου αντιτάσσει τα φιλοσοφικά της πιστεύω. Την ευτυχία δεν την θεωρεί ωςάν μία κλειστή προσωπική υπόθεση. Η Ηλιοφώτου έχει τη δύναμη και την αρετή να ανυψώνεται πέρα από τις βιοτικές μικροανάγκες της καθημερινότητας και η ψυχή της να πάλλεται σύμφωνα με τα άπειρα κομματάκια της μηχανής που λέγεται κόσμος. Είναι δε πολύ χαρακτηριστικό το ότι ο επίλογος σχεδόν κάθε διηγήματός της μετατρέπεται σε μια αισιόδοξη προτροπή, αφού ο ήρωας έστω και πληγωμένος συνεχίζει και προχωρεί για να εκτελέσει την προσταγή της ζωής.

Το τελευταίο διήγημα που φέρει τον τίτλο «Κατασκευές» είναι μια ανακεφαλαίωση κι ένας επίλογος της όλης συλλογής. Η Ηλιοφώτου κάνει ένα απολογισμό. Ένα ορμητικό ποτάμι είναι η ζωή που κουβαλά μαζί του πέτρες βαριές, ασήκωτες, σκουπίδια, λάσπη, άφθονη λάσπη μα και δροσερό νερό. Η φωνή της Ηλιοφώτου μοιάζει με το δροσερό νερό της ζωής και της ελπίδας. Όμως στέκει με πόνο στη σκέψη ότι τόσα λασπόνερα έχωσαν κι αφάνισαν το μικρό μας νησί. Έπνιξαν ανθρώπους, έσβησαν σημάδια προγονικής κληρονομιάς. Από κάποια απόσταση, με μεγαλοψυχία, χωρίς οργή, χωρίς προσδοκία, με συγκατάβαση και οίκτο, ατενίζει χαρές και λύπες. Είναι φανερό ότι παρακολουθεί τα κατασκευασμένα μεγαλεία και με μια πικρία. Επώνυμοι επιτήδαιοι κατασκευάζουν το μεγαλείο τους. Κατασκευές με συναλλαγές εγωπάθειας, με κολακείες ή και με απανθρωπιά. Απέναντι σ' αυτές η συγγραφέας έστησε τις δικές της «Κατασκευές» με φιλοσοφική ενατένιση και βάθος. Ανάμεσα στους ανθρώπους της παρακμής στέκουν οι μικροί ήρωες των διηγημάτων της, οι οποίοι χωρίς ψευδαισθήσεις πνευματικότητας, γνήσιοι, εξακολουθούν να αγωνίζονται έξω από κυκλώματα συμφερόντων. Μπορεί να πονούν, αλλά κοιτάζουν μπροστά. Η χαρά της ζωής γι' αυτούς ξεπηδά μέσα από μια γνήσια εσωτερικότητα. Κι ακόμη η χαρά της ζωής ξεπηδά κι από τη στοργή που εκπέμπει η αθωότητα των παιδιών. Κι αυτό είναι ένα μοτίβο που συχνά επανέρχεται στα διηγήματα της Ηλιοφώτου. Με το ίδιο μοτίβο κλείνει και το τελευταίο διήγημα που είναι και το επιστέγασμα της φιλοσοφίας της Ανδρεανής Ηλιοφώτου και που συνοδεύεται με μια πρωτόφαντη δροσιά ψυχής: «Η ζωή βλέπει πάντα μπροστά μέσ' από τα αθώα παιδικά μάτια. Δεν γερνάει, να σκέφτεται τα παλιά, να γυρίζει πίσω, ν' αμφιβάλλει, να ταλαντεύεται. Κι αυτή είναι ο υπέρτατος, ο πρώτος κι αιώνιος νόμος από καταβολής κόσμου».

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ

ΕΚΔΗΛΩΣΗ ΜΝΗΜΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ ΑΠΟ ΤΗΝ
ΕΘΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΛΟΓΟΤΕΧΝΩΝ
ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ (25η ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 2002)

Μία πολύ συγκινητική και σεμνή εκδήλωση έγινε τον περασμένο Νοέμβριο στην Αθήνα για να τιμηθεί η μνήμη του αείμνηστου ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ, για χρόνια μέλους της Εθνικής Εταιρίας των Ελλήνων Λογοτεχνών στην Αθήνα και κύριος πνευματικός κρίκος των στενών σχέσεων Κύπρου και Ελλάδας.

Παρίστατο η ολομέλεια του διοικητικού συμβουλίου της Εταιρείας, ακαδημαϊκοί, πρόεδροι, καθηγητές Πανεπιστημίων, διευθυντές Εκδοτικών Οίκων και λογοτεχνικών περιοδικών, εκπαιδευτικοί, άνθρωποι των γραμμάτων και των τεχνών και πλήθος εκτιμητών του έργου του εκλεκτού τέκνου της Κύπρου και πληθωρικού πνευματικού ανθρώπου Κύπρου Χρυσάνθη.

Μετά από ένα συγκινητικό πρόλογο του Προέδρου της Εταιρείας κ. Ευαγγέλου Μόσχου και ανάγνωση χαιρετισμού της Προέδρου της Εθνικής Εταιρίας Κύπρου κας Ανδρεανής Ηλιοφώτου, μίλησαν ο κ. Κώστας Τσιρόπουλος για τη γνωριμία του με τον Κύπρο Χρυσάνθη και τους δεσμούς του τελευταίου με το περιοδικό «ΕΥΘΥΝΗ».

Ο Κώστας Ασημακόπουλος για την ελληνικότητα του έργου του Κύπρου Χρυσάνθη. Η Νίκη - Φιλίππου Λαδάκη μίλησε για τον δημιουργό Κύπρο Χρυσάνθη σκιαγραφώντας όλες τις πτυχές και τις εκφάνσεις του έργου του.

Η ατμόσφαιρα πολύ ζεστή και η προσήλωση του κοινού πολύ έντονη. Η συγκίνηση όμως κορυφώθηκε όταν η κα Λούλα Χρυσάνθη απήγγειλε ποιήματα του τιμώμενου ποιητή συζύγου της με τη λεπτότητα και τον οίστρο που τη διακρίνουν.

Η όλη εκδήλωση συμπληρώθηκε με κυπριακά και άλλα εδέσματα.

Μικρή τιμή σε ένα μεγάλο πνευματικό δημιουργό της Κύπρου στην καρδιά της Αθήνας. Ένα οφειλόμενο χρέος από μια Εταιρία Λογοτεχνών που γνωρίζει να τιμά τους ανθρώπους του πνεύματος. Τους άξιους δημιουργούς όπως ο ΚΥΠΡΟΣ ΧΡΥΣΑΝΘΗΣ.

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ ΤΗΣ Ε.Ε.Ε.Λ. ΚΥΠΡΟΥ ΣΤΟ ΤΙΜΗΤΙΚΟ ΜΝΗΜΟΣΥΝΟ ΤΟΥ ΚΥΠΡΟΥ ΧΡΥΣΑΝΘΗ

Με ιδιαίτερη χαρά και συγκίνηση πληροφορηθήκαμε την ώραία πρωτοβουλία της Έθνικης Έταιρίας των Έλλήνων Λογοτεχνών να μνημονεύσει τιμητικά τον πρωτεργάτη των Κυπριακών Γραμμάτων, τον έλληνολάτρη πνευματικό δημιουργό, Κύπρο Χρυσάνθη.

Λυπούμαστε που οι περιστάσεις και βιοτικές ανάγκες δέν μās επιτρέπουν να είμαστε παρόντες.

Άγαπητοί φίλοι, εδώ στην Κύπρο, όσο περνά ο καιρός τόσο δυσαναπλήρωτο φαντάζει το κενό της απουσίας του αείμνηστου Κύπρου Χρυσάνθη. Διότι στο χώρο των Γραμμάτων και της

Λογοτεχνίας πρόσφερε όσο κανείς άλλος περισσότερο από μισό αιώνα, όχι μόνο με το πολύ-πλευρο έργο του (ποίηση, πεζογραφία, θέατρο, παιδική λογοτεχνία, μετάφραση), αλλά και με την πολυσχιδή δράση του, ακάματος, επίμονος, μνήμων της ιστορίας και της παράδοσης του τόπου μας, με πίστη στα πεπρωμένα της φυλής, με όραμα κι αγάπη για τον άνθρωπο. Συγκαταλέγεται ανάμεσα στους πολυγραφότερους λογοτέχνες του Έλληνισμού· πρωτοστάτησε στην έκδοση λογοτεχνικών περιοδικών, υπήρξε Πρόεδρος των υπό αξιόλογων πνευματικών σωματείων. Έγκατέστησε την τέχνη του λόγου στη ζωή μας ως βίωμα καθημερινό κι όχι ως είδος μακρινό, σπάνιο και πολυτελές. Με τη δημιουργία του πλούτισε κι ανέδειξε την κυπριακή λογοτεχνία στο Πανελλήνιο κι ευρύτερα ακόμη.

Παράλληλα υπήρξε μυσταγωγός της επιστήμης, ένας πρωτοπόρος δραματιστής της Προόδου, της Τέχνης και των Γραμμάτων.

Ός πρότυπο λοιπόν καθολικού πνευματικού ανθρώπου θα παραμείνει στη μνήμη μας ζωντανός πάντα, αλλά συνάμα θα βοηθεί, θα καθοδηγεί και θα εμπνέει και τις μελλοντικές κυπριακές γενιές με το έργο του.

Γι' αυτό θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε θερμά και ειλικρινά όλους που συνέβαλαν στην πραγματοποίηση του τιμητικού αυτού μνημόσυνου: τον εισηγητή, ξεχωριστό πνευματικό δημιουργό κύριο Κώστα Τσιρόπουλο, τους εκλεκτούς όμιλητές κυρία Νίκη Λαδάκη - Φιλίππου και κύριο Κώστα Άσημακόπουλο, το Διοικητικό Συμβούλιο της Έθνικης Έταιρείας και τον Πρόεδρό της κύριο Εϋ. Μόσχο.

Όντας βέβαιοι για την επιτυχία της εκδήλωσης, ευχόμαστε σε όλους σας υγεία, δύναμη και δημιουργικότητα στο ωραίο έργο σας.

ΑΝΔΡΕΑΝΗ ΗΛΙΟΦΩΤΟΥ
Πρόεδρος Έθνικης Έταιρείας
Έλλ. Λογοτεχνών Κύπρου

ΟΜΙΛΟΣ ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗΣ ΑΝΑΝΕΩΣΕΩΣ

Την Πέμπτη 6 Μαρτίου 2003 ο Όμιλος Πνευματικής Ανανέωσης οργάνωσε στο ξενοδοχείο «Κλεοπάτρα» συνεστίαση - διάλεξη με θέμα: Η ένταξη της Κύπρου στην Ευρώπη και το Ευρωπαϊκό κεκτημένο.

Εισηγητής ήταν ο μέχρι το Μάρτιο επικεφαλής της Ομάδας για την Ένταξη, τέως Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας κύριος Γιώργος Βασιλείου.

Τον ομιλητή παρουσίασε στα μέλη και στους φίλους του Ομίλου, ο Πρόεδρος του κύριος Μιχαλάκης Μαραθεύτης.

Ο ομιλητής διεξήλθε το θέμα του απλά, ζωντανά, κατά τρόπο επαγωγό, ώστε να ξυπνά το ενδιαφέρον στον ακροατή χωρίς να τον κουράζει. Αναφέρθηκε στα πλεονεκτήματα της ένταξης και κατέδειξε πως σε περίπτωση λύσης του Κυπριακού το ευρωπαϊκό κεκτημένο θα έλυε πολλά προβλήματα που σήμερα φαίνονται σχεδόν αξεπέραστα.

Μετά την εισήγησή του ο κύριος Βασιλείου απάντησε σε πληθώρα ερωτήσεων που υπέβαλαν τα μέλη και οι φίλοι του Ομίλου με συντομία και σαφήνεια, διαφωτίζοντας επαρκώς το ακροατήριο με την εμπειριστατωμένη γνώση και την πλούσια πείρα του.

ΑΝΔΡΕΑΝΗ ΗΛΙΟΦΩΤΟΥ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΑΝΘΟΛΟΓΙΑ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ
(CIPRO NELLA LETTERATURA)

(Είσαγωγή, μετάφραση και σημειώσεις του Michele Iannelli, τόμοι 2, σσ. 366+234, Argo, Lecce, 1999)

Ο Michele Iannelli είναι άνθρωπος της παιδείας και των γραμμμάτων, έρωτευμένος τόσο με την κλασσική αρχαιότητα όσο και με τη σύγχρονη ελληνική γραμματεία, τόσο, ώστε, εδώ και περισσότερο από δεκαπέντε χρόνια, εξέδωσε μετάφραση ανθολογίας κυπρίων ποιητών, που συνέταξε ο Κύπρος Χρυσάνθης, και άκολούθως δημοσίευσε την «Πικρή ιστορία ενός έγκλωβισμένου και άλλα διηγήματα».

Έπειτα από μερικά χρόνια η αγάπη του για την Κύπρο μās χάρισε το μεγάλο και μαζί ανάλαφρο αυτό έργο, στο οποίο παρουσιάζει εβδομήντα περίπου ποιητές και πεζογράφους και γύρω στά 190 ποιήματα και 18 διηγήματα. Τα ποιητικά κείμενα εμφανίζονται μαζί και στο ελληνικό τους πρωτότυπο και στην ιταλική τους μετάφραση.

Όλοφάνερα την Άνθολογία την άνοίγει η Κύπρος και μάλιστα το ίδιο το νησί μιλά για τον έαυτό του:

«Για τούν την θέση που κρατώ, για τούν την ύστεράν μου,
για κ'είν' τά πρώτα κάλλη μου, την πρώτην όμορkiάν μου,
πολλοί με πεθυμήσασιν, πολλοί με ρεμιστήκαν...
Τούτ' η καρδιά τά δkiάβηκεν ένας Θεός τó ξερεί»

(Βασίλης Μιχαηλίδης)

και μαζί του μιλούν οι έξόριστοι και όλοι εκείνοι που πάντα απέβλεπαν προς την Ελλάδα ως τή μεγάλη μητέρα πατρίδα.

Πλατιά εκφράζονται ακόμα ό έρωτας για την αγαπημένη γυναίκα και για τις άκρογιαλιές της πατρίδας καθώς και η όδύνη για τον πρόωρο χαμό αγαπημένων συγγενών. Μοναδικό είναι τó ποίημα που αναφέρεται στις Μαγδαληνές της Καβάλας, που συνέβαλαν κι αυτές, από τις οικονομίες τους, στις δωρεές που όλοι οι πολίτες έκαμαν στον έλληνα ποιητή Σπύρο Μαρσούκα, ιδρυτή του Λευκού Σταυρού, ό όποιος, ανάμεσα σέν άλλα, έπεδίωκε να εξασφαλίσει και την προίκα των θυγατέρων όσων έπεσαν για την πατρίδα, λέγοντας πώς κι αυτές ήταν Έλληνίδες και ελληνικές ήταν οι καρδιές τους:

«Γυναϊκες...
μή χαμηλώνετε στη γη τόσο πολύ τά μάτια
μόν' τó κεφάλι σας ψηλά χαρούμενες σηκώστε,
γιατί η Πατρίδα δέχτηκε αυτή την προσφορά σας
όπως ό Ίησους έδέχτηκε τά μύρα της Μαρίας...»

(Βίκτωρ Ζήνων)

Είναι, πράγματι, δύσκολο νά συνοψίσει κανείς στὸν περιορισμένο χῶρο μιᾶς κριτικῆς παρουσίασης τὸ κάλλος τῆς ποίησης, ποὺ θὰ τέρψει τοὺς ἀναγνώστες, κυρίως ἐκείνους ποὺ ἀγαποῦν καὶ μνημονεύουν τὴν ἑλληνικὴ γλῶσσα. Ὅμως ἓνα μόνο πρέπει νὰ λεχθεῖ, πὼς ὁ πόνος τῶν Κυπρίων δὲν ἔχει ἀκόμη τελειώσει, ὅσο κι ἂν ἔχουν περάσει περισσότερα ἀπὸ σαράντα χρόνια ἀπὸ τὴν ἀνακήρυξη τῆς ἀνεξαρτησίας τοῦ νησιοῦ, ἀφοῦ ἐδῶ καὶ πολλὰ χρόνια εἶναι μοιρασμένο μὲ τὴν *πράσινη γραμμὴ* ποὺ χωρίζει τὶς κατεχόμενες περιοχές, ὅπου κατοικοῦν οἱ τουρκοκύπριοι, ἀπὸ τὶς ἐλεύθερες, ὅπου κατοικοῦν οἱ ἑλληνοκύπριοι.

Καὶ εἶναι σημαντικό τὸ γεγονός ὅτι, ἐνῶ οἱ πολιτικοὶ φαίνονται ὑποχρεωμένοι νὰ χειρίζονται τὴν ὑφιστάμενη κατάσταση μᾶλλον παρὰ νὰ δώσουν ἓνα τέλος στὴ διάσπαση, ὁ τόμος ποὺ περιλαμβάνει τὴν ποίηση ἀνοίγει μὲ τὴν ἀφιέρωση στὸν Εὐαγόρα Παλληκαρίδη (1938-1957), ὁ ὁποῖος, ἀπὸ ἔρωτα γιὰ τὴν Κύπρο, ἀντάλλαξε τὸ σχολικὸ θρανίο μὲ τὴ θηλειὰ τῆς ἀγχόνης.

«Καὶ προχωρεῖ ὁ λεβεντιοῦς
 – παιδάκι ἀμούστακο –
 στὰ ματωμένα Ἡλύσια τῆς θυσίας.
 Ἐνα βιβλίο τ' ἀπόμεινε στὸ χέρι:
 τοῦ Σοφοκλέους ἢ Ἄντιγόνη.
 Κι ὄλο διαβάζει τὴν ἀνθρώπινη κραυγὴ τῆς,
 κραυγὴ τῆς νιότης ποὺ δὲν ἔζησε,
 κραυγὴ τοῦ ὄνειρου ποὺ ἔχει κλείσει
 μὲ τραγικὰ ἀποσιωποητικά...»

(Τεῦχος Ἀνθίας)

Ὁ τόμος ποὺ περιλαμβάνει τὴν πεζογραφία εἶναι ἀφιερωμένος στοὺς συνδικαλιστὲς Ντερβίς Καβάζογλου καὶ Κώστα Μισιαούλη, κυπρίους ἀπὸ δυὸ διαφορετικὲς ἐθνότητες, ποὺ δολοφονήθηκαν στὶς 11 Ἀπριλίου 1965 ἀπὸ φανατικούς Τούρκους ἐθνικιστές.

(Ἀπὸ τὸ περιοδικὸ *KIRNER NOTIZIARIO*, Ρώμη, ἔτος XXI, ἀρ. 7-8, Νοέμβριος 2002)

(μετάφρ. Γ. Χατζηκωστής)

† ΣΕΡΓΗ Σ. ΑΝΤΩΝΙΑΔΗ, ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ (1936-1969),
 Λευκωσία 2002

Ἀπὸ τὰ παιδιὰ του, τοὺς γνωστοὺς ἐκπαιδευτικοὺς Γιώργο καὶ Γλαῦκο Ἀντωνιάδη, ἐκδόθηκαν σὲ ἓνα τόμο 330 σελίδων, οἱ Διαλέξεις τοῦ ἀείμνηστου Σέργη Σ. Ἀντωνιάδη ποὺ ἔγιναν στὴν Πάφο – καὶ σὲ ἄλλες πόλεις τῆς Κύπρου – σὲ μιὰ περίοδο τριάντα περίπου χρόνων.

Μὲ τὴν ἐπαινετὴ αὐτὴ πρωτοβουλία τῶν δυὸ ἀδελφῶν ἔχει περιοσθεῖ καὶ καταχωρισθεῖ στὴν ἱστορία τῶν κυπριακῶν γραμμάτων ἢ σημαντικὴ πνευματικὴ δημιουργία.

γία ενός ανθρώπου, ο όποιος υπήρξε ένας από τους κυριότερους παράγοντες και σκαπανείς της ευρύτερης πολιτιστικής κίνησης στην Πάφο στα μέσα του είκοστού αιώνα. Πριν λεχθεί ότιδήποτε άλλο πρέπει να σημειωθεί ότι οι διαλέξεις του Σέργη Ἀντωνιάδη αποτελούσαν κάθε φορά σημαντικό γεγονός για την πόλη και την ἐπαρχία της Πάφου και τὸ ἀκροατήριό του ἦταν πάντα πολυπληθές – οἱ διαλέξεις δίνονταν σχεδὸν ἀποκλειστικά σὲ αἴθουσα κινηματογράφου.

Ὁ Σέργης Ἀντωνιάδης, γεννημένος στὸ Καπούτι Μόρφου τὸ 1896, ἐργάστηκε ὡς δάσκαλος σὲ διάφορες κοινότητες τῆς Κύπρου καὶ – ἀνταποκρινόμενος σὲ ἐκκλήση τοῦ Ἐλευθέρου Βενιζέλου γιὰ μετάβαση δασκάλων στὰ νεοαπελευθερωθέντα μακεδονικά ἐδάφη – κοντὰ στὰ ἑλληνοβουλγαρικά σύνορα. Ἐπιστρέφοντας στην Κύπρο ἐργάστηκε καὶ παντρεύτηκε στὴν Πάφο, ὅπου, παράλληλα πρὸς τὸ διδασκαλικὸ ἐπάγγελμα, παρακολούθησε μαθήματα νομικῆς ὡς ἐξωτερικὸς φοιτητῆς πανεπιστημίου τῆς Ἀμερικῆς, ἀπὸ ὅπου πῆρε τὸ σχετικὸ πτυχίο. Ἐκτοτε ἐργάστηκε ὡς δικηγόρος στὴν Πάφο, διατηρώντας πάντοτε ἔντονο τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ μελέτη στὸν χῶρο τῶν γραμμμάτων, καὶ ἀγωνίστηκε γιὰ τὴν πνευματικὴ πρόοδο τῆς δεύτερης πατρίδας του.

Οἱ πάνδημες διαλέξεις του, 21 ἀπὸ τίς ὁποῖες περιλαμβάνονται στὸν ἐκδοθέντα τόμο, γράφονταν πάντοτε ἔπειτα ἀπὸ πολλὴ μελέτη, μὲ σαφήνεια, γλαφυρότητα, μεστότητα στοχασμοῦ καὶ ἀγάπη γιὰ τοὺς συμπολίτες του, πρὸς τοὺς ὁποῖους ἐπεδίωκε νὰ μεταδώσει ὅ,τι συγκίνησε τὸν ἴδιο καὶ πίστευε ὅτι ἄξιζε νὰ τὸ γνωρίσουν κι αὐτοί: «*Βρίσκω σὰν τὸν ἀνώτερο πνευματικὸ τίτλο τὸ ῥόλο πού παίζω τώρα, δίνοντας λίγο φῶς ἀπ' ὅσο ἔπιασα κυνηγώντας στὰ σκοτάδια*».

Ἐνιωθε, δηλαδή, ὅτι, μὲ τίς διαλέξεις του, συνέχιζε, ὑπὸ ἄλλη μορφή, τὸ διδασκαλικὸ ἔργο – παρήχε παιδεία στοὺς ἐνήλικες συμπολίτες του – γράφοντάς τες ὄχι ὡς ἕνας ἐστὲ ἀλλὰ ὡς ἕνας πνευματικὸς ὁδηγὸς μέσα σὲ μιὰ κοινωνία μὲ πολλὴ δεκτικότητα σὲ ἐκδηλώσεις πολιτισμοῦ καὶ στὴν ὁποία δροῦσαν παράλληλα καὶ ἄλλοι σημαντικοὶ ἄνθρωποι τῶν γραμμμάτων (Λοῖζος Φιλίππου, Ἄντης Περγάνης, Χριστόδουλος Γαλατόπουλος, Σωτηράκης Μαρκίδης, Νικόλας Χατζηκωστῆς καὶ λοιποί).

Ὅλες σχεδὸν οἱ διαλέξεις του, γραμμένες μὲ παλμό, καὶ κάποτε μὲ πραγματικὸ πάθος, πηγαινὺν πέρα ἀπὸ μιὰ συγκροτημένη ὁμιλία, ἀποτελοῦν τίς περισσότερες φορὲς σύντομες διατριβὲς πάνω στὸ ἐκάστοτε θέμα του, πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα πρῶτος ὁ Σέργης Ἀντωνιάδης πραγματεύθηκε στὴν Πάφο καὶ ἐνίοτε σ' ὀλόκληρη τὴν Κύπρο. Τέτοιες διαλέξεις εἶναι ἐκεῖνες πού ἔχουν ἀντικείμενο τὴν Ἀσπασία τῆ Μιλησία, τὸν Δημήτρη Γληνό, τὸν Ζαχαρία Παπαντωνίου, τὴν Ἐξοδο τοῦ Μεσολογγίου.

Τὰ θέματά του λαμβάνονται ἀπὸ τὸν ἀρχαῖο κόσμο (Ἀσπασία ἢ Μιλησία, Ἀρίστιππος ὁ Κυρηναῖος), τὴ σύγχρονη νεοελληνικὴ λογοτεχνία (Κ. Παλαμᾶς, Ἄλ. Πάλλης, Ζαχ. Παπαντωνίου, Πην. Δέλτα, Γ. Βιζυηνός, Γ. Δροσίνης, Ἄγγ. Σικελιανός, Διον. Σολωμός, Ν. Καζαντζάκης), τίς ἐθνικὲς ἐπετείες (25 Μαρτίου, 28 Ὀκτωβρίου, Μεσολόγγι), τὴ δημοτικὴ γλῶσσα (Δημ. Γληνός), τὴ Δημοκρατία. Αὐτὸ τὸ τελευταῖο μέσα στὴν καρδιά τοῦ Β' παγκοσμίου πολέμου.

Ἡ γλῶσσα τῶν διαλέξεων πλούσια, ρέουσα δημοτικὴ, κάποτε μὲ κάποιες ἀκρότητες τοῦ τότε μαχόμενου δημοτικισμοῦ. Καὶ ἡ σκέψη του πάντα στραμμένη στὸ ἑλληνικόν, τὴν ἑλληνικὴ παράδοση, τὴν ἑλληνικὴ ἱστορία, τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα, τὴν ἑλληνικὴ

πατρίδα, για την οποία δεν διστάζει να μιλά με παρρησία και να επαναλαμβάνει, σε κάθε ευκαιρία, τον πόθο των Ελλήνων της Κύπρου για ελευθερία και ένωση με την Ελλάδα, μέσα στους σκληρούς και επικίνδυνους καιρούς της αποικιοκρατίας.

Η έκδοση των διαλέξεων του Σέργη Αντωνιάδη αποτελεί, εκτός από πράξη υϊκής στοργής, γεγονός που δικαιώνει τον απελοθόντα πιά συγγραφέα τους και δίνει το στίγμα του ύφους και του ήθους μιᾶς εποχής και ενός χώρου, τῆς Πάφου, πρὶν ἀπὸ μισὸν περίπου αἰῶνα.

Γ. ΧΑΤΖΗΚΩΣΤΗΣ

Α. Χατζηχαμπή: «Απ' τ' αλωνάκι της σιγής».

Δεν είναι μικρό ούτε λίγο το επίτευγμα του Ανδρέα Χατζηχαμπή, αφού με την πρώτη ποιητική του συλλογή, που εξέδωσε πρόσφατα, έχει υπερβεί κιάλας το καβαφικό πρώτο σκαλί. Ιδού που το ξεκίνημα κάποιων εμπνευσμένων δημιουργών δεν ακολουθεί το αφετηριακό μέτρο των πρωτολείων, αλλά αντίθετα βρίσκεται στην πορεία μιας ώριμης, μεστωμένης ποίησης. Έτσι, «Απ' τ' αλωνάκι της σιγής», σύμφωνα με τον τίτλο της συλλογής του, ο ποιητής μας μεταφέρει τη δική του πλούσια σοδειά, που είναι προϊόν μιας καρποφόρας ποιητικής σπουδής και γραφής. Είναι ό,τι συλλαμβάνει το ανήσυχο πνεύμα του, οι αναζητήσεις της ψυχής του και οι λεπταίσθητοι κραδασμοί της καρδιάς του. Είναι ό,τι καταγράφει μέσα από την ευαισθησία και τη διεισδυτική παρατηρητικότητα της όρασής του, την προβληματική μιας ιδιότυπης οπτικής και τις πάλλουσες διακυμάνσεις ενός σπανίου ψυχισμού.

Η σιγή, που απλώνεται μέσα και γύρω από το αλωνάκι του Α. Χατζηχαμπή και που αναζητεί με σεμνότητα μια μικρή γωνιά στο μεγάλο αλώνι της ποίησης, δεν είναι άλλη από την αληθινή γλώσσα της ποίησης. Αυτής που απεκδύεται τις πολυλογίες, τις βαρύγδουπες ιαχές και τους εντυπωσιακούς ήχους και που επιλέγει να εκφράζεται με τα λιτά σχήματα και χρώματα της σιωπής. Μιας μυστικής σιωπής που υπακούει στους δικούς της γλωσσικούς νόμους, υιοθετώντας τον ρυθμό και το μέτρο μιας άμεσης, ειλικρινούς επικοινωνίας. Και ο ποιητής, πράγματι, με τα όσα αποτυπώνει στα τριαντατρία ποιήματά του, που εκτείνονται σε λιγότερες από πενήντα σελίδες, καταφέρει από την πρώτη κιάλας ανάγνωση να μας αποκωδικοποιήσει τα σύμβολα της ποιητικής του, προσκαλώντας μας σε μια ζεστή περιδιάβαση στο φιλόξενο αλωνάκι της ποίησης του. Ένα αλωνάκι που μεταμορφώνεται πρωτεϊκά σε θάλασσα, που υπόσχεται να μας ταξιδέψει με συντροφιά «τους γλάρους». Στο πρώτο εισαγωγικό ποίημα της συλλογής, που παισιώνεται από τη ζωγραφιά του Πανίκου Τσαγγαρά και τη συλλογή του «Καράβια στη Θάλασσα της Λεμεσού» και που τιτλοφορείται «Εκεί στη θάλασσα», το κλωσόρισμα δεν είναι απλώς μια υποδήλωση του ταξιδιού μέσα από τα αξιοθέατα ψυχικά τοπία του ποιητή, αλλά ένα απλόχερο κάλεσμα γνωριμίας στο πέλαγος του δικού του προορισμού:

Ελάτε...

Ν' ανοίξουμε τα φτερά μας, και ν' αφευθούμε

Κι έτσι να ταξιδέψουμε

σ' άλλες θάλασσες, στεριές και ξέρες

Να αιωρηθούμε στον άνεμο

Στον μπάτη, στον λεβάντη,

Να πετάξουμε, φίλοι μου,

... γλάροι μου.

Η συλλογή χωρίζεται σε δύο ενότητες. Η πρώτη, η μικρότερη, επιγράφεται «Ιαχές Πατρίδας» και απηχεί τη σαρακτική κραυγή του ποιητή για τη γη του, καθώς και τη διάχυτη ανησυχία του για τη μοίρα της. Έτσι γίνεται ένα με τη «γη των ασφοδέλων» που περιγράφει και την «Ιστορία» της, σκιαγραφώντας τον «κοιμώμενο κάμπο» της, παραθέτοντας ονόματα αυτών που «Δεν αφήνουν να ξεχάσουμε», καταθέτοντας ως «Αντίδωρο» την ψιγή του στη μνήμη των ηρωομαρτύρων Τάσου Ισαάκ και Σολωμού Σολωμού και τέλος, παρομοιάζοντάς την υμνητικά με «μια σταγόνα» και «ένα φύλλο». Η ίδια περιγραφική και αλληγορική δύναμη γραφής διαπι- στώνεται και στη δεύτερη, εκτενέστερη ενότητα της συλλογής. «Απ' τ' αλωνάκι της σιγής» που δανείζει και τον τίτλο στο βιβλίο. Εδώ ο ποιητής θέλει αυθόρμητα και αποκαλυπτικά να μοι- ραστεί μαζί μας και να μας κάμει κοινωνούς των σκέψεων και προβληματισμών του, των ανα- μνήσεων και των έντονων βιωμάτων του, των τρυφερών του συναισθημάτων, αλλά και των πιο αντιθετικών ανθρώπινων αισθημάτων που εξακινώνονται από την αγάπη και τον έρωτα, τη νοσταλγία, την εκμυστήρευση και τη θρησκευτική κατάνυξη ως την πικρία, την απογοήτευση, τη διαμαρτυρία και το συγκρατημένο παράπονο στους τόνους και τους ειρμούς μιας ποιητικής διαλεκτικής. Σ' όλο το εύρος και το βάθος της συλλογής κυριαρχεί μια αβίαστη φιλοσοφική διά- θεση, προσθέτοντας βάρος και ικμάδα στα γραφόμενα, χωρίς να αφαιρεί ωστόσο από την ποι- ητικότητα τους την έξαρση και τον λυρισμό. Ούτε και η επένδυσή τους σε πολλούς στίχους με έναν ιδιότυπο γλωσσικό κώδικα μιας επιδέξια αναπροσαρμοσμένης φυσιογνωστικής ορολογίας στα ποιητικά δρώμενα, απήχηση του γνωστικού αντικειμένου του, ποιητικά καθιστά απρόσιτα και δύσκαμπτα. Απεναντίας, μια τέτοια γλωσσική πρωτοτυπία επαυξάνει και διανθίζει ακόμη περισσότερο την ποικιλία και τον πλούτο της ποιητικής του έκφρασης. Κι αν ωστόσο, ο ποιη- τής υποψιάζεται κάποιες ενδεχόμενες λεκτικές δυσκολίες, σπεύδει στο τέλος με τις επεξηγήσεις που δίνει μέσα από τις «νύξεις» και το «γλωσσάρι» να εξομαλύνει για να μη χάσει έτσι την επι- κοινωνία και τον διάλογο με τον αναγνώστη.

Η ποίηση, γενικά, που ο Ανδρέας Χατζηχαμπής μας μεταδίδει «απ' τ' αλωνάκι της σιγής» όχι απλώς μας πείθει για την αλήθεια και τη γνησιότητα των μνημάτων της, αλλά και μας καθι- στά εήκοους δέκτες των πιο λεπτών κραδασμών και των άπειρων αποχρώσεών της. Κι ας με ταπεινότητα και μετριοφροσύνη υπογραμμίζει για τον εαυτό του ότι «δε γράφει ποιήματα» και πως «ήταν τόσο ευτελή τα κτιστικά» «για να διέλθει απ' τ' αλωνάκι της σιγής» στα δύο τελευ- ταία ποιήματα. Από τα λίγα αλλά σημαδιακά πιο πάνω, πιστεύω, ότι όχι μόνο μπόρεσε να διέλ- θει «απ' τ' αλωνάκι της σιγής», αλλά και να μεταβάλει τη δική του σιγή σε καθαρία φωνή, αρθρώνοντας τον δικό του ποιητικό λόγο.

Επιλέγουμε ένα ελάχιστο ποιητικό παράθεμα, για να 'ναι ο αψευδής μάρτυρας της σύντο- μης αυτής κριτικής αποτίμησής μας:

Ποιο κύτταρο του σώματός μας
Θα δεχθεί να βαδίσει επί κρανίου τόπον;
Πώς να βγούμε απ' τ' αλωνάκι μας
Όσοι στα γόνατα των λουλουδιών κοιμηθήκαμε
Όσοι μετουσιώνουμε τον ήλιο
Στο περιβόλι των χρωμάτων, των αρωμάτων, των κελαηδισμών,
Όσοι μέλισσες επικονιάζουμε τους ανθήρες στον ύπερο
Για τη σπορά της άνοιξης,
Για των πουλιών την ατάραχη μετανάστευση.
Αρνούμαι στις γης μου την κένωση μέτοχος να γενώ.

(Από το ποίημα «Η άρνηση ενός νέου»)

Ρόη Παπαγγέλου: «Τὸ Κυπριακὸ Ἰδιώμα», (Λεξικό), ἐκδόσεις «Ἰωλκός», Ἀθήνα 2001, σελίδες 1406+51 Εἰσαγωγή.

Ἔργο - σταθμὸς γιὰ τὴν Κυπριακὴ διάλεκτο εἶναι τὸ ἀνὰ χεῖρας λεξικὸ τοῦ Ρόη Παπαγγέλου ποῦ ἐπιγράφεται «Τὸ Κυπριακὸ Ἰδιώμα». Προῖον δὲ μακρῶς καὶ πολύμοχθῆς ἐρεῦνης ἀποτελεῖ μὴν ἀληθινὴ κιβωτὸ ὄχι μόνον τῆς ντοπιολαλιᾶς τῆς Μεγαλονήσου ἀλλὰ καὶ τοῦ εὐρύτερου χώρου τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσῃς. Ὁ Ρόη Παπαγγέλου μὲ ἐκπληκτικὴ μεθοδικότητα καὶ ὑπομονὴ δὲν ἀρκεῖται μόνον νὰ καταγράψῃ τὶς Κυπριακὰς λέξεις ποῦ συναντᾶ μὰ καὶ μᾶς ὑπενθυμίζει μὲ θαυμαστὴ σοφία τὴν ἐτυμολογικὴν τὴν προέλευση. Ἔτσι τὸ ἔργο αὐτὸ ποταμὸς, γίνεται ἓνα σημαντικὸ χρηστικὸ ἐργαλεῖο γιὰ ὅσους ἐπιθυμοῦν νὰ γνωρίσουν σὲ βάθος τὸν λεξιλογικὸ πλοῦτο τῆς Κύπρου. Ἐν τέλει δὲ μᾶς δίνει καὶ τὴν Ἀγγλικὴ ἀπόδοση τῶν ὑπαρχόντων ἐνταῦθα λέξεων καὶ ἐννοιῶν ὁ καλὸς αὐτὸς λεξικογράφος.

Οἱ ἐκδόσεις «Ἰωλκός», καὶ προσωπικὰ ὁ Κώστας Κορίδης, συνέβαλαν ἀποφασιστικὰ στὴ δημιουργία αὐτοῦ τοῦ ἐκδοτικοῦ ἔθλου. Διότι περὶ ἐκδοτικοῦ ἔθλου πρόκειται. Στὶς 1406 σελίδες αὐτοῦ τοῦ Λεξικοῦ προβάλλει ἀνάγλυφα μιὰ ἄλλη διάσταση τοῦ Ἑλληνισμοῦ παραγνωρισμένη ἀπὸ τὸ μητροπολιτικὸ κέντρο. Ἐνῶ οἱ 51 σελίδες τῶν «Προλεγομένων» συμβάλλουν οὐσιαστικὰ στὴν κατανόηση αὐτοῦ τοῦ ιδιώματος, ἀφοῦ στοιχειωθετοῦν μὴν ἐντελέστατη εἰσαγωγή στὴν φωνητικὴ, στὸ συντακτικὸ, τὴν γραμματικὴ ἀλλὰ καὶ στὸ ὑπάρχον λεξιλόγιο. Ὁ Ρόη Παπαγγέλου προσφέρει μὲ τὸ παρόν του «Κυπριακὸ Ἰδιώμα» μὴν πρωτοποριακὴ ἐπιστημονικὴ ἐργασία ἄγνωστη μέχρι τώρα στὴν πραγματικότητα τῶν Κυπριακῶν Γραμμάτων. Ἡ σαραντάρχη, σχεδόν, συγγραφή τοῦ παρόντος Λεξικοῦ εἶναι τὸ ἐχέγγυο τῆς ἐπιτυχίας τοῦ λαμπροῦ αὐτοῦ πονηροῦ πονήματος, ποῦ προλογίζει μὲ ἰδιαίτερη θέρημ ὁ ὑπουργὸς Παιδείας καὶ Πολιτισμοῦ τῆς Κυπριακῆς Δημοκρατίας κ. Οὐράνιος Μ. Ἰωαννίδης. Καὶ ὄχι ἄδικα, βεβαίως. Ἀφοῦ τὸ ἀποτέλεσμα ξεπερνᾶ πᾶσα συγγραφικὴ καὶ ἐκδοτικὴ προσδοκία. Ἀξίζουσιν, λοιπόν, θερμὰ συγχαρητήρια τόσοσιν σὺντάκτῃ του λεξικοῦ Ρόη Παπαγγέλου ὅσον καὶ στίς ἐκδοσεῖς «Ἰωλκός» γιὰ τὴν προσφορὰ τους σὺν Κυπριακὸν πολιτισμό.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΠΕΤΡΟΠΟΥΛΟΣ

Διονύση Μαρκαντωνάτου: *Φλόγες καὶ Ανταύγειες*, (Αφηγήματα καὶ Αλληγορίες), Ἐκδόσεις Παπαζήση, Ἀθήνα 2002.

Λάβαμε τὸ βιβλίον τοῦ κεφαλόνιθῃ συγγραφέα Διονύση Μαρκαντωνάτου «*Φλόγες καὶ Ανταύγειες* (Αφηγήματα καὶ Αλληγορίες)», με τὴν ἀφιέρωση «αντίδωρο Πνεύματος ἀπ' τὰ Ἐπτάνησα στὴν Κύπρον».

Στον πρόλογόν του ὁ συγγραφέας ἀπειθύνεται στον ἀναγνώστη καὶ δίνει, πιστεύουμε βασικά χαρακτηριστικὰ τοῦ ἔργου καὶ τῶν πηγῶν τῆς ἐμπνευσῆς του: «Τὰ μικρὰ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀναγνώσματα ποῦ κάποτε εἶναι συμβολικὰ ἢ ἀλληγορικὰ γράφτηκαν σὲ δύο φάσεις Μῦθος, συμβολισμὸς καὶ ἱστορία ἀκολουθοῦνται..... Βαδίζω καὶ συγγράφω κι ἀχνοχρωματίζω... Το παρόν βιβλίον γράφω καὶ κάνω προσφορὰ στα παιδιά μου καὶ στα παιδιά του κόσμου, μα εἶναι ταυτόχρονα κι ἀνάγκη γιὰ ἓνα πολιτικὸ μνημόσυνο στο δικό μου πατέρα».

Νομίζουμε πως με τὰ λίγα τούτα ποῦ ἀναφέραμε μποροῦμε νὰ στοιχειοθετήσουμε ὅλη τὴ φιλοσοφία καὶ τὴ λογοτεχνικὴ μορφὴ τοῦ βιβλίου: μικρὰ ἀναγνώσματα, ἀποσταγμένους, λιτὸς λόγος με ἀφθονὴ συναισθηματικὴ φόρτιση, με ποιητικὰς ἀποχρώσεις ποῦ υποβάλλουν καὶ ταυτόχρονα ἀναπαύουν τὸ πνεῦμα, καθὼς ἀτενίζουν θετικὰ τὴν ἀνακύκλιση τῆς ζωῆς, μνημόσυνο στον πατέρα του, ἀλλὰ καὶ μελλοντικὴ ἐλπίδα στὴν αὐριανὴν γενιά, τὰ παιδιά.

Ἱστορικὰς μορφὰς ὅπως ὁ Εὐδοξος, ὁ Εὐγνώμων, ἡ Φρύνη, μυθικὰ πλάσματα, ἡ Ἀταλάντη, ἡ Νιόβη, ὁ Νάρκισσος, ἱστορικὰς ζωῆς ἢ καθημερινὰ φαινόμενα καὶ πλάσματα τῆς φύσης, ζῶα τό-

ποι, πουλιά, ιστορίες ανθρώπων, παρελαύνουν στα σύντομα αφηγήματά του για να πλουτύνουν την ψυχή μας, ν' αποκαλύψουν την ομορφιά του κόσμου και να θρέψουν την ελπίδα μας.

Τι ακριβώς εννοούμε με τα πιο πάνω θα τα δώσουμε μ' ένα δείγμα γραφής. Το απόσπασμα είναι από το αφήγημα «Νύχτα»: ώρα μεσάνυχτα κι ο παππούς διηγείται στην εγγονή του ένα παραμύθι, βγαλμένο μέσ' από την πείρα και τη βιοσοφία του.

– Ο μύθος μου είναι μύθος αιώνων, μύθος καιρών. Η Νύχτα και η Μέρα είναι οι δίδυμες αδελφές της ζωής που δεν μπορούν να συνυπάρξουν.

– Γιατί παππού;

– Γιατί είναι ο Νόμος της Κίνησης που δεν επιτρέπει την συμπίρρευση. Η μέρα είναι η μάνα της δράσης, λούζει με το φως και ξυπνά υπάρξεις. Μα χρειάζεται και η ξεκούραση και ο Ύπνος. Χρειάζεται και το όνειρο, χρειάζεται και η ελπίδα. Χρειάζεται και η φθορά.

– Γιατί παππού;

– Γιατί έτσι θέλει ο Μεγάλος Ρυθμός των πάντων. Και ο Αιώνιος Νόμος. Αν όλα ήταν άφθαρτα, η ζωή θ' απολιθωνόταν. Μα μες στη φθορά κρύβεται και η αφθαρσία. Το Φως και το Νερό και ο Σπόρος είναι τα μόνα μεγάλα και προαιώνια. Αθάνατα.

– Ποιος στο δίδαξε αυτό παππού;

– Η Νύχτα για την τιμή της Μέρας. Και καρτερώ την αυγή για την προσευχή μου στον Ήλιο. Αυτός σαν ζωοδότης παιδί μου, είναι και θεία Δύναμη. Θεός!

Με όσα προηγήθηκαν διασαφηνίζεται πιστεύουμε και το «αλληγορικό» του τίτλου.

Ιδιαίτερα θα θέλαμε να παρατηρήσουμε και να επαινέσουμε στα αφηγήματα του Διονύση Μαρκαντωνάτου την έλλειψη φλυαρίας, τη λιτότητα, την πυκνότητα, το πολυσήμαντο του λόγου που πολλές φορές υποβάλλει λυτρωτικά αισθήματα στον αναγνώστη. Τον ευχαριστούμε που είχε την καλοσύνη να μας το αποστείλει κι ευχόμαστε παρόμοια πνευματικά αθλήματα και στο μέλλον.

ΑΝΔΡΕΑΝΗ ΗΛΙΟΦΩΤΟΥ

ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ ΠΟΡΦΥΡΑΣ ΣΤΗΝ ΚΥΠΡΟ

(Της γλυκείας χώρας Κύπρου)

Το τριμηνιαίο περιοδικό *Πόρφυρα* που εκδίδεται στην Κέρκυρα από το 1980 έχει αφιερώσει το 105ο Τεύχος του (Οκτώβρης-Δεκέμβρης 2002) στη Λογοτεχνία της Κύπρου.

Το αφιέρωμα ανατέθηκε στον *Πόρφυρα* από το Υπουργείο Πολιτισμού στα πλαίσια συνεργασίας Ελλάδας - Κύπρου στον τομέα του Πολιτισμού για τα έτη 2001-2003. Έχει γενικό θέμα: «Μεταπολεμική Ελληνική Λογοτεχνία και Κύπρος» (ορισμένες πτυχές), με συμμετοχή ελλαδιτών και κυπρίων συγγραφέων.

Εισαγωγικά επεξηγείται ως εξής το θέμα: «Ξεκινάμε από το αναμφισβήτητο ότι κάθε αφιέρωμα δίνει απλώς το έναυσμα για περαιτέρω διερευνήσεις. Στεκόμαστε γι' αυτό σε ορισμένες πτυχές του μεγάλου θέματος «Μεταπολεμική Ελληνική Λογοτεχνία και Κύπρος» και αναμένου-

με ότι θα φανούμε χρήσιμοι στον μελλοντικό μελετητή. Διευκρινίζουμε πως με τον όρο «Μεταπολεμική Λογοτεχνία» νοούμε εδώ ευρύτερα τη λογοτεχνία που γράφτηκε μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο κι όχι αποκλειστικά αυτήν που γράφτηκε από συγγραφείς των μεταπολεμικών γενεών.

Έχοντας τα δεδομένα αυτά μεριμνήσαμε ώστε: να καλυφθεί εισαγωγικά ή σε ευρύτερο χρονικό φάσμα επισκόπηση των συγκλίσεων-αποκλίσεων στη λογοτεχνία εθνικού κέντρου και Κύπρου, στη συνέχεια να διαφανούν ενδεικτικά κάποιες επάλληλες συγγραφικές πορείες, να επισημανθούν, ενδεικτικά και πάλι, απηχήσεις δύο σημαδιακών ιστορικών φάσεων (απελευθερωτικός αγώνας - τουρκική εισβολή) και τέλος να παρασχεθεί στον πληροφορημένο αναγνώστη κριτικό και βιβλιογραφικό διάγραμμα.

Κάτω απ' αυτές τις γενικές συντεταγμένες, αφού προηγηθεί μια γενική εισαγωγή με τίτλο «Η Ελληνική Λογοτεχνία στο Κέντρο και στην Κύπρο» Συγκλίσεις και Αποκλίσεις, γραμμένη από τον Κώστα Στεργιόπουλο στην οποία γίνεται μια αναδρομή στις διάφορες περιόδους της λογοτεχνίας της Κύπρου από τον ενδέκατο αιώνα μ.Χ., ακολουθεί η κυρίως ύλη χωρισμένη σε τρεις ενότητες:

Η πρώτη με τίτλο: Πορείες παράλληλες - διάλογοι, περιλαμβάνει τις εργασίες των:

Νίκου Ορφανίδη: «Ν.Δ. Καρούζος - Νίκος Γαβριήλ Πεντζίκης: Δύο Μυστικά Κείμενα για την Κύπρο». Πρόκειται για τον αποκαλυπτικό σχολιασμό δύο κειμένων, του «Ελληνές εσμεν» του Καρούζου και του «Κύπριου Εκκλησιασμού» του Πεντζίκη που δημοσιεύτηκαν το 1981 στο αφιέρωμα Δεσμός - Σύνδεσμος, Επετηρίδα αδελφούσνης Κύπρου - Ελλάδας: τον τόμο εξέδωσε στην Αθήνα το περιοδικό «Ευθύνη».

Κώστα Νικολαΐδη: Νίκος Νικολαΐδης, Στρατής Τσίρκας, Γιώργος Φιλίππου Πιερίδης (Επάλληλες πορείες και διαπλοκές).

Λουΐζας Χριστοδουλίδου: Πίτσα Γαλάζη: «Ωριμάζω τα ρόδια για το αίσιο». Το κείμενο αναφέρεται στην ποιητική συλλογή «Τα πουλιά του Ευστόλιου και ο Έγκλειστος» της Πίτσας Γαλάζη και στο πώς η Γαλάζη έχει αφομοιώσει την ελυτική ποίηση κυρίως το «Άξιον Εστί».

Η δεύτερη ενότητα με τίτλο: Στα χρόνια του Αγώνα περιλαμβάνει τις εργασίες των:

Αλεξάνδρας Μπουφέα: «Το Σταυρωμένο Νησί» ή η Κύπρος του Μενέλαου Λουντέμη. Το κείμενο παρουσιάζει τις τρεις ποιητικές συλλογές του Λουντέμη για την Κύπρο: «Τραγουδά για την Κύπρο» (1956), «Όρκος Λευτεριάς» (1965), «Νεκρολογία στα Ενωμένα Έθνη» (1974) που συγκεντρώθηκαν υπό τον τίτλο «Θρηνολόι και Άσμα για το Σταυρωμένο νησί» κι εκδόθηκαν ταυτόχρονα με το «Ύμνος και Θρήνος για την Κύπρο» του Ρίτσου.

Δημήτρη Αγγελάτου: Το τραγικό και το «μυθιστόρημα του Κυπριακού Αγώνα»: η ποιητική της Χάλκινης Εποχής του Ρ. Ρούφου.

Περικλή Παγκράτη: Κυπριακός Αγώνας: κάποιες απηχήσεις του στην Κέρκυρα.

Η τρίτη Ενότητα με τίτλο: Μετά την εισβολή, περιλαμβάνει τις εργασίες των:

Γιάννη Κουβαρά: Η κυπριακή τραγωδία στην Ελλαδική ποίηση (1974-2001).

Αναφέρεται στις σχέσεις του Κέντρου με την Κύπρο και σε ποιητές Ελλαδίτες που τραγούδησαν την Κύπρο από τον Παλαμά, τον Σεφέρη, τον Ρίτσο κ.ά. όπως και σε κύπριους ποιητές.

Γιώργου Κεντρώτη: Ο «Ύμνος και θρήνος για την Κύπρο» του Γιάννη Ρίτσου.

Γιώργου Παπαντωνάκη: Το παραμύθι της Κοκκινოსκουφίτσας και η Κύπρος (Ιστορικοί

απόηχοι σε κείμενα της Παιδικής Λογοτεχνίας) και το τεύχος τελειώνει με Κριτικά-Βιογραφικά, γραμμένα από τους:

Λευτέρη Παπαλεοντίου: Ελλαδικές υποδοχές της κυπριακής λογοτεχνίας στα μεταπολεμικά χρόνια, και

Γιώργου Μύαρη: Αφιερώματα εντύπων στην Κύπρο και τη λογοτεχνία της.

Όλες οι εργασίες διακρίνονται για την ποιότητα, το υψηλό τους επίπεδο, την ευρεία επιστημονική γνώση και κριτική κατοχύρωση του αντικειμένου τους· μερικές μάλιστα είναι ολοκληρωμένες μελέτες που αναδεικνύουν τους συγγραφείς τους αξιόλογους μελετητές της λογοτεχνίας μας τόσο του Κέντρου όσο και της Κύπρου. Αξίζει να συγχαρούμε και να ευχαριστήσουμε και το Υπουργείο Πολιτισμού αλλά και τη Διεύθυνση του Περιοδικού για το τόσο σημαντικό και καθ' όλα άρτιο αυτό αφιέρωμα στην Κύπρο και τη λογοτεχνία της.

ΑΝΔΡΕΑΝΗ ΗΛΙΟΦΩΤΟΥ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Ιανουάριος 2003 - Μάρτιος 2003

ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ

Στο εντευκτήριο της Εθνικής Εταιρείας των Ελλήνων Λογοτεχνών, οδός Ιπποκράτους 63, έγιναν τον μήνα Ιανουάριο κάθε Δευτέρα και ώρα 7 μ.μ. οι ακόλουθες εκδηλώσεις:

13 Ιανουαρίου Τιμητική βραδιά: «Εξήντα χρόνια από το θάνατο του ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ».

Ομιλητές οι κ.κ.:

ΚΑΡΟΛΟΣ ΜΗΤΣΑΚΗΣ, με θέμα: «Ο Παλαμιάς ως Πετραρχικός ποιητής».

ΚΩΣΤΑΣ ΣΑΡΔΕΛΗΣ, με θέμα: «Ο Κώστας Σαρδελής θα παρουσιάσει το τετράτομο έργο του: «Ο ασάλευτος ταξιδιώτης - Το χρονικό μιας εποχής: Δώδεκα χρόνια έρευνας και σύνθεσης».

Κυριακή 19/1/2003 Εντευκτήριο Ε.Ε.Ε.Λ.

20.30 Κόψιμο Πρωτοχρονιάτικης πίτας.

(Μόνο για τα μέλη και τους συνοδούς τους). Λεπτομέρειες σε ειδική εγκύκλιο.

Δευτέρα 20/1/2003 Εντευκτήριο Ε.Ε.Ε.Λ.

19.00 Ομιλία της κας ΑΝΝΑΣ ΚΕΛΕΣΙΔΟΥ, με θέμα:

«Το Σικελιανικό μήνυμα της ελληνικότητας και η επικαιρότητα του».

Τετάρτη 22/1/2003 Γενική Συνέλευση των Μελών

– Διοικητικός και οικονομικός απολογισμός.

– Αρχαιρεσίες.

– Έγχιση νέων μελών.

Στο Δ.Σ. της Εταιρίας εξελέγησαν οι ακόλουθοι:

Ευάγγελος Μόσχος, Παν. Χατζηγιάκης, Βασ. Βιτζαξής Κάρολος Μητσάκης, Νίκη Λαδάκη - Φιλίππου, Μιχ. Μερακλής, Κώστας Σαρδελής, Γιολάντα Πατεράκη, Μάρω Στασινοπούλου, Δ. Μαγκλιβέρας και Γ. Λεονάρδος.

Δευτέρα 27/1/2003 Ομιλία της κας ΕΛΕΝΗΣ ΚΑΛΛΙΑ, με θέμα:

«Η τιμωρία του έρωτα στην ελληνική λογοτεχνία».

Πέμπτη 9/1/2003
7.00 μ.μ.

Στην Ακαδημία Αθηνών έγινε η εγκατάσταση του προέδρου της Ακαδημίας Γρηγόριου Σκαλκιά και του Αντιπροέδρου Σπυρίδωνος Ιακωβίδη.

Ομιλία του νέου προέδρου «Η πρόκληση του γήρατος στον 21ο αιώνα».

Τετάρτη 15/1/2003
6.00 μ.μ.

Οι εκδόσεις «Ιωλκός» παρουσίασαν την ποιητική συλλογή της Έφης Γιακανίκη - Κοκόλια «Επάγγελμα Άνθρωπος». Η εκδήλωση έγινε στο βιβλιοπωλείο ΠΑΤΑΚΗ. Μίλησαν ο Κώστας Γεωργουσόπουλος καθηγητής θεατρολογίας, συγγραφέας - κριτικός και ο ποιητής συγγραφέας Γιώργος Φερεντίνος. Ποιήματα απήγγειλε η ποιήτρια Αγγελική Συρρή - Στεφανίδου.

Δευτέρα 20/1/2003
6.00 μ.μ.

Οι εκδόσεις «Ιωλκός» παρουσίασαν τη συλλογή διηγημάτων του Θανάση Παπαθανασόπουλου «Κυνηγοί και Θηράματα». Μίλησαν ο φιλόλογος Σοφοκλής Δημητρακόπουλος και ο συγγραφέας Κώστας Σαρδελής. Αποσπάσματα διάβασε ο ηθοποιός Νίκος Κούρος.

Πέμπτη 30/1/2003
7.00 μ.μ.

Εγκαίνια της Έκθεσης του ζωγράφου Απόστολου Κυρίτση στη Γκαλερί ΖΥΓΟΣ.

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ

Η Εθνική Εταιρία των Ελλήνων Λογοτεχνών έκαμε τις ακόλουθες εκδηλώσεις στο εντευκτήριό της και κάθε Δευτέρα ώρα 7 μ.μ.

Δευτέρα 3/2/2003 Τιμητική βραδιά για την κα ANNA ΣΑΦΙΛΙΟΥ.

Μίλησαν οι κυρίες NENA ΠΑΤΡΑ και ΣΟΥΛΑ ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΥ.

Δευτέρα 10/2/2003

Ομιλία του κ. ΜΙΧΑΛΗ ΜΕΡΑΚΛΗ, με θέμα: «Το έργο της ΜΑΡΓΑΡΙΤΑΣ ΔΑΛΜΑΤΗ».

Δευτέρα 17/2/2003

Ομιλία του κ. ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΡΑΝΗ, με θέμα: «Ευγένιος Μοντάλε, ένας μεγάλος Ιταλός ποιητής».

Δευτέρα 24/2/2003

Ομιλία του κ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΛΑΖΑΡΟΠΟΥΛΟΥ, με θέμα: «Ο Σολωμός κι οι αρνητές του».

Τρίτη 4/2/2003
7.00 μ.μ.

Στη Στοά του βιβλίου παρουσιάστηκε το έργο του λογοτέχνη Θανάση Παπαθανασόπουλου. Χαιρέτησαν οι κ.κ. Χρίστος Κουλούρης, διευθυντής «Νέας Σκέψης», Μιχάλης Σταφυλάς, διευθυντής «Πνευματικής Ζωής», Μόσχος Κεφάλας, εκδότης - διευθυντής «3ης Χιλιετίας», Ελένη Βαχάρη, πρόεδρος του Συλλόγου «Οι φίλοι του Μουσείου Δροσίνη».

Ομιλητές οι κ.: Δημήτρης Καραμβάλης, ποιητής-δοκιμογράφος, Δημήτρης Κράνης, ποιητής-δοκιμογράφος, Αλέκος Ε. Φλωράκης, ποιητής-λαογράφος. Απαγγέλλουν οι κ.: Άννα Πολυτίμου και Δημήτρης Πετράτος. Συντονίζει: κ. Κώστας Καρούσος.

Την εκδήλωση οργάνωσαν το Πολιτιστικό Κέντρο εργαζομένων Ε.ΥΔ.Α.Π. - Οι Φίλοι του Μουσείου Δροσίνη - Νέα Σκέψη - Πνευματική Ζωή - 3η Χιλιετία.

Τετάρτη 5/2/2003
8.00 μ.μ.

Στη Στοά του Βιβλίου, το Σπίτι της Κύπρου και οι εκδόσεις ΝΕΦΕΛΗ οργάνωσαν βραδιά αφιερωμένη στον Θεοδόση Νικολάου με την ευκαιρία της κυκλοφορίας του βιβλίου του «Το Σπίτι». Μίλησε ο φιλόλογος - λογοτέχνης κ. Κυριάκος Πλησής με θέμα «Ο ποιητής Θεοδόσης Νικολάου». Ποιήματα διάβασαν ο ομιλητής και ο ίδιος ο ποιητής.

Τρίτη 4/2/2003
7.00 μ.μ.

Η Ακαδημία Αθηνών σε Έκτακτη Συνεδρία της οργάνωσε ομιλία του ακαδημαϊκού Τάσου Αθανασιάδη με θέμα «Βίκτωρ Ουγκώ 200 χρόνια από τη γέννησή του».

Παρασκευή 7/2/2003
8.00 μ.μ.

Το σπίτι της Κύπρου και οι Εκδόσεις Καστανιώτη οργάνωσαν στην αίθουσα εκδηλώσεων του Ιδρύματος Γουλανδρή - Χορν την παρουσίαση του βιβλίου της Σούλας Ζαβού «Τα πολιτικά κόμματα της Κύπρου στον 20ό αιώνα». Χαιρετισμό απηύθυνε ο κ. Λεωνίδας Παντελίδης, Πρόεδρος της Κ.Δ. στην Αθήνα. Μίλησαν ο κ. Ουράνιος Ιωαννίδης, Υπουργός Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου και ο κ. Προκόπης Παυλόπουλος, καθηγητής, Κοινοβουλευτικός Εκπρόσωπος της Νέας Δημοκρατίας.

Σάββατο 8/2/2003
12.30 μ.μ.

Το σπίτι της Κύπρου οργάνωσε στην Αίθουσα της Στοάς Βιβλίου την παρουσίαση του λευκώματος «Κωνσταντίνος Σπυριδάκης - 100 χρόνια από τη γέννησή του» από τον Υπουργό Παιδείας και Πολιτισμού κ. Ουράνιο Ιωαννίδη. Μίλησε ο κ. Σταύρος Πάνου, καθηγητής Πανεπιστημίου Μονάχου και Ρεγκενσμπουργκ με θέμα: «Τρεις εικόνες - μνήμη από τη ζωή του Κωνσταντίνου Σπυριδάκι». Αποσπάσματα από ομιλίες του Κωνσταντίνου Σπυριδάκι διάβασε η Μορφωτική Λειτουργός Α' κα Νάντια Στυλιανού. Αντιφώνησε ο κ. Ανδρέας Σπυριδάκης υιός του Κ.Σ. και ευχαρίστησε εκ μέρους της οικογένειας όλους τους συντελεστές της εκδήλωσης.

Δευτέρα 17/2/2003
8.00 μ.μ.

Οι εκδόσεις ΚΕΔΡΟΣ και οι εκδόσεις ΛΙΒΑΝΗ οργάνωσαν εκδήλωση για τη ζωγραφική του Αλέξη Κυριτσόπουλου στο Μουσείο Μπενάκη. Αφορμή οι εικονογραφήσεις των βιβλίων «ΤΑ 31 ΚΟΥΔΟΥΝΑΚΙΑ» Κέδρος 2002 και «ΕΛΑΦΡΟΠΑΤΗΤΑ» Λιβάνης 2002. Μίλησαν: Η Ελισάβετ Πλέσα, ιστορικός τέχνης, ο Δημήτρης Νόλλας συγγραφέας, ο Αλέκος Λεβίδης ζωγράφος και ο μουσικοσυνθέτης Νίκος Ξυδάκης.

Τρίτη 18/2/2003
7.00 μ.μ.

Η Ακαδημία Αθηνών σε έκτακτη συνεδρία της οργάνωσε ομιλία του ακαδημαϊκού Δημήτριου Τριχόπουλου «Η υγεία των Ελλήνων: Σήμερα και Αύριο».

Δευτέρα 24/2/2003
8.00 μ.μ.

Οι Εκδόσεις Σαββάλα και το βιβλιοπωλείο ΒΙΒΛΙΟρυθμός παρουσίασαν το βιβλίο «Στα Σταυροδρόμια του Νεοελληνικού Λόγου» σε διεύθυνση και επιμέλεια Τάκη Μενδράκου στο χώρο του βιβλιοπωλείου. Επίσης παρουσίασε τους ακόλουθους συγγραφείς και τα βιβλία τους.

Το διήγημα Χριστόφορος Μηλιώνης, Μοντερνισμός και Πρωτοπορίες Γ.Δ. Παγανός, Θεωρία της Λογοτεχνίας και Νεοελληνική Λογοτεχνική Κριτική Μαρία Κ. Πεσκετζή, Ελληνική Ταξιδιωτική Λογοτεχνία Αννίτα Π. Παναρέτου. Τη συζήτηση συντόνισε ο διευθυντής της σειράς Τάκης Μανδράκος.

Παρασκευή 28/2/2003 Στη Στοά του Βιβλίου έγινε αφιέρωμα στο έργο και την προσωπικότητα του Ι.Μ. Παναγιωτόπουλου. Ομιλητές οι κ.: Θ. Παπαθανασόπουλος, Χ. Κουλούρης, Μ. Σταφυλάς, Δημ. Καραμβάλης, Δημ. Κράνης, Νίκος Δανδής που οργάνωσαν το Πολιτιστικό Κέντρο Εργαζομένων Ε.ΥΔ.Α.Π. - Οι φίλοι του Μουσείου Δροσίνη - Νέα Σκέψη - Πνευματική Ζωή - 3η Χιλιετία.

ΜΑΡΤΙΟΣ

Στο Εντευκτήριο της Εθνικής Εταιρίας έγιναν τον μήνα Μάρτιο κάθε Δευτέρα και ώρα 7 μ.μ. οι ακόλουθες διαλέξεις/ομιλίες:

- Δευτέρα 3/3/2003* Ομιλία της κας Αγγελικής Βαρελλά: «Πώς γράφεται ένα παιδικό βιβλίο».
- Τετάρτη 12/3/2003* Ομιλία του κ. Στέλιου Αρτεμάκη με θέμα: «Από το ταξιδιωτικό έργο του Ουράνη και του Μυριβήλη».
- Δευτέρα 17/3/2003* Ομιλία του κ. Παύλου Τουτουζά.
- Δευτέρα 31/3/2003* Ομιλία της κας Λίνας Γαρυφαλλάκη-Νικολάου με θέμα: «Βασίλης Κούρης»: Ένας ευαίσθητος Έλληνας ποιητής και στοχαστής».
- Τρίτη 4/3/2003*
7.00 μ.μ. Στη Στοά Βιβλίου η Ένωση Αιτωλοακαρνανών Λογοτεχνών παρουσίασε την Ανθολογία Αιτωλοακαρνανών Λογοτεχνών (ποιητών-πεζογράφων) 1821-2002. Χαιρέτησαν οι κ.κ. Χρήστος Βαρελής, Υπουργός Μεταφορών και Επικοινωνιών (αρωγός της έκδοσης), Παναγιώτης Κοντός, Πανεπιστημιακός, Γενικός Γραμματέας Πανεπιστημίου Αθηνών. Μίλησαν οι: Γρηγόρης Κωσταράς, καθ. Πανεπιστημίου Αθηνών, με θέμα: Ποιητική Πράξη (Μία φιλοσοφική προσέγγιση), Χρήστος Κορέλας, συγγραφέας, με θέμα: Η αισθητική εξέλιξη της Αιτωλοακαρνανικής πεζογραφίας, Νικόλαος Μακρής, δρ. Φιλοσοφίας με θέμα: Ο ποιητικός λόγος. Ακολούθησε δεξίωση.
- Τρίτη 11/3/2003*
7.00 μ.μ. Η Ακαδημία Αθηνών σε Έκτακτη Συνεδρία της φιλοξένησε την ομιλία του αντεπιστέλλοντος μέλους της Λάμπρου Κοτσόρη με θέμα: «Περί Ηθικής των Επιχειρήσεων».
- Δευτέρα 17/3/2003*
7.00 μ.μ. Το Ελληνικό «Ρ.Ε.Ν.» οργάνωσε στη Θεατρική Βιβλιοθήκη του Κέντρου Μελέτης και Έρευνας Ελληνικού Θεάτρου - Θεατρικού Μουσείου, την ετήσια απονομή Βραβείων Δοκιμίου. Βραβεύτηκαν τα βιβλία: Έλσης Μπακονικόλα - Γιαμά: «Γκαμπριέλ Μαρσέλ, ο οδοιπόρος φιλόσοφος» και του Πολύβιου Μαρσάν «Ελένη Παπαδάκη» μια φωτεινή θεατρική πορεία με απροσδόκητο τέλος».
- Μίλησαν ο Πρόεδρος του Ελληνικού «Ρ.Ε.Ν.» Ακαδημαϊκός Τάσος Αθανασιάδης με θέμα: «Μνήμη Ελένης Παπαδάκη», ο Γενικός Γραμματέας του Ελλ. «Ρ.Ε.Ν.» κ. Κώστας Ασημακόπουλος με θέμα: «Το Ελληνικό «Ρ.Ε.Ν» και τα βραβεία του», και ο ακαδημαϊκός Ευάγγελος Μουτσόπουλος με θέμα: «Ο Γκαμπριέλ Μαρσέλ και το βιβλίο της Έλσης Μπακονικόλα-Γιαμά».
- Ακολούθησε δεξίωση.
- Παρασκευή 21/3/03* Ο Φιλολογικός Σύλλογος Παρνασσός εόρτασε στην Αίθουσα Κ. Παλαμά την εθνική επέτειο της 25ης Μαρτίου 1821. Τον πανηγυρικό λόγο εξεφώνησε ο πολιτειολόγος - κοινωνιολόγος κ. Δημήτριος Λουκά. Θέμα: 25η Μαρτίου: Η Μεγάλη Στιγμή του 1821». Απήγγειλε ο ηθοποιός Βασίλης Παπανίκας.

- Δευτέρα 24/3/2003*
7.00 μ.μ. Η Ακαδημία Αθηνών σε Πανηγυρική Συνεδρία εόρτασε την Επέτειο της 25ης Μαρτίου 1821. Μίλησε ο πρόεδρος της Ακαδημίας κ. Γρηγόριος Σκαλκιάς με θέμα: «Η Συμβολή της Μάνας στην Εθνεγερσία του 1821». Έκθεση Απονομής του Αριστείου των Καλών Τεχνών και Τιμητικών Διακρίσεων από τον Γενικό Γραμματέα κ. Νικόλαο Ματσανιώτη, Προκήρυξη του Αριστείου των Θετικών Επιστημών και Βραβείων.
- Παρασκευή 28/3/03*
8.00 μ.μ. Ο Φιλολογικός Σύλλογος «Παρνασσός» υποδέχθηκε τον κ. Γεώργιο Πηλίτση καθηγητή του Ελληνικού Κολλεγίου και της Θεολογικής Σχολής του Τιμίου Σταυρού Βοστώνης, ως αντεπιστέλλοντος μέλους του Συλλόγου. Ο τιμώμενος μίλησε με θέμα: «Γιώργος Σεφέρης, λίγες σκέψεις για το μυθιστόρημά του».
- Δευτέρα 31/3/2003*
7.00 μ.μ. Έγινε στο θέατρο «ΜΟΥΣΟΥΡΗ» παρουσίαση του πνευματικού έργου του ΗΛΙΑ ΑΠΛΑΔΙΑ, θεατρικού Συγγραφέα - Τεχνοκριτικού της Διεθνούς Εταιρίας Ελλήνων Λογοτεχνών, τακτικού Μέλους της Ακαδημίας Επιστημών, Γραμμάτων και Τεχνών Κατάνια Ιταλίας. Παρουσιάστηκαν και τα τελευταία θεατρικά έργα του «Μάνα της Κατοχής και της Ζωής» (1997), «Ο Βασιλιάς του Τίποτα» (2002), «Το Σύστημα» (2003).

ΝΙΚΗ ΛΑΔΑΚΗ - ΦΙΛΙΠΠΟΥ

Η ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΚΑΙ ΠΟΙΗΣΗ ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ

Γίνεται μια κίνηση για να διοργανωθεί συμπόσιο για την κυπριακή ποίηση από τα αρχαία χρόνια μέχρι σήμερα και να καθιερωθεί μια παγκόσμια ημέρα κυπριακής ποίησης στην Ελλάδα.

Για την ενημέρωση της παγκόσμιας κοινής γνώμης. Για να γνωρίσουν την Κύπρο από την πνευματική παραγωγή των Κυπρίων και όσων έχουν γράψει για την Κύπρο. Γιατί η Ελλάδα και η Κύπρος για χιλιάδες χρόνια με τους μαραθωνομάχους, τους Διγενήδες και τους ήρωές τους κατά τον 19ο και τον 20ο αιώνα υπήρξε το ακριτικό προπύργιο της Ευρώπης. Ο κυματοθραύστης που πάνω του έσπαγαν τα κύματα της ανατολής που ορμούσαν για να καταπιούν τη Δύση. Αυτό όμως η Ευρώπη το έχει ξεχάσει. Ας της το θυμίσει η ποίηση.

Να μια ωραία και θεάρεστη απασχόληση, αντί να καθόμαστε με σταυρωμένα χέρια ή να βγάζουμε τα δικά μας μάτια με τα ίδια μας τα χέρια, οι Έλληνες.

Υπάρχει ανταπόκριση. Ας βοηθήσουν όλοι και μετά την Κύπρο ας ακολουθήσουν και άλλοι τόποι με τη δική τους ποίηση.

Επικοινωνείστε μαζί μας.

Περιοδικό Νέα Αριάνη

ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΦΙΛΙΑΣ ΕΛΛΑΣ - ΚΥΠΡΟΣ

ΒΑΣ. ΟΛΓΑΣ 107, ΤΗΛ. 2310 830665

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

Αριθ. Πρωτ. 6 Θεσσαλονίκη 28-1-2003

Το Σωματείο Θεσσαλονίκης «ΣΥΝΔΕΣΜΟΣ ΦΙΛΙΑΣ ΕΛΛΑΣ - ΚΥΠΡΟΣ», προκηρύσσει Πανελλήνιο Διαγωνισμό για διήγημα με θέμα: «ΤΟ ΚΥΠΡΙΑΚΟ ΟΡΑΜΑ».

ΟΡΟΙ ΤΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ:

1. Το κείμενο του έργου πρέπει να είναι ανέκδοτο, δακτυλογραφημένο και όχι μικρότερο από 5 σελίδες, ούτε μεγαλύτερο από 10 σελίδες.
2. Να ταχυδρομηθεί με συστημένη επιστολή, σε 4 αντίτυπα και με την ένδειξη «ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ» στη διεύθυνση: ANNA ΘΕΟΦΥΛΑΚΤΟΥ Σοφοκλέους 4, Τ.Κ. 54633 Τηλ. 277467 (για τον Λογοτεχνικό Διαγωνισμό του Συνδέσμου Φιλίας «ΕΛΛΑΣ - ΚΥΠΡΟΣ».
3. Στον εξωτερικό φάκελο ο συγγραφέας θα αναφέρεται με ψευδώνυμο. Το πραγματικό του όνομα, η διεύθυνση, το τηλέφωνο και το ψευδώνυμο, θα αναγραφούν σε χωριστό χαρτί και θα τοποθετηθούν μέσα στο κείμενο, σε σφραγισμένο φάκελο.
4. Τα κείμενα να υποβληθούν μέχρι τις 31 Οκτωβρίου 2003.
5. Ειδική επιτροπή από δόκιμους λογοτέχνες θα οριστεί για την κρίση των έργων.
6. Τον διαγωνισμό αθλοθετεί η Νομαρχία Θεσσαλονίκης.
7. Θα απονεμηθούν:

A' Βραβείο 520€	A' Έπαινος 175€
B' Βραβείο 350€	B' Έπαινος 175€

Ο κ. Διονύσης Μαρκαντωνάτος μας έχει αποστείλει το βιβλίο του «Φλόγες και Ανταύγειες» (Αφηγήματα και Αλληγορίες), με την ακόλουθη συγκινητική σημείωση: *Εύχομαι για την Κύπρο μας ό,τι καλλίτερο. Ανήκω στη φοιτητική εκείνη γενιά τις δεκαετίες του '50 που αγωνίστηκε για την Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα, μαζί και με πολλούς συμφοιτητές μου Κυπρίους της εποχής εκείνης.*

Η Πνευματική Κύπρος παρακαλεί τον ποιητή του ποιήματος «Δακρύβρεχτο συλλείτουργο της Μείζονος Ύερας Συνόδου και δέηση για βροχές στο άνυδρο νησί – εύκτήριος διθύραμβος» – και άλλων ποιημάτων να μας γνωστοποιήσει το όνομά του, διότι τα ποιήματα ήταν ανυπόγραφα.

ΒΙΒΛΙΑ

Χρυσ. Τσιγκρίτση Κατσιανάκη: *Φωνές της Πέτρας*, ποιήματα 2001, *Εν θλίψει επλάτυνάς με*, ποιήματα 2002.

Τάσου Αριστοτέλους: *Παραμύθι της Σιερόλοττας*, 2002.

Ατάλ Μπιχάρι Βασπεϊ: *21 Ποιήματα*. Μετάφραση από τα Αγγλικά Γιώργου Μολέσκη και Πιαβάν Κ. Βάριμα. Έκδοση Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, 2002.

Θανάση Παπαθανασόπουλου: *Ποιήματα*, (τόμος τρίτος, Αθήνα 2002).

Διονύση Μαρχαντωνάτου: *Φλόγες και Ανταύγειες*, (αφηγήματα και αλληγορίες) 2002.

Μαρίας Μιχαηλίδου: *Ευγενία Παλαιολόγου Πετρώνα - Η Δέσποινα της λογοτεχνίας*, Λευκωσία 2002.

Γ. Κιτρομηλίδη, Β. Κορφιώτη, Γ. Κωνστάμπεη: *«Της Κερύνειας»*, Ποιητική Ανθολογία, Λευκωσία 2002.

Μυριάνθης Παναγιώτου Παπαονησιφόρου: *Τα φκίορα της μικροθαλασσιάς*.

Λάκη Δημητριάδη: *Δνισμός*, ποιήματα, Λευκωσία 2002.

Πρακτικά Β΄ Συμποσίου Μεταφραστών: Πολιτιστικές Υπηρεσίες Υπουργείου Παιδείας και Πολιτισμού, Λευκωσία 2002.

Ανδρούλας Νεοφύτου - Μούζουρου: *«Μια κόρη απ' τα βουνά μας»*, Κύπρος 2003.

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ

Φηγός, τεύχος 14, Καλοκαίρι-Φθινόπωρο 2002, τεύχος 15, Χειμώνας 2002.

Καλλαρρυτιώτικα Νέα: Σεπτέμβριος - Οκτώβριος, Νοέμβριος - Δεκέμβριος 2002.

Σύνδεσμος: Νοέμβριος 2002, τεύχος 373.

Φωνή της Ορθοδοξίας: Τεύχος 274, Σεπτέμβριος 2002.

ΑΝΕΥ: Φθινόπωρο 2002.

Νέα σκέψη: Δεκέμβριος 2002, τεύχος 450

Τριφυλιακή Εστία: Τεύχος 120.

Σύνδεσμος: Δεκέμβριος 2002, τεύχος 374, Ιανουάριος 2003, τεύχος 375.

Σύνδεσμος: Φεβρουάριος 2003.

Ιθάμη: Τεύχος 47, Δεκέμβριος 2002.

Φωνή Ορθοδοξίας: Οκτώβριος 2002.

Ελεύθερη σκέψη: Φύλλο 33, Οκτώβριος 2002.

Αιολικά Γράμματα: Σεπτέμβριος - Οκτώβριος 2002.

Ερευνώντας: Τεύχος 12, Νοέμβριος 2002.

Λαογραφική Κύπρος: Γενάρης - Δεκέμβριος 2003, τεύχος 53.

Πανόραμα Λαογραφίας: Τόμος Ζ, Χρυσάνθου Στ. Κυπριανού, επιμέλεια Παναγιώτας Χρ. Κυπριανού.

Λογοτεχνία τώρα: Τριμηνιαίο περιοδικό.

Άνθρωποι και εργασία: Τεύχος 15, Δεκέμβριος 2002.

Νέα Σκέψη: Γενάρης 2003. (Στο κείμενο της κυρίας Τούλας Σουβαλιώτη Μπούτου *Ιατρική και Λογοτεχνία* γίνεται αναφορά και στον Κύπρο Χρυσάνθη).

Η Πνευματική Κύπρος συγχαίρει τη *Νέα Σκέψη* για την σαρανταετή παρουσία της.

Μοριάς: Οκτώβρης - Νοέμβρης - Δεκέμβριος 2002. Αφιέρωμα στον Πάνο Παναγιωτούνη.

Πόρφυρας: Αφιέρωμα στους Σικελιανό - Ελύτη - Αναγνωστάκη, Γενάρης - Μάρτης 2003.

Ερευνώντας: Τεύχος 13, Δεκέμβριος 2002.

Κασταλία: Τεύχος 139, Οκτώβριος - Δεκέμβριος 2002. Αφιέρωμα «Θάνατος και Αθανασία».

Νέα Εποχή: Τεύχος 4 (275) 2002.

Unesco: Αρ. 148, Δεκέμβριος 2002.

Διαπαιδαγώγηση: Φεβρουάριος 2003.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ (Συνέχεια)

Michele Iannelli: *Οί «Κίτρινες Κορδέλες» της Ρούλας Ίωαννίδου - Σταύρου Βέρα Κορφιώτη: Οί «Κατασκευές» της Άνδρεανής Ήλιοφώτου.*

ΠΝΕΥΜΑ ΚΑΙ ΖΩΗ: Έκδηλωση μνήμης Κύπρου Χρυσάνθη στην Άθήνα - Άνδρεανή Ήλιοφώτου: Χαιρετισμός της Ε.Ε.Ε.Λ.Κ. στο τιμητικό μνημόσυνο του Κύπρου Χρυσάνθη. - Όμιλος Πνευματικής Άνανεώσεως - Άνθολογία Κυπριακής Λογοτεχνίας (Cipro nella Letteratura) - Γ. Χατζηκωστής: †Σέργη Σ. Άντωνιάδη, «Διαλέξεις» 1936-1969» - Γιώργος Πετρόπουλος: Ρόη Παπαγγέλου, «Το κυπριακό ιδίωμα» - Άνδρεανή Ήλιοφώτου: Διονύση Μαργκαντωνάτου, «Φλόγες και Άνταύγειες» (Άφηγήματα και Άλληγορίες). - Αφιέρωμα του περιοδικού «Πόρφυρας» στην Κύπρο - Νίκη Λαδάκη - Φιλίππου: Πνευματική κίνηση στην Άθήνα (Ίανουάριος - Μάρτιος 2003) - Περιοδικό «Νέα Άριάδνη»: Ή κυπριακή λογοτεχνία και ποίηση δια μέσου των αιώνων - Σύνδεσμος Φιλίας Έλλάς - Κύπρος: Προκήρυξη Διαγωνισμού - Βιβλία - Περιοδικά.

Ειδική οδοντόκρεμα για καθημερινή χρήση

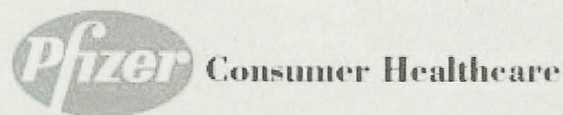
ΟΔΟΝΤΟΚΡΕΜΑ

**Δρα δυναμικά
κατά της
ουλίτιδας**

ε το ισχυρό αντιμικροβιακό Hexetidine και με 2 Fluorides

ΜΟΝΟ ΣΤΑ ΦΑΡΜΑΚΕΙΑ

KEO

*Brewed on the Islands
of Cyprus*

